

T.C
MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI

**CEZAEVLERİNDEKİ MAHKUMLARIN SOSYAL
UYUM SÜREÇLERİNDE SPORUN YERİ**

Öğün AKÇALI

103626

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMANI

Yrd. Doç. Dr. A. Cengiz ALTINOK

Bu tez, Mersin Üniversitesi Araştırma Fonu tarafından
SBE- BESYO (ÖA) 2000-1 (Tez) nolu proje olarak desteklenmiştir

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

MERSİN- 2001

Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı Çerçevesinde Yürütülmüş olan “ Cezaevlerinde Bulunan Mahkumların Sosyal Uyum Süreçlerinde Sporun Yeri ” adlı çalışma, aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi : 17 / 08 / 2001

Yrd. Doç. Dr. A. Cengiz ALTINOK

Mersin Üniversitesi

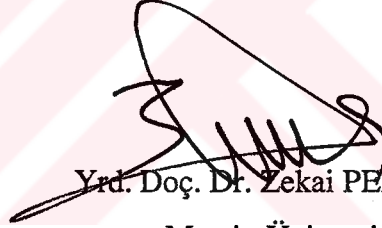
Jüri Başkanı

Yrd. Doç. Dr. Mehmet ERBAŞ

Mersin Üniversitesi

Jüri Üyesi

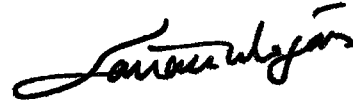

Yrd. Doç. Dr. Zekai PEHLİVAN

Mersin Üniversitesi

Jüri Üyesi

Yukarıdaki tez, Enstitü Yönetim Kurulunun 17.9.01 Tarih ve 01/08-9 sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Canan Erdoğan

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın planlanmasına ve yürütülmesinde gösterdiği yardımlarından dolayı danıŐmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. A. Cengiz ALTINOK' a, yardımcı danıŐmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. AyŐe AZMAN'a, Mersin Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde bana eleŐtirel katkıları ve yol gösterici, özverili çabalarından dolayı katkıda bulunan değerli Ğretim Elemanlarına, Mersin E tipi cezaevi Ğretmeni Sadettin SUEL'e, cezaevi Savcısı Mehmet İŐBİTİREN'e ve cezaevinde bulunan infaz koruma memurlarına, gerçekten yardıma muhtaç olan hükümlü ve tutuklulara sonsuz teşekkür ediyor, saygılarımı sunuyorum

Ğn AKÇALI

Bu alıŐma Mersin Üniversitesi Araştırma fonu tarafından SBE-BESYO (A)2000-1 (Tez) nolu proje olarak desteklenmiştir.

İÇİNDEKİLER

Kabul ve onay	ii
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar DİZİNİ	vii
GRAFİKLER DİZİNİ	ix
ÖZET	x
ABSTRACT	xi
1. GİRİŞ	1
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: Bir Toplumsal Yapı Olarak Cezaevleri	3
2.1 Yapısal İşlevselci Yaklaşım: Yapı, İşlev, ve Uyum	3
2.2 Dramaturjik Yaklaşım ve Gündelik Yaşam	9
2.3 Mahkumların Cezaevlerindeki Yaşam Pratikleri	11
2.4 Bir Toplumsal Uyum Aracı Olarak Spor	12
3. METODOLOJİ	18
3.1 Araştırma Alanı ve Örneklem	18
3.2 Araştırma Süreci, Veri Toplama, İşleme ve Sunma Araçları	19
3.3 Mahkumların Betimleyici Karakteristikleri	20
4. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	29
4.1 Mahkumların İdare ile Olan İlişki Pratikleri	29
4.1.1 Sabah ve Akşam Yoklamalarına İlişkin Görüşler	29
4.1.2 Kültür Derslerine Katılma	31
4.1.3 Gereksiz Revire Çıkma Eğilimi	33
4.1.4 Yemek Dağıtımı	36
4.1.5 Temizlik İşleri	37
4.1.6 Görüş Günlerinde Mahkum Davranışları	39
4.1.7 Sabah Kalkış ve Akşam Yatış Saatlerine İlişkin İtirazlar	41

4.1.8 Mahkumların Koşu Aramalarındaki İtirazları	42
4.1.9 İdarenin Düzenlediği El-işi Beceri Kurslarına Gönüllü Katılım	44
4.1.10 Ceza ve Tevkif Evleri Müdürlüğünce Düzenlenen Etkinliklere Katılımları	47
4.1.11 Mahkumların Cezaevi Personeline Karşı Davranışları	49
4.1.12 Mahkumların Cezaevlerinde Yapılan Tadilat İşlerine Gönüllü Katılımları	51
4.1.13 Personel ile Mahkumlar Arası Güven	52
4.1.14 Mahkumların Disiplin Cezaları Alma Oranı	54
4.1.15 Mahkumların Sportif Aktivite Sürecinden Geçmesinden Sonra Yapılan Koşu Aramalarına İlişkin Görüşler	56
4.1.16 Mahkumların Sportif Aktivitelere Katılımdan Sonra Yapılan Koşu aramalarında Uygunsuz Madde Bulunma Oranına İlişkin Görüşler	57
4.1.17 Mahkumların Sistemli ve Sürekli Spor Uygulamasından Sonra Moral Düzeylerine İlişkin Görüşler	60
4.2 Mahkumların Dış Dünya ile Olan İlişki Pratikleri	62
4.2.1 Mahkumların Gazete Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Görüşler	62
4.2.2 Mahkumları Kütüphane Kullanma Alışkanlıklarına İlişkin Görüşler	63
4.2.3 Mahkumların Avukatları ile Yaptıkları Görüş Süreleri ile İlgili İtirazları	65
4.2.4 Mahkumların Televizyon Seyretme Alışkanlıkları	67
4.2.5 Mahkumların Cezaevinden Yakınlarına Yazdıkları Mektupların içeriğine İlişkin Görüşler	68
4.3 Mahkumlar Arası İlişki Pratikleri	70
4.3.1 Mahkumlar Arası İlişkiler	70
4.3.2 Farklı Koşularda Bulunan Mahkumlar Arası İlişkiler	72
4.3.3 Koşularda çıkan Sorunların İdareye Yansıma Oranına İlişkin Görüşler	73

5. SONUÇ VE ÖNERİLER	76
6. KAYNAKLAR	79
EKLER	82
EK – 1 : Ön Soru Kağıdı	82
EK – 2 : Ceza ve Tutukevlerinde Spor Araştırması Soru Kağıdı	85
ÖZGEÇMİŞ	90

TABLO DİZİNİ

Tablo No	Tablo adı	Sayfa No
Tablo I	Sabah ve Akşam Yoklamalarına İlişkin Görüşler	30
Tablo II	Kültür Derslerine Katılanların İstekliliğinde Artış Olup Olmadığına İlişkin Görüşler	32
Tablo III	Gereksiz Revire Çıkma ile İlgili Görüşler	35
Tablo IV	Yemek Dağıtımı ile Görevli Mahkumların Yaptıkları İşe İlişkin Görüşler	36
Tablo V	Temizlik İşleri ile Görevli Mahkumların İşlerini Yapmalarına Ziyaretçi İlişkin Görüşler	38
Tablo VI	Görüş günlerinde Anonsunu Bekleyen Mahkumların Davranışlarına İlişkin Görüşler	40
Tablo VII	Mahkumların Sabah ve Akşam Yatış Saatlerine gösterdikleri İtirazlara İlişkin Görüşler	41
Tablo VIII	Mahkumların Koğuş Aramalarına İlişkin Görüşler	43
Tablo IX	İdarenin Düzenlediği El-İşi Beceri Kurslarına Gönüllü Katılımlarına İlişkin Görüşler	45
Tablo X	Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünce Düzenlenen Etkinliklere Katılımın olup olmadığına İlişkin Görüşler	48
Tablo XI	Mahkumların Cezaevi Personeline Karşı Olan Davranışlarına İlişkin Görüşler	50
Tablo XII	Mahkumların Cezaevlerinde Olabilecek Tadilat İşlerin Gönüllü katılımların Olup Olmadığına İlişkin Görüşler	51
Tablo XIII	Koğuşlarda Çözümlemeyip İdare Aktarılan Sorunlara İlişkin Görüşler	53
Tablo XIV	Mahkumların televizyon seyretme alışkanlıklarına ilişkin Görüşler	55
Tablo XV	Mahkumların gazete okuma alışkanlıklarına ilişkin Görüşler	56

Tablo XVI	Mahkumların Kütüphane kullanma alışkanlıklarına ilişkin görüşler	59
Tablo XVII	Mahkumların avukatları ile yaptıkları açık görüşlerin sürelerine itirazları olup olmadığına dair görüşler	61
Tablo XVIII	Mahkumlar arasındaki arkadaşlık ilişkilerine ilişkin Görüşler	62
Tablo XIX	Farklı koşullarda bulunan mahkumların birbirleri ile olan ilişkilerine ait görüşler	64
Tablo XX	Personelin mahkumlara karşı olan güvenlerine ilişkin görüşler	66
Tablo XXI	Mahkumların Disiplin Cezalarında Azalma Olup Olmadığına ilişkin görüşler	67
Tablo XXII	Mahkumların sportif aktivite sürecinden geçmesinden sonraki dönemde yapılan koşu aramalarına ilişkin görüşler	69
Tablo XXIII	Mahkumların sportif aktivite sürecinden geçmesinden sonraki dönemde yapılan aramalarda uygunsuz madde bulunma oranına ilişkin görüşler	71
Tablo XXIV	Mahkumların sistemli spor uygulamasından sonraki moral düzeylerindeki değişikliklere ilişkin görüşler	72
Tablo XXV	Cezaevlerinden dışarıya yazılan mahkum mektuplarına ilişkin görüşler	75

GRAFİK DİZİNİ

<u>Grafik No</u>		<u>Sayfa No</u>
Grafik 1	Mahkumların Doğum Yerlerine Göre Dağılımı	20
Grafik 2	Mahkumların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	21
Grafik 3	Mahkumların Mesleklerine Göre Dağılımı	21
Grafik 4	Mahkumların Yaşlara Göre Dağılımı	22
Grafik 5	Mahkum ailelerinin Aylık Ortalama Gelir Dağılımı	23
Grafik 6	Mahkum Ailelerinin Yaşadıkları Yerleşme Yerleri	23
Grafik 7	Mahkumların Baba Mesleklerine Göre Dağılımı	24
Grafik 8	Mahkumların Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	25
Grafik 9	Mahkum Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	25
Grafik 10	Mahkumların Gazete Okuma Sıklıklarına Göre Dağılımı	26
Grafik 11	Mahkumların Gazetede En Çok Okudukları Bölümler Dağılımı	26
Grafik 12	Mahkumların Boş Zaman Etkinlikleri Dağılımı	27

ÖZET

Bu araştırmada, sporun ya da spor etkinliklerinin toplumsal ilişkilerde, uyumu, bütünlüşmeyi artıran ya da azaltan bir araç olarak yeri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın örtük varsayımı olarak beklenen, sporun toplumsal bütünlüşmeyi artırması yada uyumlu insan ilişkilerinin kuruluşuna olumlu katkılar sağlamasıdır. Araştırma alanı Mersin ilinde, 650 yetişkin erkek (toplam 750) mahkumun barındığı E tipi bir Cezaevi, araştırma alanı olarak seçilmiştir. Sporun toplumsal bütünlüşme aracı olarak işlevi, mahkumların cezaevi yönetimi ile olan ilişkilerinde, dış dünya ile olan ilişkilerinde ve birbirleri ile olan ilişkilerinde olmak üzere üç ana düzlemde gözlenmiştir.

Araştırma üç ana aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada, mahkumların temel karakteristikleri belirlenmiştir. Bu amaçla, bir soru kağıdı da kullanılarak, tutuklu ve hükümlülerle birebir görüşülmüştür. İkinci aşamada spor yapmak üzere gönüllüler seçilmiş ve 12 hafta boyunca bir takım sporu olan voleybol çalışılmıştır. Üçüncü aşamada, gündelik hayat pratikleri üzerinde hazırlanan bir soru kağıdı aracılığı ile, belirtilen üç ana düzlemde, veri toplanmıştır. Görüşmeler infaz koruma memurları ve koğuş sorumluları ile (toplam 70 kişi) gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın kuramsal çerçevesi, yapısalcı işlevselci okuldan Durkheim, Parsons ve Merton'un izinde gidilerek oluşturulmuştur. Cezaevi kurumuna bir mikro-kozmos olarak yaklaşılmış ve bu alanda da toplumsal gerçekliğin normunun uyum ve birlik olduğu ön-kabulü benimsenmiştir. Bu düşünce çizgisi, Foucault'un ve Goffman'ın cezaevine ilişkin açıklamaları ve dramaturjik yaklaşımın benlik çözümlemesi işığında geliştirilmiştir. Bu düşünürlerin kuramsal açıklamaları cezaevlerinin kavramsallaştırılmasını iki yönde kolaylaştırmıştır: sırasıyla, cezaevlerini çevreleyen toplumsal yapı ve o yapı ile bütünlüşmiş, "normal", "uyumlu" insanlar tarafından algılanma, değerlendirme şemaları açısından; bu şematik yaklaşımların, cezaevlerinde yaşamak zorunda kalan insanların kendilerini, diğerlerini ve diğerleri ile girdikleri ilişkilerin nasıl kurduklarına ve bu insanların kendi benliklerini, bu ilişki çerçevesi içinde, kazanma, sunma ve yeniden yaratma biçimlerine etkisi yönünden.

Alan araştırması, 1999 yılı ile 2000 yılı Eylül ayları arasında gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, bazı göstergeler özelinde düşük, bazılarında oldukça kuvvetli olmakla beraber, tüm gözlem alanlarında araştırma beklentisini olumlu lamıştır. Spor etkinlikleri insan ilişkilerindeki uyumluluğu ve toplumsal bütünlüşmeyi artırmaktadır. Bu yargının geçerliliği, insanların kendi aralarındaki küçük grup ilişkilerinde, çevreleyen toplumsal dünya ile ilişkilerinde; ve son olarak, kamu yönetimi birimleri ile olan ilişkilerinde doğerlanmıştır.

Anahtar kelimeler:

Cezaevi

Spor

Toplumsal bütünlüşme

Uyum

ABSTRACT

The aim of this research is to figure out the role of sports or sportive activities as an instrument enhancing or diminishing the degree of conformity and integration in respect of social relations. As a hidden assumption of the research, it is expected that sports are supportive of social integration or make positive contributions to the formation of harmonious human relationships. As the research field for the study, a prison, from Mersin with 650 adult men (among 750 prisoners in sum) was chosen.

The function of sports as an instrument of social integration was observed at three main levels : In respect of the relations of the prisoners with the prison administration, regarding their relations to the world outside and their relations among themselves.

The research was carried out in three phases. In the first phase, the basic characteristics of the prisoners were defined. For this aim, open end questionnaire-based interviews with the arrested and sentenced prisoners were made on one-to-one basis. In the second phase, volunteers for sportive activities were opted for and volleyball as a team game was played for the duration of twelve weeks. In the third phase, data at three levels mentioned above were obtained on behalf of a questionnaire on everyday life practices. The informants were the guardians and dormitory responsible (70 people sum).

The theoretical framework of the research was constructed in pursuit of Durkheim, Parsons, and Merton from the structural-functionalist school. The institution of prison was approached to as a micro-cosmos where the pre-supposition that the norm of social reality is harmony and unity applies to as well. This line of thought was developed in the light of the explanations of Foucault and Goffman concerning the prison and in respect of the analysis of the self according to the dramaturgie approach. The theoretical explanations of these thinkers facilitated the conceptualisation of the prison in two ways: Respectively, from the perspective of the surrounding social structure and the perception and evaluation schemes of the “normal”, “conforming” people identifying with this structure; and regarding the effects of those schematic approaches on the constructions of the people sentenced to live in prison concerning themselves, others and their relationships with the others, plus on the forms of their self-acquisition, self-presentation, and self-recreation within the frame of these relations.

The field research was carried out between September 1999 and September 2000. The findings confirmed the assumption of the research at all observation levels, even though more or less strongly according to different indicators applied. Sportive activities increase the degree of conformity in human relations and enhances social integration. The validity of this sentence was confirmed with regard of the small group relations among men, in respect of their relationship to the surrounding social world, and finally regarding their relationship with the public administration units.

Key words: Conformity, Prison, Social integration, Sports

GİRİŞ

Bu araştırmanın temel amacı, sporun ya da spor etkinliklerinin toplumsal ilişkilerde, uyumu, bütünleşmeyi artıran ya da azaltan bir araç olarak yerini belirlemektir. Benimsenen örtük varsayım, ya da bu araştırmadan beklenen sonuç, sporun toplumsal bütünleşmeyi artırması ya da uyumlu insan ilişkilerinin kuruluşuna olumlu katkılar sağlamasıdır. Bu beklentinin gerçekleşip gerçekleşmediğinin kararlaştırılması amacıyla, Mersin ilinde yer alan bir Cezaevi, araştırma alanı olarak seçilmiştir. Araştırma alanının bir cezaevi olmasının temel nedeni cezaevinde yaşayanların toplumsal düzen tanımlayıcılarından sapmış olduklarının kabul edilmesidir. Sporun, toplumsal kimlik tanımlayıcılarından kopartılmış bu türden insanlar arasında toplumsal bütünleşmeyi artıran bir araç olarak işlevsel olabildiğinin belgelenmesi, çevreleyen toplumsal yapı içinde de daha kolaylıkla işlevsel olabileceğinin söylenebilmesini olanaklı kılar.

Sporun toplumsal bütünleşme aracı olarak işlevi, belirtilen araştırma alanı özelinde, mahkumların cezaevi yönetimi ile olan ilişkilerinde, mahkumların dış dünya ile olan ilişkilerinde ve son olarak da, mahkumların birbirleri ile olan ilişkilerinde olmak üzere üç ana düzlemde gözlenmeye çalışılacaktır. Bu amaçla, kantitatif içerikli bir bilimsel bilgi anlayışı benimsenmiştir. Araştırma üç ana aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada, mahkumların temel karakteristikleri belirlenmiştir. Bu amaçla, bir soru kağıdı hazırlanmış (Bkz. Ek-1) ve koğuşlara girilerek tutuklu ve hükümlülerle birebir görüşülmüştür. Bu işlemin bir tür kısmi katılımlı gözlem olduğu da söylenebilir. Bu sırada sadece tutuklu ve hükümlülerle değil aynı zamanda infaz koruma memurları ile de uzun görüşme olanakları da elde edilmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında spor yapmak ya da yaptırılmak üzere gönüllüler seçilmiş ve 12 hafta boyunca bu insanlarla birlikte çalışılmıştır. Seçilen gönüllülere bir takım sporu olan voleybol uygulanmıştır. Cezaevinde, istenen her türden sporun yapılması olanaklı değildir. Voleybol yapılması olanaklı bir spordur. Ek olarak, bir takım sporu ile mahkumların birbirleri ile ilişkilerinin geliştirilmesinin daha kolay olacağı düşünülmüştür. Bireysel sporların aynı birlikteliği sağlaması daha zordur.

Spor uygulamalarının gerçekleştirildiği 12 haftanın ardından da araştırmanın üçüncü aşamasında yukarıda belirlenen üç ana düzlemde gözlemde bulunulmuştur. Bu amaçla temel veri toplama aracı olarak standartlaştırılmış bir soru kağıdı kullanılmıştır (Bkz. Ek-2). Soru kağıdı uygulaması, cezaevinde yaşayan tutuklu ve hükümlüler arasındaki koğuş sorumluları ve infaz koruma memurları ile yapılmıştır. Bu yolla, tutuklu ve hükümlülerin kendi durumlarına ilişkin öznel değerlendirmelerinden kurtulma olanağı bulunmuştur. Ek olarak, infaz koruma memurlarının değerlendirmelerinin sadece hapishane yönetimini değil toplumsal düzeni de temsil ettiği düşünülebilir. Dolayısıyla, sporun toplumsal bütünleşme işlevinin, mahkumların cezaevinden çıktıklarında da sürebileceği konusunda olumlu umutlar geliştirilebilir.

Bu araştırmayı önemli kılan ilk neden, sporun bir toplumsal bütünleşme aracı olarak çalışması, en azında Türkiye’de, henüz yeterince gerçekleştirilmemiş olmasıdır. Bir mekana yerleşip, ev-bark sahibi olmak, iyi bir eğitim almak, iş-güç sahibi olmak, geçinmek için yeterli bir gelir sahibi olmak, gündelik rutini sürdürecekt toplumsal çevre sahibi olmak vb. yapısal özelliklerin toplumsal bütünleşmeyi destekleyici işlevleri olduğu genellikle kabul edilir. Yine de, bu amaçla vurgulanan esas kurum dindir. Çünkü dinsel düşünce, gündelik rutin içindeki, çalışan-çalışmayan, zengin yoksul gibi farklılaşmaları aşan bir düzeyde şekillenmektedir. Sporunda benzer bir soyutlanma düzeyinde şekillenme olanağı vardır. Spor yapan ve bu zeminde bir araya gelen bireyler diğer toplumsal tanımlayıcılarından kopmak zorundadır: Mindere çıkan iki güreşçi sadece iki güreşçidir; zengin ya da yoksul olmaları, minderdeki performanslarına doğrudan etkide bulunamaz. Ek olarak, spora dayalı, takım tutmaktan vb. kaynaklanması olası toplumsal çatışma potansiyeli, dinsel ya da mezhepsel farklılaşmalar dayanan, ve örneğin Kudüs ya da Dublin’de ortaya çıkan çatışmalara göre çok daha düşüktür. Eğer sportif etkinlikler toplumsal uyumu artırıyor ise toplumsal çözülme ya da çatışmadan kaynaklanan sorunların çözülmesinin maliyeti düşecektir.

Bu bağlamda, toplumun hakim normlarına ve kısmen de olsa eşanlı yorumlanabilir yasalara göre sapsmış görünen insanların idare ile uyumlarının artırılması da olası idare sorunlarının ya en başından engellenmesini sağlayacak ya da daha kolay baş edilebilir sorunlar olarak doğmasına neden olacaktır. Bu araştırmanın siyasa yönelimli bir alan araştırması olarak nitelenebilmesini olanaklı kılan bu değerlendirme araştırmayı önemli kılan bir başka boyuttur.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE:

Bir Toplumsal Yapı Olarak Cezaevleri

Cezaevleri bir grup insanın verili bir mekan üzerinde bir arada yaşadıkları yerlerdir. Bu nedenle, pek çok toplumsal göstergeye sahip olmasa bile, bu yerlere de, mikro toplum örnekleri olarak bakılabilir. Bu amaçla hem makro toplumsal bütüne, hem de cezaevi gibi, görece küçük, mikro toplumsal birimlere ilişkin sosyolojik çözümleme modelleri irdelenmelidir. Bu amaçla, bu bölümde, ilk olarak yapısalci işlevselci toplumsal yapı modelleri; ardından da, kurumsal yapı ilişkileri yerine yüzyüze insan ilişkilerine, makro toplumsal ilişkiler yerine küçük grup ilişkilerine, gündelik hayat ayrıntılarına öncelikle değinen dramaturjik modelleri tartışılacaktır. Bu yolla elde edilen kavramsal çözümleme araçları, cezaevlerinin ve cezaevlerinde spor yapılmasının anlamını kavramayı kolaylaştıracaktır.

2.1 Yapısal İşlevselci Yaklaşım: Yapı, İşlev ve Uyum

İnsanlığın ortaya çıktığı ilk andan itibaren toplumsal canlılar ya da 'homo socius' oldukları söylenebilir (11). İnsanlar, hem vahşi doğa karşısında hayatta kalabilmek hem de daha iyi yaşayabilmek için birlikte olmak, yardımlaşmak ya da hiyerarşik birlikler halinde örgütlenmek zorunluluğu duymuşlardır. Toplum, hem zorunlulukların hem de isteklerin yarattığı bu örgütlenmenin adıdır (11).

Yapısal işlevselci yaklaşım, toplumsal gerçeği, içerdiği tekil bireylerin toplamından daha fazla bir şey, bir üst bütün olarak tanımlar (23). Bu yaklaşımın klasik kurgusu, T.Parsons tarafında gerçekleştirilmiştir. İnsan varlığını doğal varlıkların oluşturduğu ekolojik sistemler ile aynı evrensel kurallara göre tanımlayan bir bilim anlayışını benimseyen Parsons, toplumsal bütünün tanımlayıcı özelliğinin ya da normunun denge ve uyum olduğunu söyler. Her doğal ve dolayısıyla, insani sistem, bir doğal çevre içinde/üzerinde yer alır; denge ve uyum içinde varlığını sürdürebilmek için dört temel fonksiyonu yerine getirmesi gerekir. Ön-gereklilikler olarak adlandırılan, bu temel fonksiyonlar, sırasıyla "uyum", "hedef belirleme", "bütünleşme", "kalıp korunumu" biçiminde adlandırılır. Birinci ve ikinci ön-gereklilik, toplumsal bütünün çevre ile ilişkilerine atfen tanımlanan "dışsal" fonksiyonları; üçüncü ve dördüncü ön-

gereklilikler, bütün içindeki parçaların ilişkilerine atfen tanımlanan içsel fonksiyonları belirtir. Her bütün, bu temel fonksiyonlara dayanan dört temel alt sisteme sahiptir. Bu alt sistemler, Parsons tarafından, bir insan nüfusu için, sırasıyla, “organizmik sistem”, “kişilik sistemi”, “toplumsal sistem” ve son olarak da, “kültürel sistem” olarak adlandırılır. İlk adımda, insan topluluğu, doğal çevre ile ilişkisi zemininde bir organizma olarak şekillenir. Tek tek bireyler, bu organizmanın parçaları olarak hedeflerini belirler ve bu sırada kişilik sistemleri oluşur. Kişiliğin oluşumu, aynı anda diğer kişiliklerin de değerlendirilmesine dayanır. Bu değerlendirme, bireylerin bir toplumsal cemaate dönüşümünü anlatır. Son olarak, kalıp korunumu fonksiyonunu gerçekleştirmek, ya da tanımlanan kişilikler ve yaratılan toplulukları sürdürebilmek için bir değerler sistemi geliştirilir; ve kültürel sistem olarak tanımlanır (29).

Yukarıda anlatılana benzer biçimde, toplumsal sistemlerde, dört temel fonksiyona tekabül eden, aynı zamanda kurum olarak da adlandırılan, dört alt sistemle tanımlanır. Bunlar sırasıyla, ekonomi, siyaset, aile ve dindir. Diğer bir deyişle, ekonomik alt-sistem, insanların doğal çevrelerinden yararlanma ve bu yararlanma faaliyetinin örgütlenmesine ilişkin etkinlikleridir. Siyaset alt sistemi ekonomik faaliyet içindeki insanların karar alma, hedef tanımlama etkinliklerinin genel adıdır. Aile, ekonomik faaliyette bulunan, üreten ve tüketen ve diğer insanlarla aynı toplumsal idare altında kararlar alıp uygulanan insan topluluğunu, din de bu insanların diğer insanlarla ilişkilerini düzenleyen normlar bütününe ifade eder (29).

Tekil insanlar Parsons tarafından aktörler olarak adlandırılır. Aktörler, verili durumsal koşullar üzerinde, verili normlar, değerler altında, verili amaçlara ulaşmak için verili araçlar arasından seçim yapan insandır. Bu seçme işlemi, Weber’in eylem tiplemesini izleyerek, geleneksel düşünce tarzından farklı bir tarz olarak, akılcılık biçiminde adlandırılır. Bu akılcı aktörün eylemi iradi eylem olarak adlandırılır ancak, aktörün özgür yanının sınırlı olduğu da söylenebilir. Çünkü, düşünür aktörlerin davranışlarını statü ve rol kavramları içinde çözümler. Rol aktörün özgür, iradi yanını, statü ise sınırlanmış, verili yanını ifade eder (37).

Parsons, aktörlerin davranışlarının şekillendiği ve tarafından “kalıp değişkenleri” olarak adlandırılan, statü ve rol kalıpları üzerinde toplumsal sistem ve kişilik tiplemeleri gerçekleştirir. Kalıp değişkenleri, izleyen beş ana ikilik içinde ifade edilir: 1) Duygusallık-duygusal olmayış; 2) Toplumsallık-Kişisellik; 3) Özel standartlara

yönelme-evrensel standartlara yönelme; 4) Nitelik-Performans; 5) Yaygın ilgi-Belirgin ilgi. Parsons belirlenen bu kalıp değişkenlerin toplumsal sistemdeki herhangi bir eylemin temeli olduğuna vurgu yapmıştır (24).

Parsons'a göre duygusallık ve duygusal tarafsızlık değişkeni, aktörün yaptığı değerlendirmelerde duygularının yer alıp almayacağı problemi ile ilgilidir. Toplumsallık ve kişisel boyutu genel olarak aktörün bireysel ya da toplumdaki verili ahlak kuralları çerçevesinde hareket edip etmediğini içermektedir. Özel standartlara yönelme-evrensel standartlara yönelme değişkeni, etkileşimde bulunan aktörlerin standartlarının bireysel ya da evrensel olarak mı belirlendiğiyle ilişkilidir (27). Yine, aktörler arasında bireylerin performanslarının ya da yaş, cinsiyet, ırk gibi doğuştan gelen özelliklerinin dikkate alınması da nitelik-performans değişkeninde somutlaşmaktadır. Etkileşim durumundaki bireylerin belirgin, yaygın bir hedefe yönelimli olması ise Parsons'ta diğer bir kalıp değişken olarak tanımlanmaktadır (33).

Parsons tarafından kurgulanan ve toplumsal bütünleşmeyi, uyumu, dengeyi vurgulayan bu toplumsal yapı modeli Merton tarafından eleştirilir. Merton, toplumsal yapıyı oluşturan maddelerin kendiliğinden toplumsal uyum sonucu doğurmayacağını da düşünülmesi gerektiğini vurgular (6). Oysa, değinilen yaklaşımda böyle bir anlayış yoktur. Örnek vermek gerekirse, dinsel düşünce Parsons için kendiliğinden toplumsal uyumu/bütünleşmeyi artırır iken Merton için, özellikle mezhep çatışmalarında gözlemlendiği gibi, çatışmaya da neden olabilir. Parsons bunu göremez çünkü, araştırma yapmadan, bir toplumsal yapı "madde"si olarak dinin bütünleşme fonksiyonunu gerçekleştireceğini varsayar. Bu bakışla, toplumsal bütünleşmeye destek olmayan formasyonları, hastalıklı (patolojik) sapkınlıklar (deviance) olarak değerlendirir. Bu değerlendirme, sapkınlıkların baskı yoluyla düzeltilmesi eğilimlerine destek vererek sonucunu da kendiliğinden doğurur. Oysa, tekil maddelerin fonksiyonlarına ilişkin karar, araştırma ardından verilmelidir.

Merton işlevi, belirli bir sistemin uyum sorununa çözüm getiren, gözlenen sonuçlar olarak tanımlamıştır (21). İşlev, sistemin uyumunu etkileyip etkilemesine ve bu etkinin uyumlu olup olmamasına göre sınıflanmaktadır. Bu bağlamda, Merton, "pozitif" fonksiyonlar yanında, "bozuk fonksiyon" (malfunction), "karşı fonksiyon" (dysfunction), tanımlamaları da geliştirir. Bozuk fonksiyon, istenen sonuçların ortaya çıkmaması durumunu; karşı fonksiyonda toplumsal çatışma ya da çözülme sonucunu

veren fonksiyonları ifade eder. Akademik bilgi, tekil maddeler üzerinde, pozitif fonksiyon, bozuk fonksiyon, karşı fonksiyonlar arasında şekillenen “net denge” yi yansıtır. Ek olarak, Merton açık ve gizli işlev ayırımı da yapar. Açık fonksiyonlar, bir parçanın, kısa dönemde yarattığı gözlenebilir sonuçlardır. Gizli fonksiyonlar daha uzun dönemlerde ortaya çıkar, ve ortaya çıkartan parça ile ilişkisi dolayımlandığı için görünmezleşir (1, 21).

Merton eleştirilerini, anomi değerlendirmesi üzerinde geliştirir. Anomi, Durkheim tarafından “normsuzluk” biçimde tanımlanmakta ve anomi karmaşık işbölümünün egemen olduğu sanayileşmiş, çağdaş toplumların temel özelliğı olarak görülmektedir. Genel olanı normal olarak tanımlayan Durkheim için patolojik olanın ise suç olması söz konusudur. Suç, toplumda kabul edilen davranış normlarının belirginleşmesini sağlayan bir nitelik de taşımaktadır ve varolduğı yerde toplu duyguların yeni bir şekil alması için gerekli esnekliğı sağlamakta, bazen de duyguların alacağı şeklin önceden belirlenmesine katkıda bulunmaktadır (4). Durkheim için kollektif bilinç tarafından yasaklanan davranışlar suç olarak tanımlanır(9). Anomi, Parsons tarafından da patolojik bir durum olarak görülür ve toplumsal çözölmeyi, denge durumunun yitirilmesini, uyumsuzluğı ifade eder. Hem intihar gibi davranışların hem de suça yönelimin artması sonucunu verir.

Merton anomi kavramsallaştırmasını toplumsal yapı ve kültürel yapı arasındaki ayırımıda belirginleştirir. Anomi durumunu, kültürel değerler ile bu değerleri hayata geçirme araçları arasındaki uyumsuzluk olarak tanımlar. Kültürel yapı bir toplumu ya da grubu oluşturan, birey davranışlarının uyumlu olmasını sağlayan ortak amaç, değer yargısı ve norm sisteminin örgütleniş biçimidir. Toplumsal yapı ise, toplum ya da grup üyelerinin birbirine yönelik davranışları arasında örgütlenmiş bir seri toplumsal ilişkiler ağıdır (26). Toplumsal denge, her iki yapı arasındaki uyumla gerçekleşir. Merton’da Durkheim ve Parsonsta olduğu gibi anomiyi patolojik bir durum olarak görmekte, basit ve şiddetli olmak üzere iki ayrı boyutta tanımlamaktadır. Basit anomi, bir grup veya toplumda yaşanan gerilimler sonucunda oluşan huzursuzluk durumu, şiddetli anomi ise varolan değer sisteminin bütünü ile çürümesi ve çözölmeye durumu ifade etmektedir. Anomi durumlarında toplumun bütünlüğünü sürdürebilme yeteneğı toplumsal kontrol mekanizmalarının yeterliliğine dayanmaktadır (26).

Merton'a göre anominin gerek bireysel gerekse toplum düzeyinde göstergeleri bulunmaktadır.

1. Toplum liderlerinin, bireylerin gereksinmelerine kayıtsız kaldığı hakkında yaygın bir inanç

2. Kuralların eksik olarak görüldüğü toplum yapısında çok az şeyin yolunda gideceği ve gerçekleşeceği duygusu

3. Yaşamın hedeflerinin gerçekleşmesi yerine azalan bir şekilde geriliyor olduğuna dair bir duygu .

4. Çaresizlik ve hiçlik duygusu

5. Bireysel ilişkilerde yaşanan tatminsizlikler (19, 20).

Merton anomi karşısında farklı uyum biçimlerinin olabileceğini söyler. Çözümlenen değerler ve araçlar arasındaki olası uyumluluk ve uyumsuzluk alternatifleridir. Bu alternatifler beş ana biçimde adlandırılır: Uyumluluk (Conformism), Yenilikçilik (innovationism), şekilcilik (ritualism), geriye çekilme (retreatism), isyan (rebellion). Kültürel hedeflerin ve kültürel hedeflere varabilmek için kurumsallaşmış araçların kabulü uyum olarak tanımlanır. Bu alternatifinde aktör, toplumun devamlılığına ve dengede bulunmasına hizmet eder. Yenilik, bireyin kültürel hedefleri kabullendiği halde bu hedeflere varabilmede benimsenen kurumsal araçları reddettiği durumdur. Merton'a göre yenilik yaratma davranışı özellikle mesleki açıdan yetersiz ve eğitim düzeyi düşük olan gruplarda, alt sınıflarda ortaya çıkar. Başarı elde edebilmek için toplum tarafından onay gören yasal araçlara ulaşmadaki sorunlar nedeniyle oluşan bir tepki olarak tanımlanmaktadır (19). Bu tür toplumsal baskılar, yasal araçların daha az, yasal olmayan araçların daha fazla kullanılmasıyla sonuçlanmaktadır. Yenilik yaratıcı uyum alternatifi özellikle suçluluk konusunda merkezi bir önem taşımaktadır. Şekilci yolla gerçekleştirilen uyumda ise, kültürel amaçlar reddedilmekte ancak kurumsallaşmış araçlar kabul edilmektedir. Bireyin statüsünün başarısına bağlı olarak tanımlandığı toplumlarda, bu tür bir alternatifin görülme sıklığı daha fazladır. Rekabetin yoğun olduğu bu durumda, bireyler, istek ve özlemlerinin seviyesini düşürerek, kurumsallaşmış araçların yardımı ile uyum sağlarlar. Birey geriye çekilme davranışını hem kültürel amaçları hem de kurumsallaşmış araçları reddederek gerçekleştirir. Kollektif olmaktan çok bireysel düzeyde gerçekleşir; birey toplumda varolan değerlerin anlamsızlığını düşünür. Coser, geriye çekilme davranışına örnek olarak fahişeleri,

uyuşturucu bağımlılarını, kısmen de, suçluları göstermektedir (7). İsyan davranışı, Merton'a göre, sosyal ve kültürel unsurları yeniden tanımlamak isteyen bireylerin benimsediği davranış türüdür. Merton'ın, uyumluluk olarak tanımlanan ilk davranış alternatifi dışındaki tüm alternatifi sapma olarak gördüğü söylenebilir (19).

Parsons ve Merton temelinde açıklanan yapısal işlevselci kuram aynı zamanda bir toplumsal tercihi ortaya koymaktadır (34). Bunu sağlayabilmek amacıyla da gerekli olan toplumsal denetim mekanizmalarını belirlemeye yönelmiştir. Yani, hem Parsons hem de Merton gibi yapısal işlevselciliğin önde gelen isimleri toplumu açıklamaya çalışırken, aynı zamanda, geçerli olacak bir ahlaksal çerçeve sunmuşlardır. Ahlaksal açıdan "işlevsel bir yurttaşa" varabilmek ve bu yurttaş tipinin yaratılma biçimi üzerinde durmuşlardır. Parsons'a göre verili toplumsal düzen ve bu düzene özgül olarak geliştirilen ilişki kalıpları, irrasyonel olanı, tıptaki gibi, bir hastalık olarak ele almaktadır. Foucault için bu tür bir toplumsal kuram anlayışı, toplumu hapishane ile özdeş tutan bir niteliğe sahiptir. Bütünü açıklama iddiasında olan Parsons ve Merton gibi kuramcılar tanımlanmış bir düzen karşısındaki tüm uyumsuzlukları, başkaldırı, anomi, yabancılaşma gibi kavramlarla açıklamışlardır. Dolayısıyla, verili bir düzen içerisinde işlenebilecek herhangi bir suç, normatif yapı açısından, tehdit edici niteliktedir. Modern toplum kuramlarının, dolayısıyla, yapısal işlevselciliğin önerdiği, kontrol etme ve disiplin altına alma tarzı, Foucault tarafından sert bir dille eleştirilir (30):

"İşyerlerinde, sınıflarda, hastahanelerde, sosyal yardım ofislerinde, ailede ve toplumda ve hapishanelerde, akıl hastalığı kurumlarında, mahkeme salonlarında, sosyal bilimler kendi normallik standardını kurmuştur" (28).

Normal bir birey, her şeyden önce, sağlıklı bir vücuda sahip olmalı, iyi bir vatandaş, mükemmel bir eş gibi diğer bir çok "iyi" kavramı ile kendini tanımlamalıdır. Bireylerin yaşamında doktorlar, polisler, yargıçlar ve bunun gibi bir çok aktör aracılı ile, normallik tanımları kurumsallaşmakta ve yeniden üretilmektedir. Foucault'a göre, toplumsal denetim araçlarından biri olan cezaevlerinin disiplin ve gözetleme gibi iki temel işlevi bulunmaktadır. Hem disiplin hem de gözetleme 19.yy sanayi kapitalizmi ile ortaya çıkmış ve başka organizasyonlarda da yaygın olarak kullanılmıştır (35).

Hapishaneler, özellikle iktidar alanlarında gerçekleşen önemli bir geçişin sonucudur. Cezalandırmalarda, halka açık infaz ve işkence, yerini hapishanelere bırakmıştır. Acı veren bir disiplinden anlayışından özgürlükten mahrum bırakan bir disiplin anlayışına geçiş söz konusudur. Foucault'a göre, cezaevi "temsili, sahne benzeri, kolektif" modele dayalı bir toplum düzeni tipinin ortadan kalkmasını ve "zorlayıcı, tüzel, gizli cezalandırma" modelinin ortaya çıkmasını anlatmaktadır (28).

2.2 Dramaturjik Yaklaşım ve Gündelik Yaşam

Cezaevleri, aile, arkadaşlık çevresi, komşuluk çevresi gibi tüm diğer küçük ölçekli toplumsal birimlerde olduğu gibi, çevreleyen toplumsal yapının yansımaları ya da örnekleri olarak görülebilir. Konu ile özel olarak ilgilenen Goffman, kendi sosyolojik kuram anlayışı temelinde, cezaevlerini, açık toplum kurumlardan farklı olarak "kapalı toplum kurumları" biçiminde adlandırır. Cezaevleri, özgürlüklerin kısıtlandığı, içine giren insanların, meslek, gelir, eğitim gibi diğer toplumsal kimlik tanımlayıcılarından kopartıldığı mekanlardır. Cezaevinde davranış kuralları verilidir. Hükümlü ve tutuklular bu kurallara uymak zorundadır. Bu kopuş bir tür benlik yitimini ifade eder. Ancak, benlik yaratımı ve sunumu etkinliği bu yeni ortamın koşulları içinde yeniden gerçekleştirilir.

Goffman için sosyolojik çözümlemenin temel sorunsalı, yüz yüze insan ilişkilerinde yaşanan benlik tanımı ve sunumu süreçleridir (12). Bu benlik tanımı ve insanın kendini sunumu, yüzyüze ilişkiler içindeki insanların karşılıklı etkileşimleri temelinde gerçekleşir. Goffman bu etkileşimi, bir tiyatro sahnesinde yaşanan oyuna, "drama"ya benzeterek çözümler. Bu oyun sırasında gerçekleşen her türden etkinliğin toplam adı performanstır. Performans sırasında görülen ve belki diğer durumlarda da sergilenecek ya da oynanacak, önceden belirlenmiş eylem kalıpları vardır ve bunlara rutin denir. Performansı tartışırken bireylerin diğerleri için düzenlediği gösteride bireyin kendi performansı konusundaki izlenimlerinin değiştiğini gözlemleyen Goffman, bireyin kendi rolünde içten olabileceğini, fakat performansında kuşkuya düşeceğini söylemektedir. Performansın ön bölge ve sahne arkası olarak adlandırılan iki ana bölgesi vardır. Gündelik hayatta oyuncular sahnede olanlar ve seyirciler olarak iki ana gruba ayrılabilir. Sahne arkası, sahnede olan, kendini sunan aktörlerin seyircilerden

sakladıkları alandır. Ceza ve Tutukevlerinde bulunan görevliler, hükümlü ve tutuklular birer "aktör" olarak bir rutini oynayan kişilerdir.

Cezaevleri bu yaklaşımla çözümlenebilecek uygun alanlardır ve Goffman'ın tam kurum olarak adlandırdığı gerçeğe tekabül eder. Goffman'ın tam kurum diye adlandırdığı kapalı sistemi, birbirlerine benzeyen insanların daha geniş toplumdan belirli bir süre kopartılarak, hep birlikte belirlenmiş kurallara göre yönetilen, kapalı bir yaşam sürdürmeleri olarak tanımlaması ile cezaevleri, akıl hastahaneleri ve islah evleri bu tanıma açıkça uymaktadır (12).

"Goffman, "tam kurum" u beş kategoriye ayırır:

- 1-Yardıma muhtaç ve sakat insanları korumak için kurulmuş kuruluşlar; körler, yaşlılar, öksüzler, yoksullar için evler ve benzerleridir.
- 2-Hem yardıma muhtaç, hem de çevrelerindeki toplum için tehdit oluşturan kişiler için kurulmuş yerler: Verem sanatoryumları, akıl hastaneleri, cüzzam hastaneleri.
- 3-Üçüncü tip "total institation"toplumu kasıtlı tehlikelere karşı korumak için organize edilmişlerdir: Hapishaneler, islah evleri, savaş tutsakları ve toplama kampları (P.O.W. Camps).
- 4-Dördüncüsü, mesleksel amaçlı ve o meslek dalında etkinlik göstermek amacıyla kurulmuş kuruluşlardır:askeri barakalar, gemiler, yatılı okullar, çalışma kampları, birleşik koloniler ve büyük misyonlarda bu amaçlara hizmet için bulunan kimseler.
- 5-Sonuncusu, dünyasal işlerden el çekerek, hatta sıklıkla dinsel eğitim hizmeti vermek için kurulan merkezler, örneğin manastırlar, manastır kiliseler, rahibe manastırları.(29)

Cezaevlerindeki oyuncular, alt gruplara sahip olmakla beraber, idareciler ile hükümlü ve tutuklular biçiminde iki ana gruba ayrılırlar. Hayat oyununun ilk sahnesi bu bağlamda şekillenir. Tutuklu ve hükümlülerin yaşam alanı koğuşlar, onlar için hem sahne arkası hem de ön bölgesidir. Mahkumlar, infaz koruma memurlarının koğuş kontrollerinde, yalnızken olduklarından farklı bir rutini sergilerler. Ek olarak, mahkumlar kendi aralarında hem koğuşlar biçiminde farklılaşır hem de koğuş üyeleri ve sorumluları olarak ayrılırlar. Farklı koğuş üyeleri havalandırmalarda birbirleri ile karşılaştığında farklı davranır. Her grup için havalandırma alanı, benliğin sunulduğu ön bölge niteliğindedir.

Ceza ve Tutukevlerine gelen suçlular sistemin işleyişini öğrenmeye çalışırlar. Mahkumlar özel ayrıcalıklarını sağlayabilmek amacı ile cezaevi personeline yakınlaşarak kendilerini sevdirmeye, onların gözlerine girmeye yönelik davranışlarda bulunur. Güçlülerin güçsüzlere hükmetmesi, cezaevlerinde sık görülen davranışlardandır. Mahkumların davranışları "yapı" tarafından belirlendiğinden mahkumlar da kurumla beraber tanımlanır. Belirli noktalarda yapı ile de özdeşleşen mahkumlar bazı noktalarda da karşı çıkışlarda bulunurlar. Buradan mahkumların benliğinin yapıya karşı olmak ve yapıyla işbirliğinde bulunmaları arasında bir uyum sağlamaya çalıştıkları gözlenir.

Cezaevlerinde diğer mahkumların saygısını kazanmış, kontrol gücü olan ve koğuş sorumluları olarak adlandırılan kişiler vardır. Bu insanların, koğuş sorumlusu olarak, hem koğuşta bulunan mahkumlar tarafından değil idare tarafından kabullenilmiş olması gerekmektedir. Koğuş sorumluları, idare ile koğuşlarda bulunan mahkumlar arasında iletişimi sağlamak, verilen görevleri yaptırtmak, koğuşlarda günlük yaşamı düzenli yürütmek ile görevli kişilerdir. Bu insanlar, genellikle, dış görüntüleri itibariyle otoriter, işledikleri suç ağır, karşılığında almış oldukları ceza süresinin uzun, konuşma ve olayları kavrama yeteneği görece güçlü kişilerdir. Koğuş sorumluları, koğuşlarda günlük yaşamı sürdürmek için gereken görevlerin yapılıp yapılmadığı ile ilgilenirler. Kendileri günlük işlerin yapılmasında katkıda bulunmazlar. Görev dağıtımı ile ilgilenmek ve idare ile koğuşlarda bulunan mahkumlar arasında ki ilişkinin bozulmasını engellemek dışında iş yapmazlar (36).

2.3 Mahkumların Cezaevlerindeki Yaşam Pratikleri

Cezaevindeki mahkumların yaşamları kurallar tarafından belirlenmiştir. Kanunla belirlenmiş olan ve mahkumlar arasında zorunlu olarak uygulanan kurallar mahkumların günlük yaşamlarını sürdürmelerini belirlemektedir. Mahkumların cezaevi kurallarına uyma zorunluluğu bulunmakta ve mahkumların cezaevi yönetimi ile ilişkileri, dış dünya ile ilişkileri, ve kendi aralarındaki ilişkilere yönelik kurallar olarak belirginleşmektedir. Ek olarak, formal ve informal kurallar tanımlanabilir. Formal kurallar, yasalar ve yönetmeliklerce belirlenmiş, cezaevi yönetimi tarafından uygulanan ve uyulmaması durumunda cezai yaptırım gerektiren kurallardır. İnfomal kurallar,

mahkumların cezaevinde gerek bireysel olarak gerek bir grup mahkum olarak yaşamayı kolaylaştıran toplumsal normlardır. Cezai yaptırımları resmi değil toplumsaldır.

Gündelik yaşamı düzenleyen formal kurallar, sabah ve akşam yapılan yoklamalarda hazır bulunmak, idarece düzenlenen kültür derslerine ve kurslara katılmak, temizlik, yemek dağıtım, tadilat işlerinde verilen görevleri yapmak, görüş günlerinde belirli zaman dilimine uymak, koğuşlarda uygunsuz madde bulundurmamak yazılan mektupların içeriğinde kurala uygun yazı tarzı kullanmak, personele itaat etmek ve sabah kalkış akşam yatış saatlerine uymak, revire çıkma ile ilgili kurallara uymak vb. biçiminde sıralanabilir (36).

Bunun dışında formal olmayan fakat buldukları koğuşlarda koşullar gereği uymak zorunda olduğu kurallar da vardır. Bu kurallar, mahkumların birbirleri ile yaşamlarını sürdürmekte olduğu dar alanda uyum içinde yaşamalarını sağlamaktadır. Koğuşlarda koğuş sorumlularının belirlediği ve mahkumların da kabul ettiği koğuş içi kurallar, televizyon izleme saatleri, yemek yapılması koğuş temizliği, görüş günlerinde gelen erzak ve diğer malzemenin koğuş için kullanılmasına benzeyen koğuş içinde ki ortamdan kaynaklanan doğal kurallardır. Bu kurallara uymayan mahkumlar koğuş tarafından dışlanır, yalnız bırakılır (36).

2.4 Bir Toplumsal Uyum Aracı Olarak Spor

Parsons'a göre sosyal sistem, varlığını devam ettirebilmek amacıyla üyelerinin davranışları üzerinde minimum düzeyde de olsa kontrole sahip olmak zorundadır. Dolayısıyla sosyal sistemin devamlılığının sağlanabilmesi için kişiler üzerindeki kontrol araçlarından birisi olarak spor ele alınıp, değerlendirilebilir. Spor, hedefleri, içerikleri, yapılış biçimleri farklılık gösteren bedensel hareketlerden oluşan aktivitelerdir. İnsanın ruhuna ve bedenine yönelen davranışlar setidir. Bireyin gündelik yaşamında her gün yapmak zorunda olduğu işlerden arta kalan zaman içerisinde kendisi için bir etkinlikte bulunması gerekmektedir. Bu tanım, sporun diğer yönlerini de göz ardı etmeksizin, toplumsal açıdan ele alarak yapılmış en gerçekçi tanımdır. Çünkü spor kendine özgü toplumsal kuralları, değerleri, etkileşim simgeleri ve süreçleriyle bir toplumsal yapıdır.

Parsons sosyal sistemin kurumsallaşmış değerlerden oluştuğunu belirtmektedir. Spor sosyal sistemin bütünleştirici bir parçası olma özelliğini taşır ve sosyal sistem

açısından öngörülen kurumsallaşmış değerlere içinde barındırır. Parsons'a göre kişilik sistemini inceleyebilmek için güdülenme, dürtü, gereksinim kavramlarını açıklamak gerekir. Güdülenme davranışın eylemde açığa çıkmasını sağlayan organik olarak üretilen enerjidir. Dürtü, doğuştan gelen bir eğilim olup, eylemi olanaklı hale getiren fizyolojik enerjidir. Parsons, kişilik sisteminin sosyal sistemle benzer şekilde incelenebileceğini belirlemiştir. Dolayısıyla, hem bireysel açıdan hem de toplumsal açıdan spor sistemin bütünleştirici bir aracı olarak ele alınıp değerlendirilebilir. Gerek kişilik sistemi gerekse toplumsal sistem kurumsallaşmış ve birey tarafından içselleştirilmiş yönleriyle birlikte ele alınmalıdır.

Sporun bir uyum aracı olarak değerlendirilmesinde birey, toplum ve kültür arasındaki ilişki birlikte ele alınmalıdır. Kişilik sisteminin sosyal ve kültürel sistemle ilişkili olarak değerlendirilmesi toplumsallaşma süreci aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Toplumsallaşma temel olarak üç ana boyutta belirginleşir.

- 1.Kültürün elde edilmesi
- 2.Kültürün kişilikle bütünleşmesi
- 3.Toplumsal çevreye uyum (31)

Toplumsallaşma bilgilerin, modellerin, değerlerin, simgelerin kısacası kişinin içinde yaşadığı topluma/topluluğa özgü yapma, düşünme, duyma biçimlerin elde edilmesi süreci olarak tanımlanmaktadır.

Ancak şunu da belirtmek gerekir ki toplumsallaşma sürecinin sonucunda bireyin aileye, gruba, işyerine ya da bir ulusa aidiyeti gerçekleşmektedir. Cezaevi gibi toplumda varolan mikro bir yapı içerisinde de sporun bir "sosyalleştirici ajan" olarak uyuma katkıda bulunabileceği açıktır. Sporun sahip olduğu değerlerin, kuralların, simgelerin bireyler tarafından içselleştirilmesi biyolojik, duygusal ve zihinsel olmak üzere farklı düzeylerde uyumun gerçekleşmesine neden olur. Spora aktif ya da pasif katılım verili bir mekan ve verili bir zaman dilimi içerisinde kişilerin ortak sevinç, ortak hüznü ve ortak gereksinim hissetmelerine neden olmaktadır.

Sporun bireyler ve gruplar üzerinde etkisinin olması sporun sistemli ve sürekli olarak yapılabilmesine bağlıdır. Sporun belirli kuralları ve sınırları olmasına rağmen insanların bu aktiviteye istediği zaman katılabilme özgürlüğü, eğlence, haz alma, streslerini atma gibi durumlara sahip olması sporun çekici olmasını da sağlamaktadır.

Dolayısıyla, spor, bireyin veya grupların sosyalleşmesinde araç olarak kullanılan, kişinin toplumsal kültür ile bütünleşmesini ve içinde yaşadığı toplumla uyum sağlamasını mümkün kılan bir etkinlikler bütünüdür.

Modern toplumların en belirgin özelliği olan sosyal farklılaşma artan iş bölümü ile sosyal bütünleşme arasındaki uyumun sağlanmasında spor aktif bir ajandır. Toplumun sosyal yapısı içinde uyma ve çatışma modellerinin yanı sıra, huzursuzlukların, sapma (deviant) davranışların azaltılması ve bunların normlarla ahenkleştirilmesi, gerginliklerin toplum yararına yöneltilebilmesinde spor önemli faktörlerden birisidir (10).

Organize edilmiş sportif etkinlikler seti olarak spor, toplum içinde ortaya çıkış özellikleri ile yerine göre bir olay yerine göre ise bir olgu niteliği taşımaktadır (10). Çağımız insanının toplumsal yaşamına derinlemesine girmiş ve toplumsal yapıya göre biçimlenen bir olgudur. Spor, finansal harcamaları, katılımcıların ve seyircilerin sayısı, filmler, kitaplar, sporla ilgili karikatürler, harcanan süre, spor malzemeleri, sporun dökümanları olarak belgelenebilir (32). Sporun bu anlamda bir endüstri sektörü olarak ele alınıp değerlendirilmesi özellikle 1970 lerden sonra yapılan tanımlamalarda belirgin olarak görülmektedir. Endüstriyel yaşam pratiklerine bağlı olarak geliştirilen spor tanımları fabrikada ya da bürodaki yaşama bir isyan olarak ele alınmaktadır. Çalışma yaşamının rasyonelleşmesi için gerekli olan bir sektör olarak spor, bireyin toplum içinde yeniden üretimi gerçekleştirebilmesi içinde bir araç olma özelliği taşımaktadır. Endüstriyel toplum yapısına hizmet eden bireyler için, ödünleme yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin erken saatte kalkarak kendi sağlığı için koşması daha sonra kültür fizik hareketleri olarak tanımladığımız vücut kaslarını esnetmek, germek ve kondüsyonunu artırmak için yaptığı aktiviteler günlük yaşamda ki rutinlerini yapmak için hazırlık niteliği taşır. Günümüzde toplum içerisinde bulunan bireyler çalışma zamanları dışında tamamen stres atmak, eğlenmek ve sağlıklarını korumak amacı ile jogging, step, ritimli yürüyüş, gerdirici, esnetici hareketler ve benzeri faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Yapmış oldukları sporu tamamen özgür iradeleri ve istekli olarak gerçekleştirirler Günümüzde hızla gelişen teknoloji, insan gücüne duyulan gereksinmeyi hızla azaltmış ve bunun sonucu olarak insanın doğal yapısına uymayan bir yaşam biçimi ile birlikte iş ve sosyal çevreden gelen baskılar, stresler dolaşım ve solunum sistemi

hastalıklarını, özellikle gelişmiş ülkelerde başta gelen ölüm nedenleri arasına sokan faktörlerdir. Spor çağdaş insanın karşısına dikilen bu tehlikeye karşı dinamik, güncel yaşamın getirdiği streslerden uzak bir ortam yaratarak çözüm getirmekte ve kazandırdığı sağlıklı yaşam biçimiyle de koruyucu tıbbı yardımcı olmaktadır. Sporun bu işlevi yanında kişilerin sosyal ve bireysel karakter gelişimi üzerinde de olumlu etkileri açıktır. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde spora büyük önem verilmekte ve erken yaşlardan başlayarak çocuklara spor ve beden eğitimi programları uygulanmaktadır (13).

Spor toplum içerisinde bulunan tüm bireylerin, grupların, kurumların ilgisini çeken, bilinçli veya bilinçsiz, bireysel veya takım halinde yapılan hareketler bütünüdür. Ancak takım sporları bireysel sporlardan farklı olarak grup formasyonuna dayanır. Davranışları birbirleriyle uyumlu iki kişi spor yaparsa sporda bir gruptan söz etmek mümkündür. Ancak kişi sayısına bağlı olarak yapılan bu tanımlama minimum bir koşulu ifade eder. Ortaklaşa amaçlar, normlar (ya da en azından sessiz uyuşma) yapılaşma (görev ve rollerin dağılımı) kendiliğinden gelişir. Cezaevinde mahkumlar tarafından oluşturulan voleybol takımlarının grup oluşturmadaki tek amacı, birbirini tanımaktan kaynaklanan bir arkadaşlık değil, spordur. Kurulmuş olan voleybol takımıyla mahkumun özdeşleşmesi farklı düzeylerde gerçekleşebilir. Koğuştan birbirini tanıyan ve arkadaş olan mahkumların takımla kurdukları özdeşimin daha fazla olması beklenebilir. Bir takımın ya da grubun üyesi olarak geliştirilen ortak anlamlar, jestler ve mimikler grup bilincinin oluşumunda kendiliğinden gerçekleşir. Mahkumların kendi aralarında gerçekleştirecekleri böyle bir uyum süreci ve biz ruhu koğuş içindeki yaşantılarını da etkileyebilir.

Genel olarak, yapılan değerlendirmeler bireysel sporlar ve takım sporlarının iki türlü gerçekleştiği yönündedir.

- 1- Müsabaka sporları
- 2- Boş zaman etkinlikleri

Bireysel ya da takım sporu olarak yapılan ama bir yarışma ruhu taşıyan, belli kuralları olan yenmek, yenilmek, hırs, üstünlük gibi duyguların da hakim olduğu müsabakalar, seyreden ve yapan için ayrı bir anlam ifade etmektedir. Bireysel olarak yapılan yarışma sporlarında, yapmış olduğu branş kendisi için bir meslek haline de gelmektedir. Çağımızda, meslekleri spor olan ve sporun değişik branşlarından kişisel

olarak tüm geçimini sağlayarak yatırım yapabilen ve toplumda dikey geçişi sağlamakta araç olarak kullanan büyük bir kesim vardır. Örneğin: Naim Süleymanoğlu, tamamen zevk ve vücut sağlığı için küçük yaşta ilgilenmeye başladığı sporla daha sonra kendisinde ki yeteneğin ve gücün farkında olunmasıyla uğraştığı halter branşını mesleği haline getirmiş ve bu branştan dolayı, hem maddi hem manevi hem de toplumda örnek gösterilecek bir konuma gelmiştir

Spor bir boş zaman uğraşısı olarak yani amatörce yapılan şekliyle rekreatif faaliyet özelliği taşımaktadır. Spor etkinliklerine aktif olarak yani sporcu olarak katılmak veya pasif olarak diye adlandırdığımız seyirci kimliği ile katılım bireye değişik yönlerde kazanımlar sağlayacaktır. Seyirci olarak katılan birey bazı durumlarda aktif sayılabilecek özelliklere sahip olacaktır. Bu özellikler; seyirciler arasında birleştiricilik, psikolojik boşalım sağlama, birbirini anlayan insanlarla birlikte olmak ve bir şeyleri paylaşma duygusu olarak belirtilebilir. Sporcu olarak katılan bireyler ise sporun sosyalleştirici, yeteneklerini ortaya çıkarıcı, toplumsal birliği sağlayacağı ve sağlık kazandırıcı özelliklerinden faydalanacaklardır.

Takım sporları, modern kurum ve kuruluşlarda görev yapan personelin ilişkilerini sıklaştırmak ve çalıştıkları kurumlarda iş verimliliklerini artırmak amacı ile de yapılmaktadır.

Sporun, girmediği kullanılmadığı, etkinliğini direk olarak hissettirmedeği hiçbir alan yoktur. Aileden okula, okuldan işyerlerine, holdingle ve siyasete kadar. Bu kadar büyük bir güç toplumun her kesiminde istenilen her amaç için kullanılabilir.

Spor kendi geçmişi ile toplum geçmişi arasında sıkı bir bağ oluşturur. Bu kuvvetli ilgi, sporun toplumsal süreçler yolu ile şekillenmesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle spor, otonom olarak kendiliğinden oluşmaz. Özellikle, toplumdaki ilişkiler yolu ile ortaya çıkarak, değişir ve yeniden biçim kazanır. (15).

Aynı zamanda politikacılar tarafından da spor araç olarak kullanılmakta ve halkta olumlu etkiler yaratabilmek için spor organizasyonlarında, ödül merasimlerinde görünmeye özen göstermektedirler. Hükümetler toplumsal çözülme önlemek, insanların anarşi ve teröre yönelmesini engellemek için sporu önemsemeye, spor tesis ve organizasyonlarına yatırım yapmaya başlamışlardır.

Seçilen spor branşının da sosyal uyumu sağlayabilmesinde büyük önemi vardır. Ceza ve tutukevinde mahkumların sosyal uyum süreçlerinde sporun yerini araştırırken

mahkumlara uygulamak üzere voleybol branşını seçmemizin nedeni voleybol sporunun bir takım sporu olması hem kuralları hem de oyuncu sayısı ile bireylerin iletişimlerini sıkılaştırıcılığının düşünülmesidir.

Voleybol 6 şar kişilik iki takım arasında geçen, aynı takım içerisinde üç pas yapabilme imkanı olan ki bu üç mahkumun birbirlerine hem adları ile hitap etmede hem de birbirlerini hissetmelerini sağlamalarında bir araçtır ve sayı kazanıldığında ya da kaybedildiğinde takım oyuncularının sevinçleri, tepkileri, duygularının dışavurumunun sağlanması gerçekleşmektedir. Mahkumlara cezaevi içinde fiziki şartların uygun olması nedeni ile uygulanabilecek ve onlara spor yapmanın kazanımlarından faydalanabilmelerini gösterebilecek bir takım sporudur.

Cezaevinde, bireysel olarak bir spor yaptırma seçeneğini kullanılmamasının nedenlerinin başında cezaevi koşullarının uygun olmaması ve bireysel sporların cezaevinde ki mahkumlarda yaratabileceği sakıncalar dikkate alınarak uygun saha ve koşullar olması nedeni ile voleybol branşı seçilmiştir.

METODOLOJİ

3.1 Araştırma Alanı ve Örneklem

Bu araştırma Mersin İli E-Tipi Kapalı Ceza ve Tutukevi'nde gerçekleştirilmiştir. Cezaevinde siyasi suçlar dışında suçlardan hükümlü ve tutuklular kalmaktadır. Araştırmanın yapıldığı tarih itibarıyla, cezaevinde bulunan tutuklu ve hükümlü sayısı toplam 750dir. Bunların 50si kadın 650si erkektir. Erkekler arasında 65 tanesi 18 yaşından küçük çocuklardır. Ayrıca, kadrolu 220 çalışan bulunmaktadır. Bunların sadece 180 tanesi infaz koruma memurudur. İnfaz koruma memurları, koğuşların iç güvenliğinden ve işleyişinden sorumlu memurlardır. Sayımları gerçekleştiren, bu amaçla mahkum koğuşlarına giren, mahkumların sorunlarını aktardığı insanlardır. Üçer vardiya halinde ve koğuşları değiştirerek çalışmaktadırlar. Bu nedenle çok sayıda mahkumu görüp karşılaştırarak değerlendirme olanağına sahiptirler. İnfaz koruma memurları ve koğuş sorumlusu mahkumlar araştırma amacıyla görüşülen esas kitleyi ya da araştırma evrenini oluşturmaktadır. Koğuş sorumlusu mahkumlar da sıradan mahkumlara göre daha serbest durumdadır. İnfaz koruma memurları ile daha çok ilişkide bulunurlar, koğuşlar arasında gezen ve karşılaştırma yoluyla değerlendirme olanağına sahip kişilerdir. Araştırma örnekleme bu iki ana grup içinden tesadüfi örnekleme yöntemi ile, toplam 70 kişi olarak seçilmiştir. Bunların 58'i infaz koruma memuru, 12'si koğuş sorumlusu mahkumdur.

Personel ve mahkumların yaşam alanları birbirinden görece uzak ve kopuktur. Mahkumlar, ikişer katlı, toplam 100 m² koğuşlarda yaşamaktadır. Her koğuş için 50 m²'lik havalandırma olarak adlandırılan açık alanları vardır. Cezaevinde bulunan toplam koğuş sayısı 20 tanedir. Koğuşlarda kalan mahkum sayıları 15 ve 45 kişi arasında değişmektedir. Mahkumların koğuşlara dağıtılması, işledikleri suç, cinsiyet ve yaş gruplarına göre yapılmakta; benzer suçları işleyenler aynı koğuşlara yerleştirilmektedir. Bu nedenle, sıradan suçları işleyenlerin koğuşları daha kalabalık, cinayet vb. suçları işleyenlerin koğuşları daha rahattır.

3.2 Araştırma Süreci, Veri Toplama, İşleme ve Sunma Araçları

Alan araştırması, 1999 yılı ile 2000 yılı Eylül ayında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın dört ana aşamada gerçekleştirildiği söylenebilir. İlk aşamada cezaevinin idari personeline ve mahkumlara ilişkin kayıtlar incelenmiş ve idari personelle görüşmeler yapıp, cezaevi işleyişi ve mahkumların yaşam koşullarına ilişkin bilgi edinilmiştir. Bunun ardından, mahkumların seçilmiş bazı demografik karakteristiklerine ilişkin bilgi almak amacıyla hazırlanan bir soru kağıdı tüm mahkumlara uygulanmıştır. Bu uygulama araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu sırada, tek tek tüm koşullara girilmiş ve soru kağıdına dayalı görüşmeler dışında, zaman zaman uzun informal görüşmeler de gerçekleştirilmiştir. Bu türden görüşmeler aynı zamanda cezaevinde çalışan personelle de gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın üçüncü aşamasında, ilk olarak, hem benzer demografik karakteristiklere sahip olan hem de daha önce hiç spor yapmamış ancak spor yapmaya gönüllü mahkumların ağırlıklı bulunduğu iki koşul seçilmiştir. Koşulların seçiminde, havalandırma alanlarının voleybol oynamaya uygun büyüklüğe sahip olup olmadığına da dikkat edilmiştir. Bu aşamada, ikinci olarak, koşullarda spor yapmaya gönüllü olanlar arasından voleybol takımı kurmak ve oynatmak için gereken sınırlı sayıda insan seçilmiştir. Ve bu insanlara 12 hafta boyunca düzenli olarak uygulama yaptırılmıştır. Uygulama haftada üç gün seçilerek ve seçilen günlerde ikişer saat olmak kaydıyla gerçekleştirilmiştir. Ancak, bu uygulama saatinin aşıldığı da, mahkumların istekli olması durumunda, olmuştur. İlk 8 hafta boyunca mahkumlara düzenli antrenman yaptırılmış ve temel bilgiler verilmiştir. Son 4 hafta da ise, hem koşul içindeki takımlar arasında, hem de diğer koşulda oluşturulan takımlar arasında maçlar yaptırılmıştır.

Alan araştırmasının, cezaevi personeli ve koşul sorumluları ile yapılan ve mahkumların davranışlarında, spora bağlantılı değişikliklerin olup olmadığını öğrenmeyi hedefleyen soru kağıdına dayanan görüşmeler, 12 haftalık spor uygulamalarının ardından gerçekleştirilmiştir. Soru kağıdında mahkumların kendi aralarındaki ilişkileri, idare ile olan ilişkileri ve son olarak da dış dünya ile olan ilişkileri hakkında sorular hazırlanmıştır. Son olarak, araştırma soruları sporun etkilerine ilişkin ise de, bu araştırmanın betimleyici bir alan araştırması olduğu söylenebilir. Bu nedenle, elde edilen temel bulgular basit sıklık dağılımı tabloları biçiminde verilmiştir. Ayrıca, sporun

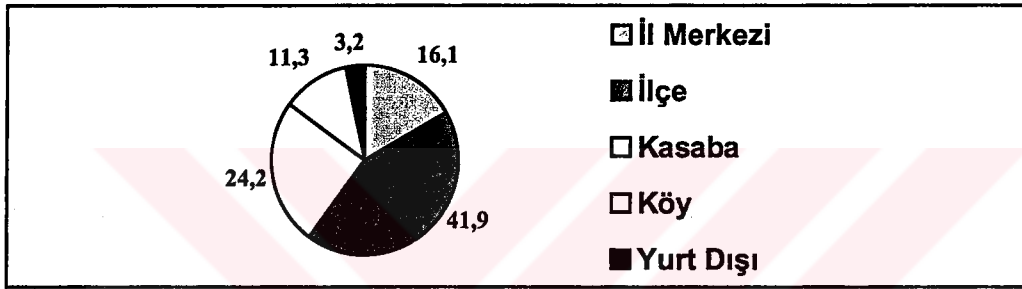
etkilerine ilişkin olmayan ve mahkumların bazı temel karakteristiklerini gösteren betimleyici istatistikler grafikler aracılığı ile de verilmiştir.

BULGULAR

3.3 Mahkumların Betimleyici Karakteristikleri

Yetişkin erkek mahkumların genel demografik karakteristikleri aşağıda sunulan grafiklerde özetle gösterilmiştir.

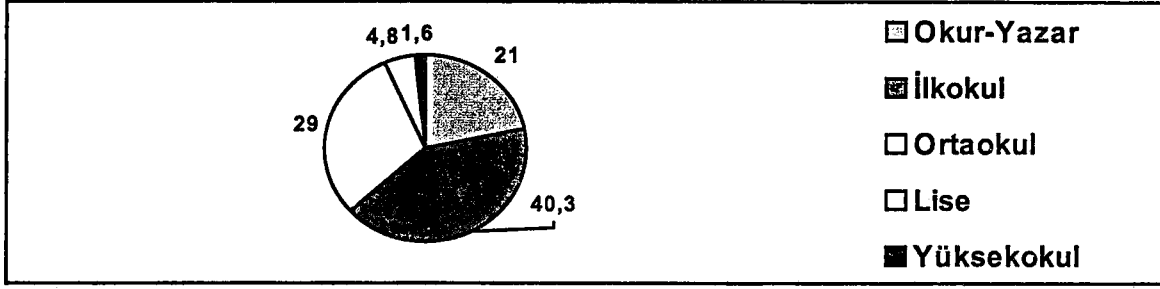
Grafik-1: Mahkumların Doğum Yerlerine göre Dağılımları

Mahkumların yerleşme yerlerine göre dağılımına bakıldığında en fazla mahkumun ilçe doğumlu olduğu görülür. Bu grubu sırasıyla, kasaba kökenliler, il merkezlerinde doğanlar, köy kökenliler ve yurt dışı doğumlular izlemektedir. Bu dağılımın ülke nüfusunun yerleşme yerlerine göre dağılımından oldukça farklı olduğu söylenebilir. Köylerde ve kent merkezlerinde doğanların arasında suç işleyenlerin oranı oldukça düşük kalır iken kasaba ve ilçe merkezlerinde doğanlar arasında suç işleyenlerin oranı dramatik bir biçimde yüksektir. Bu dağılımın, çok da fazla açıklayıcılık iddiası üstelenmeden, suça yönelimin, toplumsal denetim mekanizmalarının oturmadağı alanlarda, özellikle kasabalarda gerçekleştiğinin bir göstergesi olduğu söylenebilir.

Mahkumların eğitim derecelerine göre dağılımlarını gösteren aşağıdaki grafikte sunulan bulgulara göre de toplumsallaşma eksikliği ile suçluluk arasında bir ilişkinin olduğu söylenebilir.

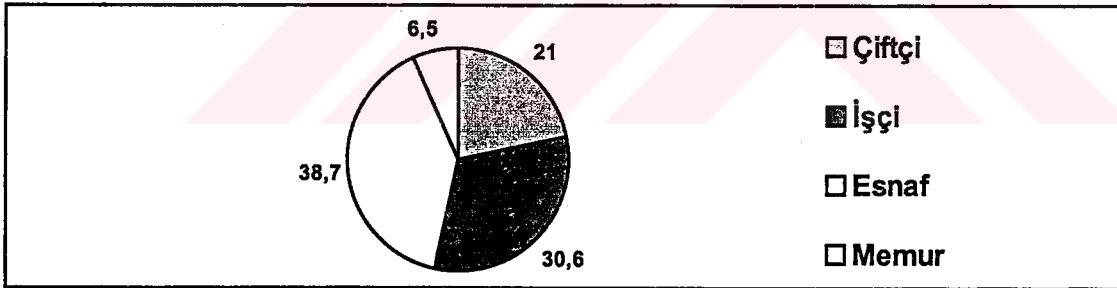
Grafik-2 Mahkumların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları

Mahkumlar arasında sadece okur yazar olan ve sadece ilkokul diploması sahibi olanlar toplam populasyonun yarısından çoğunu oluşturmaktadır. Bunlara orta okul mezunları da eklendiğinde neredeyse tüm grup kapsamaktadır. Lise derecesinde ve yukarısında eğitim alanların oranı %5 civarındadır.

Aşağıda verilen grafik 3’de mahkumların meslek gruplarına göre dağılımlarını göstermektedir. Ülke genelinde meslek sınıflaması 14 iken mahkumlar arasında sadece dört grup tanımlanabilmektedir.

Grafik-3: Mahkumların Meslek Gruplarına Göre Dağılımları

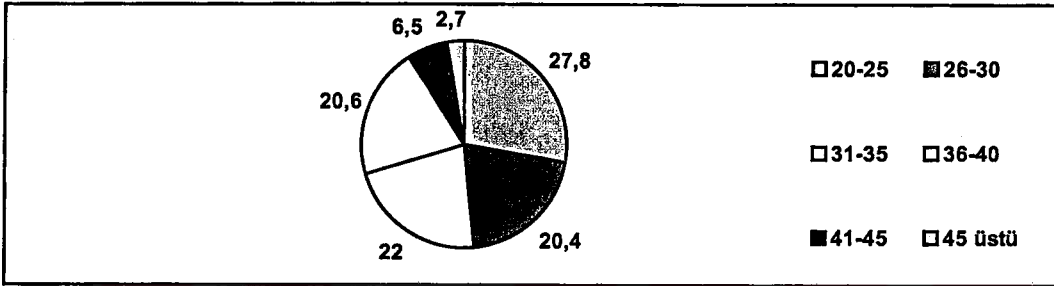

Grafik 3’de gösterilen çiftçi kategorisi içinde orman köylüleri, çobanlık vb. işler yapanlar, daha gelişmiş, seracılık vb. kapitalist çiftlik işletmecileri, ortakçılar ve kapitalist toprak kiracıları vb. yer almaktadır. İşçiler arasında hem sürekli işlerde çalışanlar hem de gündelikçiler bulunmaktadır. Çoğunluk gündelikçidir. Benzer biçimde, esnaflarda kendi aralarında çeşitlenmektedir. Bu grup içinde, düzenli işyeri sahibi olan büyük ve küçük esnaflar yanında kendisini esnaf olarak adlandıran işportacılar vb. sokak satıcıları da vardır. Memurlar arasında da hem kamu

kuruluşlarında hem de özel işyerlerinde çalışanlar bulunmaktadır. Özel işyerinde çalışanlar sigortalı ve sürekli çalışanlar olup hem büro işlerinde hem de genel işlerde görev yapan kimselerdir. Kamu kuruluşlarında çalışmış olanlar ise 657 sayılı Kanuna bağlı olarak görev yapan Devlet Memuru statüsündedirler.

Aşağıda verilen grafik 4'de Mersin E tipi cezaevinde bulunan hükümlü ve Tutukluların yaş dağılımlarını göstermektedir. Altı değişik yaş aralığı bulunmaktadır.

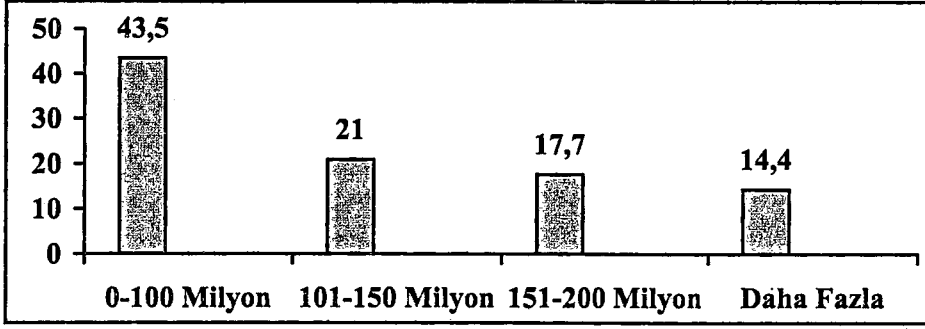
Grafik-4 Mahkumların Yaşlarına Göre dağılımları

Grafikten de görüldüğü üzere Ceza ve Tutukevlerinde suç işleme yaşının yoğunluğu, bireylerin ergenlikten kurtulup gelişme gösterdikleri yaş dönemi ile doğru orantılı olarak gittiği gözlemlenmektedir. 20 ile 30 yaş grubunun, cezaevinde bulunan mahkumların yarısını teşkil etmesi, bu yaşlarda olan bireyin suç işleme nedenlerinin ortak sebepleri olduğunu göstermektedir. Bu sebepler yetersiz eğitim, ekonomik sıkıntı, işsizlik ve çok fazla boş zamanlarının olmasıdır. 35 yaş ve üstünde ki mahkumların oranına bakıldığında suç işleme oranının 20-30 yaş'a göre daha az olduğu bu yaşlarda suç işleyenlerin sebeplerinin daha çok günlük yaşam da rastlanan toplumsal olaylara bağlı olduğu görülmektedir.

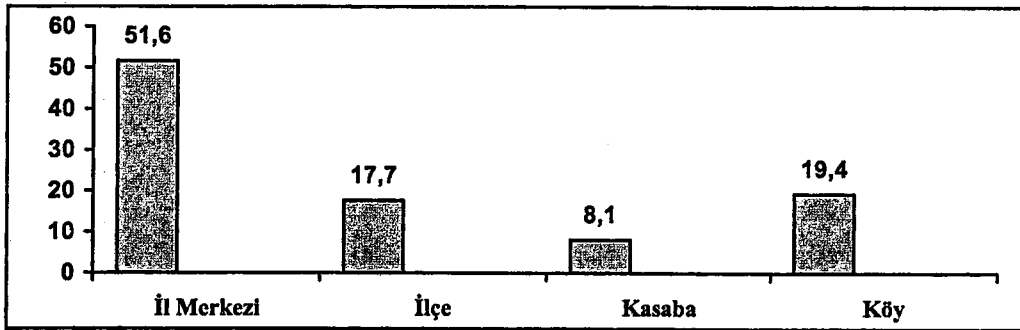
Grafik 5'de verilen bulgularla da görüntülediği gibi, cezaevlerinde kapalı tutulan ve gelir getirici işlerde çalışma olanağı ya hiç olmayan ya da oldukça sınırlı olan mahkumlar için gereken para, Türkiye'de, aileleri tarafından sağlanmaktadır.

Grafik-5 Mahkum Ailelerinin Aylık Ortalama Gelirleri

Yukarıdaki grafik 5’de verilen ve mahkum ailelerinin aylık ortalama gelirlerini gösteren bulgulara bakıldığında, araştırmanın yapıldığı dönem itibarıyla, mahkum ailelerinin hem tümünün mutlak ifade ile yoksul olduğu görülür. Ek olarak, bunlar arasında sıfır gelirli denebilecek, düzenli iş ve dolayısıyla gelir sahibi olmayan ya da gelirini hesaplayamayan ailelerde vardır. Toplumsal hiyerarşinin en altında yer alan bu ailelerin üyelerinin cezaevlerindeki durumları da aynı biçimde şekillenir. Bu mutlak yoksulluk, cezaevinde, toplumda görülenden daha fazla, daha sıkı ve daha götürür bir insani dayanışmaya neden olur. Parasal durumu iyi olanlar, zaman zaman, parasal durumu iyi olmayanların, sigara, ekmek, bisküvi gibi basit yiyecekler gibi en basit gereksinmelerini bile karşılamak zorunda kalır. Bu durum sadece dayanışma değil fakat bir bağımlılık ilişkisi ve hiyerarşide doğurur. Koşullardaki hiyerarşinin kendiliğinden dayanakları arasında en önemlisi muhtemelen budur.

Grafik-6 Mahkum Ailelerinin Yaşadıkları Yerleşme Yerleri

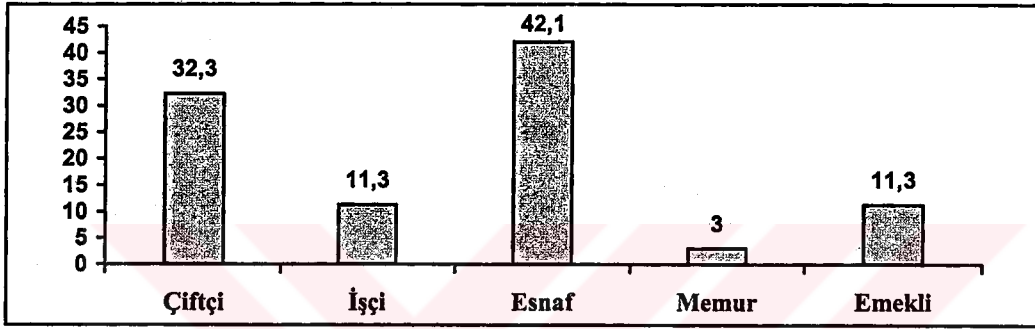

Grafik 6’da verilen ve mahkum ailelerinin oturdukları yerleşme yerlerine bakıldığında, daha önce belirtilen mahkumların doğum yerlerine göre dağılımı

tablosundan belirgin bir farklılaşma görünür. Mahkumların doğum yerleri genellikle kasaba ve ilçeler iken, aileleri kent merkezlerinde oturmaktadır.

Mahkumların doğum yerleri ile ailelerinin oturdukları yerler arasındaki bu farklılık, suç ile toplumsal ve bireysel oturmamışlık, ya da anomi arasında kurulan bağlantıyı doğrular niteliktedir. Mahkum aileleri, daha kırsal alanlardan görece yakın zamanlarda kent merkezlerine göç etmiş ailelerdir. Bu durum, mahkumların içinde doğduğu belirsizlik durumunu pekiştirir niteliktedir.

Grafik-7 Mahkumların Baba Mesleklerine Göre Dağılımları

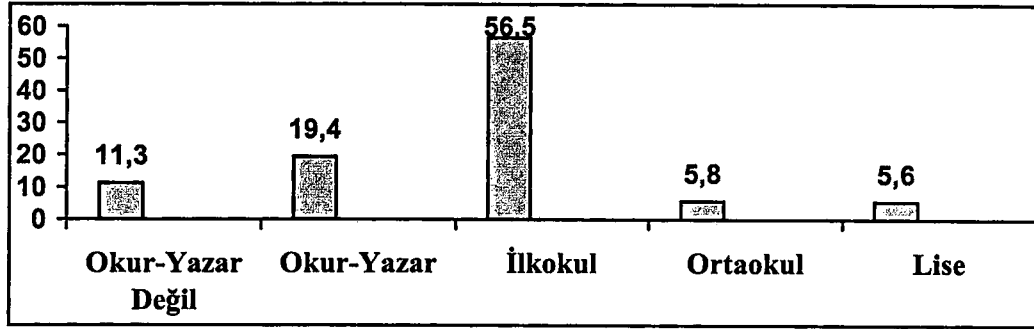

Grafik 7’de mahkumların babalarının meslekleri arasında esnaf ve çiftçi olanların çok belirgin bir sayıda olduğu görülür. Ek olarak, memur ve emeklilerde vardır. Bu kategoriler, gerçekte, düzenli bir yaşam biçiminin ifadesidir. Ancak, bu düzenlilik çocukların suça yönelimini engelleyememiştir.

Öte yandan, baba meslekleri ile mahkum mesleklerinin karşılaştırılması durumunda daha temel bir gerçek belirginleşir. Mahkumlar, çiftçi ve esnaf gibi, sadece kısmen düzenli iş sahibi babaların sınıf değiştirememiş çocuklarıdır: Ya babaları gibi çiftçilik ve esnafılık içinde kalmışlar, ya da daha alt bir statüye düşüp gündelik işçi durumuna inmişlerdir. Mahkumların yaşadıkları, muhtemel bir “görelî yoksunluk” durumudur: Bir yanda göç ve kentleşme ile yükselen beklentiler, diğer yanda düşen mesleki statü ve gelir.

Grafik 8’den anlaşılacağı gibi, mahkumların babalarının eğitim durumuna bakıldığında çoğunluğun ilk okul mezunu olduğu ve bu grubu diplomasız okur-yazarlar ile ortaokul ve lise mezunlarının izlediği görülür. Ancak, hiç okuma yazma bilmeyenleri de hatırı sayılır bir orandadır. Ayrıca, mahkumlar arasında bulunan, yüksek okul mezunlarının babalarının arasında olmadığı da söylenebilir.

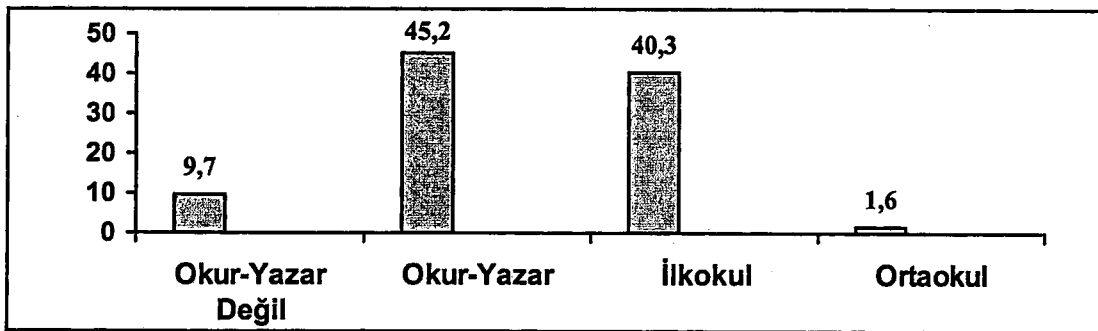
Grafik-8 Mahkumların Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımları

Grafik 8'de mahkumların kendi eğitim dereceleri ile babalarının eğitimleri karşılaştırıldığı da ortaya çıkan açık farklılıklar vardır. Çocuklar arasında okuma yazması olmayan yoktur ve daha fazla ortaokul mezunu vardır. Ancak, ilginç biçimde, babaların arasında lise mezunlarının payı daha fazladır. Görelî yoksunluk durumunun bir başka temeli de muhtemelen budur: Bir yanda daha az eğitilmiş babalar çocuklarının yeterli eğitim almasını sağlayamamış iken diğer yanda ise eğitilmiş babaların çocukları babalarının durumuna yükselmemiştir.

Grafik 9'da mahkum ailelerinin toplumsal hiyerarşideki alt statüleri olarak görülen annelerinin eğitim derecelerine bakıldığında, babalarının ve kendilerinin eğitim derecelerinden çok daha fazla belirginleşir.

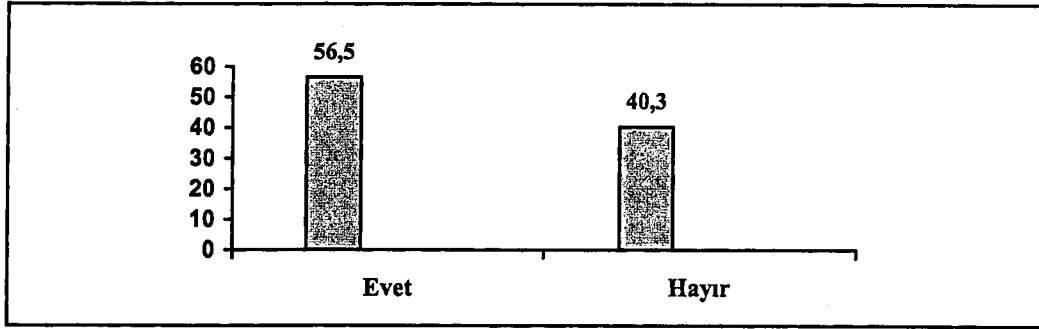
Grafik-9 Mahkum annelerinin Eğitim Derecelerine Göre Dağılımları

Grafik 9'da mahkumların anneleri arasında lise düzeyinde ve daha yüksek derecelerde eğitim alanlar yok denecek kadar azdır. Okur yazar olmayanlar, eşleri ile karşılaştırıldığında daha az olmakla birlikte gözle görülür derecededir. Diğer bir deyişle, mahkumlar sadece iyi eğitilmemiş babaların değil annelerinde çocuklarıdır.

Mahkumların gazete okumaları, dış dünya ile kurdukları ilişkinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu yorumla, grafik 10'da sunulan verilere ilk bakışta mahkumların yarıdan fazlasının gazete okuduğu ve bu anlamda dış dünya ile bağlantılı olduğu söylenebilir. Ancak, aynı popülasyonun yarıya yakın bir kısmının da gazete okumadığı hatırlandığında bu yorumdan şüphe de duyulabilir.

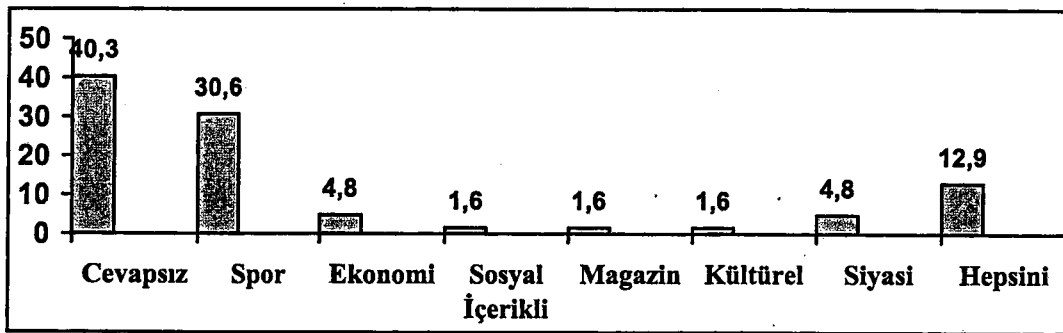
Grafik-10 Mahkumların Gazete Okuma Sıklıklarına Göre Dağılımları

Ancak, gazete okuma oranının ülke genelinde de oldukça düşük olduğu hatırlandığında, yukarıdaki grafik 10'da sunulan bulgulara göre, mahkumların, her şeye rağmen dış dünya ile bağlantılarını koruma çabası içindedirler. Bu çabanın varlığı, mahkumların eğitim dereceleri hatırlandığında daha rahat kabul edilebilir.

Bir önceki bölümde, mahkumların gazete okuma derecelerine bakılarak varılan, mahkumların dış dünya ile bağlarını koruma çabasında oldukları yargısı, aşağıda verilen, ve mahkumların gazetelerde okudukları bölümlerin içeriklerini yansıtan bulgular temelinde yenilenebilir.

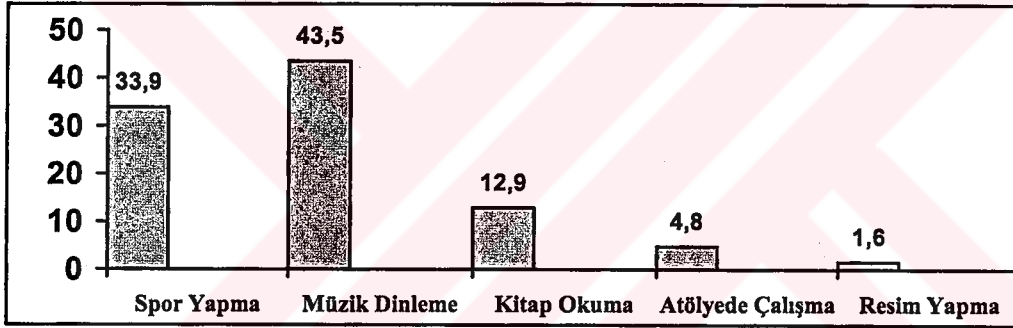
Grafik-11 Mahkumların Gazetede En Çok Okudukları Bölümler

Gazetelerde mahkumlar tarafından okunan bölümlerin içeriklerine ilişkin bu veriler içinde cevapsızların ağırlığı kendi, tekrar hatırlanırsa, oldukça düşük eğitim derecelerine sahip insanlar için, fazla anlamlı değildir. Ek olarak, bu insanların önemli oranda spor haberlerini okuyor olmaları da, benzer biçimde, bu insanların dış dünya ile bağlantılarının yüzeysel ya da güçsüz olduğu anlamında yorumlanmamalıdır. Çünkü, dış dünyada da benzer bir dağılımın olduğu düşünülebilir.

Çalışma ve çalışma dışı zamanların olmadığı cezaevlerinde zaman kavramının ve özellikle boş zaman kavramının tanımlanması oldukça zordur. Grafik 12’de Yinede, mahkumlara boş zamanlarında neler yaptıkları sorulduğunda spor yapma, müzik dinleme, kitap okuma, atölye de çalışma, resim yapma etkinliklerinde bulduklarını belirtmişlerdir.

Grafik-12 Mahkumların Boş Zaman Etkinlikleri

Mahkumların, İdarenin kurallarına uyma ve verilen görevleri yerine getirmelerinden sonra kendi başlarına kaldıkları zamanlar içerisinde müzik dinleme olarak belirttikleri etkinlik anında, gerçekte kendi içine kapandığı bir anlamda boş olarak oturup, kederlendiği kendi kendisine hayaller kurup ruhen kendisine zarar verdiği de söylenebilir. Müzik dinlemenin faydası tabii ki vardır. Fakat bir çok mahkumun böyle bir faaliyette bulunması koşu içerisinde ki sorunlara çözüm bulunmasında faydalı olamamaktadır.

Spor yapan grupların içerisinde ki bireyler bir anlamda isyan etmenin bir göstergesi olarak, bir anlamda da sağlıklarını koruyabilmek ve streslerini atarak hem koşu içerisinde hem de cezaevi koşullarına uyumda zorlanmamak için bu aktiviteye katılmakta ve istekli olarak gerçekleştirmektedirler.

Cezaevlerinde fiziksel koşulların mősait olmamasından dolayı atölyelerde çalışma ve resim yapma gibi faaliyetlerde bulunmaları da zorlaşmakta ve talebin az olmasını sağlamaktadır. Aynı şekilde Kütüphanelere yeni kitapların gelmeyişi ve Kütüphanenin düzgün işletilememesi, koğuşlara dışarıdan istenilen kitapların getirilemeyişi, mahkumların isteklerini ve tercihlerini o yönde kullanmalarını kısıtlamaktadır.

BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1 Mahkumların İdare ile Olan İlişki Pratikleri

Mahkumların cezaevi idaresi ile ilişkide olduğu alanlar şunlardır: Sabah ve akşam yoklamalarına ilişkin görüşler, kültür derslerine katılma, gereksiz revire çıkma eğilimi, yemek dağıtımı, temizlik işleri, görüş günlerinde mahkum davranışları, sabah kalkış ve akşam yatış saatlerine ilişkin itirazlar, Mahkumların koğuş aramalarındaki itirazlar, idarenin düzenlediği el-işi ve beceri kurslarına gönüllü katılım, ceza ve tevkif evleri genel müdürlüğünce düzenlenen etkinliklere katılım, mahkumların cezaevi personeline karşı davranışları, mahkumların cezaevlerinde yapılan tadilat işlerine gönüllü katılımları, personel ile mahkumlar arası güven, mahkumların disiplin cezası alma oranı, mahkumların spor aktivite sürecinden geçmesinden sonra yapılan koğuş aramalarına ilişkin görüşler, mahkumların sportif aktivitelere katılımından sonra yapılan koğuş aramalarında uygunsuz madde bulunma oranına ilişkin görüşler, mahkumların sistemli ve sürekli spor uygulamasından sonra moral düzeylerine ilişkin görüşlerdir.

İdare ile yukarıda belirtilen alanlarda ilişki içerisinde bulunmak zorunda kalan mahkumların spor uygulamalarından sonra davranışlarında değişiklik olup olmadığı aşağıda alt başlıklarla açıklanılmaya çalışılmıştır.

4.1.1 Sabah ve Akşam Yoklamalarına İlişkin Görüşler

Ceza ve tutukevleri idare mevzuatı, tutuklu ve hükümlü sayılarının beş yüzü geçmesi halinde E tipi cezaevlerinde her sabah ve akşam iki kere olmak üzere tutuklu ve hükümlü sayımının yapılmasını öngörmektedir. Ayrıca, haftada bir gün, haftalık yoklama yapılması gerekmektedir. Yoklamada en önemli olan beklenti, hükümlü ve tutukluları saymak ve bunu kurallara uygun, düzenli bir şekilde yapmaktır. Yoklamaların yapılmasından infaz koruma memurları ve baş memur sorumludur. Mevcut mahkum sayısında görülebilecek herhangi bir eksiklikten de, sayım zamanında görevli nöbetçi infaz koruma memuru ve baş memurlar sorumlu olacaktır. Sayım, koğuşlardan sorumlu infaz koruma memurlarının, kapıları açıp koğuşlara girmesi ile başlar. Mahkumlar, memurun önünde sıra halinde dizilir ve ardından koğuşta

bulunanların isimleri, yazılı oldukları bir listeden, tek tek okunup, mahkumların gerçektende mevcut olup olmadıkları görülerek kayda geçirilir.

Bu sayımların, sadece düzenli bir biçimde yapılamamasının değil, düzenli bir biçimde yapılmasının da, mahkumlar ve personel üzerinde olumsuz etkileri olabilir. Tutuklu ve hükümlüler arasında özgürlüklerinin kısıtlandığı düşüncesi hakimdir. Buna, mecburi disiplin sıkıntısı eklenince, bir tür tutsaklık psikolojisi doğmakta ve zaten gergin olan ortam daha gergin yaşanmaktadır. Gerginlik, koğu içerisindeki küçük bir kıvılcımın büyük bir ateşe dönmesini sağlayabilir. Bu sayımlar idare için vazgeçilemez; ancak, en az on beş, en çok elli kişilik koğuşlara sahip olan E tipi cezaevlerinde, bir arada yaşamak zorunda olan mahkumların, bu sayımlara karşı çıkmaması veya disiplin kurallarına uyumlu davranmalarının sağlanması zordur. Sayımların her gün iki defa yapılması, bu zorluğu daha da artırır. Bunu, mahkumların sayımı yapan personel ile diyaloglarının olması ve sayıma gönüllü katılımın sağlanması kolaylaştırır.

Sabah yoklamaları saat (8) ile (8:30) arasında yapılmaktadır. Gündüz yapacak işi olmayan insanlar için bu saatler erken bulunmaktadır. Bu nedenle, mahkumlar huzursuz olmakta; gündelik yaşam pratiklerine başlarken saldırganlaşmakta; ayrıca sayımı yapmakla görevli infaz koruma memurları ile girdikleri iletişimlerinde büyük bir kopukluk olmaktadır. Bu durumdan, o koğuşa bakan infaz koruma memuru da olumsuz olarak etkilenebilir ve olumsuzluk gün boyu davranışlarına yansiyabilir. Benzer etkiler, saat 16'da başlayan akşam yoklamalarına ilişkin olarak da söylenebilir. Sayım zamanında, infaz koruma memurlarınca bilinen ve gözlenen, gütün çamaşır yıkamak, bulaşık yıkamak gibi günlük etkinliklerin kesilmesi ve ardından yeniden başlatılması gereklidir. Bunlar, huzursuzluk kaynaklarıdır. Bu çalışmanın temel varsayımı, bu ve benzeri sorunların üstesinden gelinmesinde spor yapılmasının olumlu işlevleri olabileceği idi. Aşağıdaki tabloda sunulan bulgular, görüşülen infaz koruma memurları ve koğu sorumlularının, bu temel varsayıma ilişkin görüşlerini göstermektedir.

TABLO 1 : Sabah akşam yoklamalarına ilişkin görüşler

Sabah akşam yoklamalarında olumlu değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	42	60
Değişiklik olmadı	28	40
TOPLAM	70	100

Görüşülen kişilere, spor yapan mahkum gruplarının bulunduğu koşullarda yapılan sayımlarda, mahkum davranışlarında olumlu değişikliklerin olup olmadığı; eğer bu türden değişiklikler varsa, bunların neler oldukları sorulmuştur. Alınan yanıtlar, çoğunlukla olumlu değişikliklerin olduğunu belirtmektedir. İfade edilen olumlu değişiklikler, uyum, disiplin, saygı, sakinlik, iletişimdeki gelişmelere ilişkindir. Mahkumların, yoklama çağrılarında sonra toplanıp sıraya girme hızları artmış, yoklamanın tamamlanma süresi azalmıştır. Mahkumlardaki tedirginlik azalmış, daha sakin davranışlar sergilenmeye başlanmıştır. Koğuşa giren infaz koruma memuru karşısında gösterilen duyarsız, ilgisiz, memuru dikkate almayan tavırlar değişmiş, daha özenli davranılmaya başlanmıştır. İsmi okunan mahkumlar kendilerini daha kolay göstermeye başlamıştır. Yoklamanın, memurlar tarafından, kendi tekil kişiliklerine karşı düzenlenen bir saldırı olarak algılanması azalmaya, memurların görevleri olarak algılanması artmaya başlamıştır.

4.1.2 Kültür Derslerine Katılma

Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü yönergesinde, mahkumların eğitiminin sağlanması ve cezalarını geçirmekte oldukları cezaevlerinde rehabilite edilip, yeniden topluma kazandırılmasında uyum zorluklarının giderilmesi için uygulanması öngörülen programlar bulunmaktadır.

Müfredatta belirlenmiş olmasına rağmen Cezaevlerinde bu programlarda belirtilen dersler, günümüzde güvenlik nedenleri ile uygulanamamaktadır. Bu derslerin uygulanamayışından dolayı cezaevlerinde bulunan mahkumların boş zamanları olmakta bu boş zamanları tamamen koğuş içerisinde hiçbir etkinlikte bulunmadan geçirmektedirler. Cezaevi idaresinin belli periyotlarda düzenlediği okuma-yazma, Türkçe ve benzeri derslerine katılan mahkumların bu derslere katılımı ve derse gösterdikleri istek oranları da oldukça fazladır. Buna rağmen kültür derslerinin düzenlenmesi ve saatlerinin artırılmaması büyük bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır.

Cezaevi personelinin de günlük cezaevi yaşam rutini içerisinde tamamen boşta kaldığı görülmektedir. Gerçekten cezaevi Müdürü, öğretmen, psikolog, infaz koruma memuru ve tüm personel, mahkumların isyan çıkarmamaları ve genel güvenlik amacıyla koğuşlardan çıkmamalarını sağlamaya yönelik davranırlar ve onlarla diyalog kurmaktan

kaçınırlar. Böyle bir ortam ile bu mahkumların uyumlu hale getirilebilmeleri ya da eğitilebilmeleri mümkün değildir.

TABLO 2: Kültür derslerine katılanların istekliliğinde artış olup olmadığına ait görüşler

Kültür derslerine katılanların istekliliğinde değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	25	35.7
Değişiklik olmadı	25	35.7
TOPLAM	50	100

Cezaevlerinde bulunan mahkumların büyük çoğunluğu cezalarını geçirmekte oldukları bu yerlerde kendilerine yönelik eğitici ve öğretici programların hayata geçirilmesi, sayılarının artırılması görüşündedirler. Kültür dersleri gibi etkinliklerle mahkumların cezaevlerinde geçirdikleri süreyi daha rasyonel şekilde kullanmaları sağlanabileceği ve 1992 öncesinde kültür dersleri kapsamında yer alan Beden Eğitimi dersinin 1992'den bu yana hiç verilmiyor olması sporun da bir uyum aracı olarak uygulanabilirliğini engellediği Tablo 2'de yüzde oranlarından anlaşılmaktadır.

Az sayıda kültürel dersi programı olmasına rağmen, yapılan derslere katılımında bulunan mahkumların davranışlarında olumlu değişikliklere yol açtığı görülmektedir. Sportif faaliyetlere katılan mahkumlarla ilişkin olarak infaz koruma memurlarına sorulan kültür derslerine katılımında isteklilikte artış olup olmadığı sorusuna verilen yanıtlar Tablo 2 de sunulmuştur. Bu soruya 70 kişiden 50 kişi yanıt vermiş bunlardan 25' inin kendi istekleri ile katılımlarının sağlandığı daha önce bu 25 kişinin kültür derslerine idarenin zoru ile yani disiplin gereği katıldıkları saptanmıştır. Diğer 25 kişinin ise tutumlarında bir değişiklik olmadığı da bildirilmiştir.

Görülüyor ki mahkumların %35.7 si tutumlarında değişiklik göstermekte ve kültür derslerine ilgi ve merakları artmaktadır. Spor uygulamaları esnasında kendi içe dönük yaşam tarzları yapmış oldukları spor faaliyetlerinin heyecan ve fiziksel deşarj işlevi ile bu yaşam tarzının dışında davranışlar yapabilme imkanı bulmakta ve şimdiye kadar hiç farkında olmadığı, kendine ait yeteneklerinin ortaya çıkışını görmektedir. Yani spor ile kendine güvenme, çevresinin kendisine ilginin artışı kişide öz güveni artırmaktadır.

Kişinin yapılmakta olan kültür derslerine katılmama nedeninin medeni cesaretsizlik, içe kapanıklık ve demoralize oluşundan dolayı olduğu saptanmış ve onlara

Kişinin yapılmakta olan kültür derslerine katılmama nedeninin medeni cesaretsizlik, içe kapanıklık ve demoralize oluşundan dolayı olduğu saptanmış ve onlara boş zamanlarında bir takım sporu olan Voleybol organizasyonu yapılarak zamanlarını anlamlı ve amaçlı geçirmeleri sağlanmıştır. Bu değişiklikleri, mahkumların öğrenme güdülerinin gelişmesi, moral düzeylerinin yükselmesi, diyalog kurabilme ve gönüllülük artışı olarak sıralayabiliriz.

4.1.3 Gereksiz Revire Çıkma Eğilimi

Ceza infaz kurumları ile tutukevlerindeki rehabilitasyon çalışmalarının bir bölümünü sağlık hizmetleri oluşturmaktadır. Hükümlü ve tutukluları, temizliğe alıştırmak, hastalıklardan korunma yöntemlerini öğretmek, çevresini temiz tutmak, eğitim ve atölye çalışmalarına sağlıklı ve zinde bir şekilde katılımlarını sağlamak için, her şeyden önce cezaevlerindeki sağlık hizmetlerini en iyi ve en verimli bir seviyede yürütülmesi gerekmektedir.

Bu düşünce ile her cezaevine en az bir doktor kadrosu verilerek mecburi hizmet kanunundan da yararlanarak, bu kadrolara yeteri kadar doktor atanmıştır. Bugün, ceza ve tutuk evlerinde birer revir yasa gereği kurulmuştur. Hükümlü ve tutukluların, yatarak veya ayakta, gözetim, muayene, teşhis ve tedavi hizmetleri rahatça buralarda yerine getirilebilmektedir. Burada sağlık personelinin ve özellikle doktorun başarıya ulaşabilmesi için, cezaevlerini, cezaevi şartlarını çok iyi tanınması, hükümlü ve tutukluların psikolojisini kısa zamanda öğrenmesi ve problemlerini iyi tespit etmesi gerekmektedir.

Ceza ve tutukevlerindeki revirlerin, gerekli araç ve gereçlerle donatılması, doktorun oturabileceği, rahatça muayene ve ferdi görüşmeleri yapabileceği bir odanın tahsis edilmesi, lazım olan iş gömleği, tansiyon aleti, steteskop, enjektör ve benzeri araç, gereçlerle donatılması şarttır. Bunlar idarenin yapmakla sorumlu olduğu görevlerdir.

Cezaevi tabipliği polikliniği, hükümlü ve tutuklular ile cezaevlerinde görevli personel ve bakmakla yükümlü oldukları kişileri ayakta muayene, tetkik teşhis ve tedavi hizmetlerinin yapıldığı ünitedir.

Poliklinik muayenelerinde gizlilik ilkelerine uyulması bir kuraldır. Hastalar birer birer muayene edilir. Muayene esnasında, muayene odasında yardımcı sağlık personelinin başkası bulunamaz. Gerekirse bunlar da çıkarılabilir.

“Cezaevi revirlerindeki genel muayene ilkeleri şunlardır:

- 1- Cezaevi polikliniğinde günlük revire gitme sabah saat 09.00-12.00 arasında yapılır. Bu saatler dışında, acil vakalar hariç, hasta muayene edilmez.
- 2- Cezaevi koşullarındaki tutuklu ve hükümlülerden, hasta olanların isimlerini bildiren listeler, o koşunun sorumlusu olan infaz koruma memurları tarafından günlük poliklinik hizmetinin başlangıcından önce cezaevi tabipliğine verilir.
- 3- Bildirilen hastalar, cezaevi tabipliğinin hasta muayene istek formuna yazılır. Cezaevi doktorunun imzalamasından sonra hastalar revire çağırılır.
- 4- Hastalar, koğuş infaz koruma memurları tarafından revire getirilir ve muayene bitiminde tekrar infaz koruma memurları tarafından koğuşlarına götürülürler.
- 5- Hasta tutuklu ve hükümlülere her türlü ilaç, günlük dozlar halinde verilir. Hastalara verilen ilaçların cinsleri, formları, dozları ve miktarları günlük ilaç dağıtım formlarına işlenir. Formlar ilaç dağıtımını sonunda cezaevi doktoru tarafından imzalanır.
- 6- Muayene ve tetkikleri sonucunda, cezaevi revirinde yatarak tedavileri uygun görülen hastalar, polikliniğin bitiminde birer yazı ile cezaevi müdürlüğüne bildirilir ve hastalar revire yatırılır.
- 7- Revirlerde hastaların ilaçları, imkanlar ölçüsünde cezaevi tabipliğince karşılanır. Tabiplikçe karşılanamayan ilaçlar, hasta adına tanzim edilen reçete ile ücreti hasta tarafından ödenerek temin edilir ve ilaçları günlük dozla kendilerine verilir.
- 8- Kurum doktoru her üç ayda bir defa bütün hükümlü ve tutukluları muayeneden geçirir (36).

Mahkumların cezaevine ait sorumluluklarından bir kaçış yolu olarak ‘revire çıkmayı’ kullanması söz konusu olabilir. Cezaevi yapısında kurumsal olarak sürdürülen ilişkilere ters düşen bir şekilde mahkumların kendi fiziksel durumlarından kaynaklanan sorunlar yaratmaları söz konusudur. Cezaevi doktoru tarafından mahkumun fiziksel sorununa ilişkin gerçek ya da değil tanısı konulur. Eğer fiziksel rahatsızlık durumu gerçekçi bulunmazsa mahkum farklı şekillerde amirler tarafından cezalandırılabilir.

TABLO 3 : Gereksiz revire çıkma ile ilgili görüşler

Gereksiz revire çıkmada olumlu değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	38	54.3
Değişiklik olmadı	32	45.7
TOPLAM	70	100

Mersin E tipi kapalı cezaevinde bulunan yaklaşık 800 erkek mahkumdan araştırmamız için seçilen grupla yapılan düzenli sportif faaliyetler sonucunda bu faaliyetlere katılan mahkumların koğuşundan sorumlu infaz koruma memurlarının “gereksiz revire çıkma “ile ilgili mahkum davranışlarında değişiklik olup olmadığına dair görüşleri Tablo 3 de oran ve sayısal değer olarak gösterilmiştir. Bu değerlendirmeye göre görüşü sorulan personelin yüzde 54.3’ü mahkum davranışlarında değişiklik olduğunu gözlemlediğini bildirmiştir

Bu sonuca göre değişiklik olduğunu söyleyen personelin ; İlaç kullanım ihtiyacının, sağlıkları ile ilgili problemlerin azaldığını, ayrıca poliklinik muayene ilkelerinden olan isim bildirerek revire gitme de isim yazdırma da haksızlıkların azaldığını, gerçekten hasta olanlara öncelik tanındığını ve revire gidiş gelişlerde disiplin kurallarına uyumun arttığı yönlerinde olumlu değişiklikler olduğunu bildirmişlerdir..

Sporun bütünleştirici, sosyalizasyon ve sağlık işlevleri mahkumların, cezaevlerindeki sağlık problemlerine çare buldukları revirleri nasıl kullanmaları gerektiğini anlamalarında önemli bir boyut oluşturmaktadır. Sporun, sürekli hareketsiz ve içe kapanmış şekilde zaman geçirmeye çalışan mahkumların hem sağlıklarını koruyabilmeleri açısından, hem de beyinlerini meşgul edecek ve özellikle haz aldıkları, neşelendikleri, diğer mahkumlarla kaynaşmanın vermiş olduğu moralle gereksiz davranışlardan uzaklaşmalarını sağlayacak bir işleve sahip olduğu gözlemlenmektedir. Araştırmaya katılan personelin gözlemlerinden alınan sonuçlara göre sporun, revire gereksiz çıkmada olumlu değişikliklere yol açtığı net bir şekilde görülmektedir.

4.1.4 Cezaevlerinde yemek dağıtımı ile görevli mahkumların davranışlarına ilişkin görüşler

Hükümlü ve tutuklular, Ceza ve tutukevlerinde kurumun yasa ve yönergelerine uygun olarak hazırlanmış olan mutfaklarda pişirilen yemeklerle yedirilip içirilirler. Kurumun daimi kadrolu aşçıları tarafından günde üç öğün yemek çıkartılır ve tüm hükümlü, tutuklular bu yemeklerden ücretsiz olarak yararlanırlar.

Yemekler, her yıl Devlet bütçesi ile kişi başına miktarı tespit edilen iâşe bedeli üzerinden verilmektedir. Kurumlarda, iş esasına göre verilecek gıda miktarı ve kalorisi, Adalet, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarınca tespit edilir. Devletin genel bütçesinden sağlanan iâşe bedeli, tahliyesi sırasında durumu iyi olanlardan tahsil edilir. Bu yüzden her hükümlü ve tutuklunun aylık yemek veya iâşe bedeli bordroları tutulur.

Cezaevlerinde görevli tüm personelde burada çıkarılan yemekten faydalanır. Ayrıca Cezaevlerinde fırın kurularak mahkumların kendi ekmeklerini yapma olanağı da sunulmaktadır. Kurumun bordrolu personeli olan aşçı, yardımcısı sadece yemeği yapmakla görevli olup diğer işlerin tamamı, örneğin: Patates soymak, Çuvalların taşınması, et parçalanması., ayıklamalar ve benzeri işler mahkumlar tarafından yapılmaktadır. Cezalarını çekmekte olan mahkumlar koğuşlarına bu yemekleri nöbetleşe yani sırasıyla dönerek kendileri servis yaparlar. Ayrıca bulaşık, tepsi toplama işleri de mevcut mahkumlardan seçilen kişilerden yararlanılarak yaptırılmaktadır. Görülüyor ki cezaevlerinde, değişik işlerde istekli veya isteksiz mahkumlar hizmet işlerinde de kullanılmaktadır.

TABLO 4 : Yemek dağıtımı ile görevli mahkumların yaptıkları işe ilişkin görüşler

Yemek dağıtımında görevli mahkumların işlerini gönüllü ve istekli yapmalarında değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	36	51.4
Değişiklik olmadı	34	48.6
TOPLAM	70	100

Cezaevlerinde, koğuşlara büyük tencerelerle servis götürme işini sağlayan o günkü seçilmiş yemek taşıma işi görevlisi istese de istemese de o görevi yerine getirmek zorundadır. Koğuş dışına çıkabilmenin mahkumlar için ayrı bir önemi olmasından

dolayı yemek servisi için dış koridorlarda gezmek, diğer koşulardan insanları görmek gibi farklı boyutlarda mahkumu etkilemekte bu nedenle bazı mahkumlar için servis işleri cazip hale gelebilmektedir.

Mahkumlarla yapılan spor uygulamalarından sonra yukarıdaki tablonun oluşumunu gerçekleştiren rakamsal değerlere baktığımızda 70 personelden alınan yanıtları değerlendirecek olursak: Yemek dağıtım işinde görevli mahkumların işlerini gönüllü ve istekli yapmalarında değişiklik olup olmadığına dair bildirilen görüşler spor uygulamalarından sonraki dönemde mahkumlarda gözle görülür değişiklikler olduğu yönünde yoğunlaşmaktadır. Bu sonuca göre değişikliklerin içeriği mahkumların itirazlarının kalkması, gönüllü olma oranında artış ve sıra sistemine disiplinli bir şekilde uyma gibi boyutlarda belirginleşmiştir. Yemek dağıtımını rutininin bir gün boyunca üç kez gerçekleştirilen bir eylem olduğu düşünüldüğünde bu noktada gerçekleşen olumlu değişikliklerin cezaevi sosyal yapısı açısından taşıyacağı önem de tartışılmaz.

4.1.5 Cezaevlerinde Mahkumların Temizlik İşlerine Katılımına İlişkin Görüşler

Ceza ve tutukevleri kuralları içerisinde bulunan hükümlü ve tutukluların temiz yaşamaya alıştırılması ile ilgili net bir kuralı vardır ve buna her mahkum uymak zorundadır (36).

“Genel temizlik” koşulu altında her mahkum bulunduğu yeri, koşuşunu, yatağını dolabını, eşyalarını kurumun demirbaş malzemesini, banyo, mutfak, tuvalet, koridor, koşuş avlusunu, iş ve ziyaret yerini, aynı zamanda binanın her yerini temiz tutmak ve temizlemek zorundadır. Bu yukarıda da belirtildiği gibi bir cezaevi kuralıdır.

Koşuş duvarlarına, yerlere yazı ve slogan yazmak, resim yapmak, delmek, bozmak, çivi çakmak, ranzaların etrafını kağıt veya bezle kapatmak, başucu veya duvarlarına resim asmak, yerlere tükürmek, izmarit ve çöp atmak, ıslatmak, kirletmek yasaktır. Tuvalete veya banyoya girildiği zaman temizleyip çıkmanın şart olduğunu, hiç kimsenin kendi pisliği ile başkalarını rahatsız etmeye hakkı olmadığını, temizlemekle değil kirletmemekle, temiz tutmakla kurumun her zaman temiz kalabileceğini, hükümlü ve tutuklulara eğitim sırasında öğretmek ve öneminin büyük olduğunu idrak edebilmelerini sağlamak gerekmektedir.

Hükümlü ve tutukluların, temiz tutmaları ve temizlemeleri gereken yerleri, bu hususta yapması gereken işleri, idarenin tek tek kontrol etmesi ve mahkumları uyarmak için tabelalar halinde kurumun çeşitli yerlerine astırılması cezaevi idaresinin görevidir.

Tüketici konumunda olan hükümlü ve tutukluların, kurumun genel temizliği için idarece sıra ile görevlendirilip çalıştırılması şarttır. Tahsil ve terbiyesi, makam ve sosyal mevki itibarı ile öğretmen yardımcısı olarak çalıştırılanlar ile, doktor raporuna göre sağlığı elverişli olmayan mahkumlar, temizlik işlerinde çalıştırılmaz. Cezaevi idaresi vücut temizliğinin ve yemek temizliğinin yapılıp yapılmadığını, koşulların havalandırılıp havalandırılmadığını, koğuş sorumluları veya infaz koruma memurları aracılığı ile sık sık kontrol etmektedir.

TABLO 5 : Temizlik işleri ile görevli mahkumların işlerini yapmalarına ilişkin görüşler

Temizlik işlerinde görevli mahkumların işlerini gönüllü ve istekli yapmalarında değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	40	57.1
Değişiklik olmadı	30	42.9
TOPLAM	70	100

Cezaevlerinde mahkumların, kendi buldukları koşulların temizliğinin yapılmasının dışında tüm cezaevi binasının da temizliğini yapma zorunluluğu vardır. Bu işlerin koşullarda, en pasif olan ya da ekonomik yönden güçsüz mahkumlara yüklenmesi informal olarak gerçekleşir. Koridorlar ve idari personelin bulunduğu mekanlarda temizlik görevi için her koğuştan bir ya da iki mahkum görevlendirilir. Görevlendirilen bu mahkumlar istekli veya isteksiz verilen işi yapmak zorundadırlar. Genel temizlik işleri ile görevli mahkumların, koşullarda seçildikten sonra verilen işi yapmaları mahkumların işe ilişkin olarak geliştirdikleri tutumdan etkilenmekte ve bu da yapılacak işin kalitesini belirlemektedir.

Görevin, her koğuştaki kime verileceği sıkıntısı hem koşullarda huzursuzluğu hem de idare ile mahkum arasındaki var olan gerginliği daha da artırmaktadır.

İnsanların bu ya da buna benzer görevleri yapmama isteğinin kaynağında morallerinin bozukluğu, bıkkınlık, gönülsüzlük boş verme ve buna benzer duyguların yoğunluğu vardır. Ancak seçmiş olduğumuz gruba uygulanan spor faaliyetinde

mahkumların davranışlarında olan değişiklikler onlarla sürekli ilişkide olan infaz koruma memurlarına sorulmuştur. Yapılan anket sonucunda Tablo 5' de görüldüğü üzere soru sorulan 70 infaz koruma memurundan 40'ı mahkumlarda yapılan işe titiz davranıldığı, gönüllülüğün arttığı, itiraz ve sıra bozmanın azaldığını ve iş performanslarının çoğalması gibi gözlemlerinin olduğunu belirtmişlerdir. Yukarıda bahsedildiği gibi değişiklik gösteren mahkumlar sahip oldukları iş bilinci açısından gönüllü katılımı artırmışlardır.

4.1.6 Görüş günlerinde mahkum davranışları

Hükümlü ve tutukluların ziyaret edilebilmesi Ceza ve Tevkif evlerinde Kanun, tüzük ve yönergelere göre belirlenmiştir (36).

Disiplin cezası almamış, iyi hal durumu belirginleşenler hükümlü ve tutuklunun, haftanın 3 günü görüş yapabilme hakkı vardır.

Ziyaretçiler, ancak üçüncü dereceye kadar olan yakınlarından olabilir. Bunları da şöyle sıralayabiliriz:

1-Eşi, 2-Çocukları, 3-Torunları, 4-Annesi, 5-Babası 6-Büyük babası, 7- Büyük annesi, 8-Kardeşleri, 9-Amcası, 10-Halası, 11-Teyzesi, 12- Dayısı, 13-Kayın babası, 14-Kaynanası,

Ziyaret yeri, ziyaret başlamadan yetkililerce kontrol edilir ve zabıtla durumu tespit edilir. Ziyareten sonra yine zabıt tutulur ve ziyaret yerinin görünüşü belgelenir.

Cezaevi idaresi, belirtilen süreler ve ziyaretçiler dışında hiç kimseyi görüştüremez. Ancak C. Savcısının yazılı izni olmak şartı ile belirlenen bu süre ve ziyaretçilerin dışında da görüşme yaptırabilir.

Açık görüş denilen ve maddi temas kurularak yapılan ziyaretler, Bakanlığın izni olmadan veya Tüzükle yetkili kılınmadan yaptırılmaz. Ziyaretler ziyaret yerinde, personelin kontrolü altında, birbirlerine dokunmadan tel veya cam arkasından yapılan görüşmelerdir. Ziyaret esnasında bir şeyler alıp verilemez. Konuşmalar dinlenir ve denetlenir.

Ziyaret yerinde bir "Avukat Ziyaretçi Defteri" ve normal "Ziyaretçi Defteri" bulundurulur ve ziyaretçilerin adı, soyadı, kiminle görüştüğü, tarihi bu deftere yazılır ve ziyaretçinin kimliğine bakılarak, Tüzükte belirtilen üçüncü dereceye kadar akrabası olup olmadığı tesbit edilir.

Tutuklular, avukatı ile her zaman görüşebilir,haberleşebilir. İdare gerekli tedbirleri alarak bunları bir arada görüştürebilir.

TABLO 6 : Görüş günlerinde ziyaretçi anonsunu bekleyen mahkumların davranışlarına ilişkin görüşler

Görüş günlerinde ziyaretçi anonsunu koğuşunda bekleyen mahkum davranışlarında değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	28	40
Değişiklik olmadı	42	60
TOPLAM	70	100

Koğuşlar da bulunan hoparlör ile yapılan duyurularda tüm mahkumlara ziyaretçileri olup olmadığı duyurulur. Ziyaretçi günlerinde bu anonsları beklemek gerçekten güç durumlar yaratmaktadır. İnsanlar en ufak bir kıvılcımdan birbirlerine saldırabilir, kargaşa çıkarabilirler. Bu durum koğuş düzenini bozmakta, disiplin kurullarına ve genel kurallara uyumda zorluklara yol açmaktadır.

Hükümlü ve tutukluların ziyaretçilerini bekledikleri görüş günlerinde taşıdıkları heyecan ve sıkıntıların giderilebilmesi ve “o” gün kendilerini iyi hissedebilmeleri için günlük yaşamlarında onları meşgul edecek yaptırımlardan olan sporun hangi branş olursa olsun uygulatılması ile mahkumların daha az stresli ve sakin olmaları sağlanacaktır.

Tablo 6’da görüldüğü üzere, görüş günlerinde mahkum davranışlarında değişiklik olup olmadığının sorulduğu koğuş sorumluları ve infaz koruma memurlarının vermiş olduğu yanıtlarda sakinlik, moral yüksekliği ve sabırlarının artması yönünde değişiklikler olduğu belirtilmiştir.

Görülüyor ki daha önce düzenli spor faaliyetlerinde bulunmadıkları belirlenip bu belirlenen gruba düzenli spor faaliyetlerine katılımları sağlandıktan sonra davranışlarında olumlu yönde değişiklik olduğu ifade edilebilir. Bu grubun daha önce davranışlarının, uyumsuz olduğu, idareye ve kurallara karşı davranışlar sergilediği o koğuştan sorumlu infaz koruma memurları tarafından ifade edilmiştir.

3.1.7 Sabah Kalkış ve Akşam Yatış Saatlerine İlişkin İtirazlar

Ceza ve tutukevlerinde sabah kalkış ve akşam yatış saatleri cezaevi kurallarınca belirlenmiştir (36). Koşullardaki mahkum sayılarının kapasiteden fazla olmasından dolayı bu kuralı uygulamada zorluklar yaşanmakta hatta uygulanamamaktadır.

Hükümlü ve tutukluların koşullarda sabah kalkış, akşam yatış saatlerine uyumundaki en büyük problem koşulların fiziki yapısından kaynaklanan kontrol edilememeleridir. Bu problemden dolayı da mahkumlar koşullarda kendi başlarına kalmakta ve sadece o koşunun sorumlusu olan kişinin direktifleri doğrultusunda hareket etmektedirler.

Mahkumların, günlük yaşamlarını programsız ve boş geçirmelerinden dolayı akşam belirlenmiş saatlerde yatamaması ve bunun doğal sonucu olarak da sabah kalkış saatlerinin de problem olması gündeme gelmektedir. Akşam, cezaevi idaresinin yatış düdüğü ile koşulların buna uyması gerektiği düşünülecek olursa, infaz koruma memurlarının bunu sağlamak için gösterdikleri çaba ve ikazların sonuçsuz kaldığı, itirazların ve ıslıklama gibi benzeri protestolarla karşılaşıldığı ifade edilmektedir. Mahkumlar bu tip davranışları, gece geç yattıkları için sabah kalkış saatinde de uyanamadıklarından dolayı tekrarlamaktadırlar. Olumsuz ve cezaevi kurallarını bozucu bu tip davranışların düzeltilebilmesi için mahkumların günlük yaşamlarını geçirdikleri koşu ve "havalandırma" diye adlandırdığımız yerlerde boş olarak zamanını geçirmesi sonucu bireyin mutsuz olmasına, karakterinin değişmesine, disiplinsiz olmasına, bunalım geçirmesine yol açan bu zaman boşluğunun doldurulması gerekliliği görülmektedir.

Spor faaliyeti yaptırılmak üzere seçilmiş olan grubun 10 hafta bu faaliyetlere katılımından sonra onlardan sorumlu infaz koruma memurlarına sorulan “itiraz ve davranışlarında” değişiklik olup olmadığına ilişkin soruya verilen yanıtlar Tablo 7’de gösterilmektedir. Memurlar, hükümlü ve tutukluların kurallara uymalarında artış, sorumlu personele itirazlarda büyük azalma, ve morallerinin yükselmesi yönünde değişiklikler olduğunu belirtmişlerdir.

İnsanların çok yönlü gelişiminin topluma uyum sağlayabilmesinde farklı araçlar kullanılabilir. Yürüttüğümüz voleybol etkinliği bu araçlardan biri olma niteliğini taşımaktadır. Bu yönüyle ele alındığında spor, belirli kurallara göre yapılan bir uğraşı olması nedeni ile insanlara kurallara uyma alışkanlığı kazandırır. Yaşanılan toplumun kurallarına uyum sağlamaya yardım ederek önemli bir sosyalleşme aracı işlevi görür. Aynı zamanda kollektif bir uğraşı olma nedeni ile insanlar arasındaki ilişkilerin gelişmesine ve toplumsal katılımın artmasına hizmet eder (8).

4.1.8 Mahkumların Koğuş Aramalarındaki İtirazları

Ceza ve Tutuk evlerinde kurum yönetmeliği ve kuralları gereği kısmi ve genel arama olmak üzere iki çeşit arama yapılır:

Kısmi aramalar, Şüpheli halinde veya ihbar yapılması durumunda, baskın şeklinde kurumun belli bölümlerinde yapılır.

Genel aramalar ise, 15 günde bir yerine getirilir. Aramalarda kurumun her tarafı titizlik ve en ince ayrıntısına kadar aranır. Suç teşkil eden ve cezaevine girmesi yasaklanan delici, yakıcı, kesici, patlayıcı maddelerle, haberleşmeye yarayan mesaj, şifre, kod ve bunlarla ilgili pusula, mektup ve belgeler, haberleşmede kullanılan ip ve benzeri malzemeler, binanın hizmete açık veya kapalı bütün bölümleri, firarı sağlayabilecek emare, hazırlık ve aletler dikkatlice gözden geçirilir ve aranır. Aramalarda şu esaslar uygulanır:

- 1- Aranacak koğuşlar boşaltılır. Koğuş sorumlularından (mümessilleri) başka kimse bulundurulmaz. Koğuşun her tarafı ve özel eşyalar, dedektörlerle, ayrıca elle aranır.
- 2- Koğuş mevcudu gözden geçirilir ve sayılır. Yoklama defterindeki mevcutla karşılaştırılır.

şifre, kod ve bunlarla ilgili pusula, mektup ve belgeler, haberleşmede kullanılan ip ve benzeri malzemeler, binanın hizmete açık veya kapalı bütün bölümleri, firarı sağlayabilecek emare, hazırlık ve aletler dikkatlice gözden geçirilir ve aranır. Aramalarda şu esaslar uygulanır:

- 1- Aranacak koşullar boşaltılır. Koşullar sorumlularından (mümessilleri) başka kimse bulundurulmaz. Koşulların her tarafı ve özel eşyalar, dedektörlerle, ayrıca elle aranır.
- 2- Koşullar mevcudu gözden geçirilir ve sayılır. Yoklama defterindeki mevcutla karşılaştırılır.
- 3- Hükümlü ve tutukluların üzeri, cepleri, belgeleri dedektörle ve elle aramaya tabii tutulur. Paraları sayılır. İhtiyacın üzerinde para bulundurup bulundurmadıklarına bakılır.
- 4- Aramalar, güvenlik birimleri ile işbirliği yapılarak ve her türlü güvenlik tedbirleri alınarak yapılır.
- 5- Ataması bakanlığa ait personel hariç, tüm mahalli personelin üzerleri, nöbetçi infaz koruma baş memurluğunca girişte ve içeride aranır.
- 6- Arama sonunda bir şey bulunsun veya bulunmasın bir tutanak düzenlenerek dosyasına konur.
- 7- Suç teşkil eden veya içeriye sokulması yasak olan madde ve eşya tespit edildiğinde, suçlular hakkında cezaevi idaresi ve Cumhuriyet Savcılığınca gereği yapılır (36).

Aramalardaki temel amaç ceza ve tutuklularının güvenliğinin sağlanabilmesi, koşullarda mahkumlar arasında gruplaşmaya ya da kamplaşmaya neden olabilecek maddi olanakların ortadan kaldırılması ve koşullarda mahkumların birbirleri üzerinde egemenlik kurabilme imkanlarının ortadan kaldırılmasını sağlamaktır.

TABLO 8 : Mahkumların koşullar aramalarına itirazlarına ilişkin görüşler

Mahkumların koşullar aramalarına itirazlarında değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	27	38.6
Değişiklik olmadı	43	61.4
TOPLAM	70	100

Koşullar aramalarında karşılaşılan, sıkıntıların başında personel ile mahkumlar arasında iletişimin eksikliği gelmektedir. Bu iletişim eksikliğinin sonucunda koşullar

Koğuşlarda “güvenliğin sağlanması” cezaevi yapısında uyumun sağlanabilmesi, mahkumların istekleri ve dileklerinin göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Mahkumlarla personel arasında sağlanacak diyalog ile koğuş aramalarında, idare açısından istenen sonuçlara ulaşılması kolay olacak; mahkumlar açısından da itirazlar azalacaktır.

Spor faaliyetlerinde bulunan gruptaki mahkumların sporun birleştirici ve bütünleştirici işlevinin kazandırılması sağlanmaya çalışılmıştır. Bu işlevlerin kazanılıp kazanılmadığını anlamak, davranış ve tutumlarında değişiklik olup olmadığını belirlemek amacı ile infaz koruma memurlarına koğuş aramalarında mahkum davranışlarında değişiklik olup olmadığı sorulmuştur.

Değişiklik olduğunu söyleyen personeller; bu değişikliklerin, “iletişimin artması”, “mahkumların daha anlayışlı davranması” ve “koğuşların daha seri aranması” yönünde olduğunu belirtmişlerdir.

Hükümlü ve tutukluların boş zamanlarını spor etkinlikleri ile değerlendirerek geçirmeleri sağlandığında, daha önce yapılan koğuş aramalarında rastlanılan, mahkum tutum ve davranışlarına oranla olumlu değişiklikler olduğu söylenmektedir.

4.1.9 İdarenin Düzenlediği El-işi, Beceri Kurslarına Gönüllü Katılım

İnfaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutuklulara yönelik, sanat, kültür, spor, el işi, beceri ve benzeri çalışmaların kurum tarafından düzenlenmesi ve uygulanması kurumca öngörülmüştür. Bu tip çalışmaların, rehabilitasyon açısından hükümlü ve tutuklular üzerinde yarattığı olumlu etkiler dikkate alınarak kurumların: tesis, bina, personel gibi imkanlarının el verdiği ölçüde, her türlü sosyal ve kültürel çalışmanın yapılması faydalı ve gerekli görülmektedir.

Bu amaçla, idare tarafından yetenekli ve istekli hükümlü ve tutuklular tespit edilerek en az beş kişilik gruptan; tiyatro, resim, karikatür, folklor, müzik, grup terapisi, bilgi yarışmaları, edebiyat, konser gibi çok çeşitli kollar veya ekipler oluşturularak da ve öğretmenler kontrolünde kendi alanlarında yetiştirildikten sonra ürünleri, bir program halinde yılın bütün aylarında öncelikle tüm hükümlü ve tutuklulara sunulmaktadır.

Mahkumların boş zamanlarını geçirmek amacı ile resim kurslarına katılımındaki faydası resimle tedavi yöntemi eskiden ve bu gün, bir çok psikolojik zeminli

Bu amaçla, idare tarafından yetenekli ve istekli hükümlü ve tutuklular tespit edilerek en az beş kişilik gruplardan; tiyatro, resim, karikatür, folklor, müzik, grup terapisi, bilgi yarışmaları, edebiyat, konser gibi çok çeşitli kollar veya ekipler oluşturularak da ve öğretmenler kontrolünde kendi alanlarında yetiştirildikten sonra ürünleri, bir program halinde yılın bütün aylarında öncelikle tüm hükümlü ve tutuklulara sunulmaktadır.

Mahkumların boş zamanlarını geçirmek amacı ile resim kurslarına katılımındaki faydası resimle tedavi yöntemi eskiden ve bu gün, bir çok psikolojik zeminli rahatsızlıkların iyileştirilmesinde kullanılmıştır. Bir sanat etkinliği olan resim yapma, insanların heyecanlarını, sevinç ve acılarını, duygu ve düşüncelerini, özlemlerini, beklenti ve sıkıntılarını, bunalmalarını, kuvvetli ve zayıf taraflarını,estetik duygularını, kin ve düşmanlıklarını kağıt üzerine dökmelerine ve bu yoldan boşalıp rahatlamalarına yol açar. Rehabilitasyon açısından son derece önemli olan resim yapma etkinliğiyle, renklerle adeta kendi iç dünyasını kağıt üzerine döken hükümlü veya tutuklular, sonra da kendi eserlerini seyretmek sureti ile huzur ve güven bularak, yaptıkları bu işten zevk almaya ve hayata bağlanmaya devam ederler. Aynı duyguların sporun tüm branşlarında da görüleceği ve bu duygulara ek olarak da hükümlü ve tutukluların aynı zamanda fiziksel olarak da negatif enerjilerinin atılmasından kaynaklanan rahatlamanın verdiği merak ve güven sonucunda cezaevi personeli ile tartışma ya da diyalogsuzluk taşınmayacaktır.

Cezaevlerinde bu amaca ulaşılması için hangi alan olursa olsun, mahkumlardan yetenekli ve hevesli olanlar seçilmeli, küçük birer atölye oluşturulmalı, buralara gerekli görülen araç, gereç ve malzemeler idarece temin edilmelidir.

Hükümlü ve tutukluların bu programları seyretmesi veya izlemesi mecburi tutulacak, böylece boş zamanları değerlendirdiği gibi, yoğun kültürel faaliyetler sayesinde uyumlu olmaları, yardımlaşma, birlikte çalışma ve işbirliği alışkanlığı edinmeleri sağlanacaktır.

Sosyal ve kültürel çalışmaların yapılması, sergilenmesi, heyecan, alkış, ölçülü tezahürat, sevinç ve üzüntü meydana getireceğinden, hükümlü ve tutuklu ile idareciler arasında duygu alışverişine ve dolayısıyla kaynaşmaya, karşılıklı güven ve anlayışa sebep olacak ve suçluları kendiliğinden rehabilite edeceklerdir.

TABLO 9: İdarenin düzenlediği; el-ışi, beceri kursları ve benzeri kurslara mahkumların gönüllü katılımlarına ilişkin görüşler

İdarenin düzenlediği el-ışi ve beceri kurslarına gönüllü katılımı değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	16	22.9
Değişiklik olmadı	54	77.1
TOPLAM	70	100

Hükümlü ve tutuklunun boş zamanlarını doldurma da en önemli aktivitelerden biri el sanatı çalışmalarıdır. Ancak cezaevlerinde geleneksel bir hal alan el sanatları imalatı, bu güne kadar değerlendirilememiş ve pek fazla önemsenmemiştir.

Boncuklardan yapılan kemer, cüzdan, küpe, kolye, çanta ve çeşitli süs eşyaları; ağaç ve çöplerden imal edilen gemi, uçak, cami ve benzer maketler; elle dokunan şal, file, ağ gibi el ürünleri; örülen, işlenen ve dikilen oya, dantel, mendil, çorap, kazak ve elbiseler, aslında turistik değeri çok fazla olan eşyalardır.

Fakat tanıtılıp pazarlanamaması, turistik eşya satan, pazarlayan veya ihraç eden kurum ve kuruluşlarla işbirliğine gidilememesi yüzünde, bu güne kadar istenilen sonuca ulaşılamamış ve şüphesiz ülkemize döviz, hükümlü ise belirli bir kazanç sağlayacak bu önemli potansiyel değerlendirilememiştir.

Hükümlü ve tutukluların el-ışi, beceri, yetenek, kültürel ve sanata yönelik kurslara katılımının gönüllü olarak katılımının sağlanabilmesi mahkumlara bu etkinliklerin önemli olduğunun anlatılmasıyla olacaktır. Bu etkinliklerin önemini kavrayabilmelerinde sporun sosyalizasyon işlevinin büyük önemi olduğu ve spor etkinliklerinde bulunan bireylerin diğer insanlarla iletişimini artırabildiğini, ilgi alanlarının ne denli değişebileceğini somut olarak görme fırsatı olacaktır.

Düzenli olarak spor yapan hükümlü ve tutuklu grubun değişik kurslara gönüllü katılımlarında değişiklik olup olmadığı sorulduğu infaz koruma memurlarından alınan yanıtla Tablo 9 da yüzde ve sayısal değer olarak gösterilmiştir. Değişiklik olduğunu belirten memurlar; değişik mesleki kurslar olduğunda gönüllülüğün daha da artacağı, kurs saatlerinin daha fazla olması, uzman kişilerin bu kursları yönetmesi ve katılım isteğinin artması yönünde görüşleri olduğunu belirtmektedirler.

Güntümüzde değişen sosyal yapı içerisinde spor, kendisine yepyeni bir yer bulmuştur. Önceleri işten uzaklaşma için kullanılan spor, boş zaman süresinin artması

ve sistem için ekonomik bir yer işgal etmesiyle birlikte iş'e dönüşmeye başlamıştır. Bu gün için spor; hem oyun hem de iş özelliklerini bünyesinde barındıran bir özelliğe sahiptir. Sahip olduğu bu özellik sayesinde boş zamanını spor ile değerlendiren mahkumlar, idarece düzenlenen etkinliklere "iş" gözüyle bakmaya başlamış ve bu doğrultuda etkinliklere katılımın artabileceği görülmüştür.

4.1.10 Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünce Düzenlenen Etkinliklere Katılım

Hükümlü ve tutukluların eğitilip rehabilite edilebilmeleri için doktor raporu ile derslere katılamayacak kadar yaşlı veya hasta oldukları tespit edilenler dışında kalanların tamamı, tahsili, mevkii, ekonomik durumu ve statüsü ne olursa olsun: Okuma-yazma ve ilkokul bitirme kurslarına, kültür derslerine, seçilmek şartı ile iş ve meslek, sinema ve video ile eğitim kurslarına, ferdi görüşmelere, Psiko-Sosyal Hizmet Programı uygulamalarına, tüm sosyal ve kültürel çalışmalara katılmaları mecbur tutulmaktadır.

Ceza İnfaz Kurumları ile Tutuk Evlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına dair Tüzük'ün 178, 183, 184, 194, 195. maddeleri ile 1721 sayılı Hapishanelerin ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkındaki Kanunun 2/B, 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanunun 19 ve Ek 2. Maddeleri, hükümlü ve tutukluların eğitim, öğretim ve rehabilite çalışmalarına katılımları mecburiyetini getirmiştir (36).

Tüm eğitim çalışmalarına, kültürel ve sosyal çalışmalara ilgi duymama, eğitim ve öğretim çalışmalarının tamamına veya bir kısmına karşı koyma, sabote etme, küçümseme gibi davranışlarda bulunan hükümlü ve tutuklulara, hücre ve katıksız hapis cinsinden disiplin cezası verilmekte, bu kişiler hakkında kesinlikle iyi hal kararı verilmemekte ve şartlı tahliye den istifade ettirilmemektedir (36).

Cezaevi mevzuatında yer almasına karşın, mahkumların büyük bir kısmı söz konusu etkinliklere ilgi göstermemektedir. Katılımın gönüllü olarak sağlanamadığı bir ortamda verilecek olan eğitim ve öğretimin hangi branş olursa olsun amacına ulaşamayacağı kesindir. Tutuklu ve hükümlülere kendi, yetenek, istek ve eğitim seviyelerine uygun etkinlikler sağlandığı ve kurumun kendilerine ilgili olduklarına inandıklarında katılımlarında artış görülecektir. Cezaevinde bulunan mahkumların kendi

TABLO 10: Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünce düzenlenen etkinliklere mahkum katılımının olup olmadığına ilişkin görüşler

Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünce düzenlenen etkinliklere katılımında değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	23	32.9
Değişiklik olmadı	47	67.1
TOPLAM	70	100

Spor, bireyin özgür istencine bağlı, belli değer ölçülerini, içeren, kendisine özgü töresi olan, yarışma biçiminde, şenlik ve sevinç içerisinde yapılan, geliştirilmiş ve özgüleştirilmiş kuralları olan; yetkinleşmeyi öngören bedensel egzersizlerdir. Spor boş zamanları değerlendirme, dinlenme, kendini iyilik halinde bulundurma ya da performans yetisini, artırma amacı ile oyun ya da yarışma biçimleriyle düzenlenen her türlü motorik (devinim) aktiviteleri kapsayan bir eylem biçimidir. Bir başka tanıma göre spor; insanın doğayla ilk ya da toplumla işbirliği – işbölümüne dayalı ileri ilişkilerinin bir benzetim modeli olarak, doğayla savaşım sırasında edinilen bedensel beceri ve geliştirilen araçlı ve araçsız yöntemleri, sonuçları açısından barışçıl, yapan açısından tam güncü, izleyen açısından eğlendirici biçimde bireysel ya da toplu boş zamana uygulayan; oyun, oyalanma ve işten uzaklaşmanın araçlarını giderek "işin kendisi" yaparken kendi bağımsız ekonomik aygıtını da geliştiren estetik, teknik, fizik, yarışmacı, mesleki ve toplumsal bir süreçtir. (17, 18)

Sporun yukarıdaki tanımlarından da anlaşılacağı üzere mahkumların, düzenlenen sportif faaliyetlere seyirci olarak ya da oyuncu olarak katıldıklarında sporun kendilerine katacağı toplumla işbirliği, yeteneklerin ortaya çıkması, iletişim ve daha bir çok güdünün ortaya çıkması ile diğer kültürel ve sosyal etkinliklere de gönüllü katılımlarının artması anlamlı bir şekilde artacaktır.

Tablo 10 'da görüşleri sorulan memurlar; mahkumların, yapılan spor uygulamalarından sonra düzenlenen etkinliklere katılımında ve davranışlarında olumlu değişiklikler olduğunu belirtmişlerdir. Bu değişiklikler "gönüllü katılım", "dersleri

düzenli takip” ve” değişik branşlara ilgilerinin artışı” yönünde olduğu ifade edilmektedir.

4.1.11 Mahkumların Cezaevi Personeline Karşı Davranışları

E tipi cezaevleri C. Savcısı, bir müdür ve en az üç ikinci müdürü bulunan, iç güvenlik, yönetim, infaz, eğitim-öğretim, rehabilitasyon, sağlık, Psiko-Sosyal hizmet, yardımcı hizmet servisleri ile iş yurtlarından oluşan kurumlardır ve tam teşkilatlı kurum olarak adlandırılırlar.

Ceza ve tutukevlerinde bulunan mahkumların sürekli ilişki içerisinde oldukları infaz ve koruma baş memurları ile infaz koruma memurlarının görevleri yönerge ile belirlenmiştir. Bu görevler şunlardır:

- 1- Kurumun iç güvenliği ile disiplinini sağlamak; Bunu yaparken infaz koruma memuru, suç işleyip cezaevine düşen ve eğitilerek rehabilite edilmeleri amaçlanan kişilerle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu bilinçle infaz koruma memurları eğitim programlarının amaçlandığı mahkumların tekrar topluma kazandırılması ilkesine ters düşecek davranışlarda bulunmamalıdır. Disiplini bozanlara taviz vermeden mevzuatın emrettiğini uygulamakla yükümlüdür.
- 2- Hükümlü ve tutukluları gözetmek; bu görev kurumun içindeki insanların güvenliğini sağlamaya yöneliktir. Gözetim görevi yapılırken, memurlar dikkatli ve titiz olmalıdırlar. Nöbet yerlerini terk etmemeli ve gözetleme deliklerinden mahkumları devamlı izlemesi lazımdır. Hükümlü ve tutuklularla ilişki kurarken sabırlı ve ilgi dolu olmalı, dürüst davranmalı ve suçluların isteklerini idareye iletmelidirler.
- 3- Kılık kıyafetlerine dikkat etmek; Resmi elbiselerin giyilmesi ve bunların temiz bakımlı olması mevzuatla belirlenmiştir.
- 4- Adil olmak; İnfaz koruma memurları, zengin, fakir, küçük, büyük, kadın, erkek, siyah, beyaz, mevkili, mevkisiz herkese, din, ırk, mezhep ve siyasi düşünce ayırımı yapmadan eşit ve adil davranmak zorundadır.
- 5- Kurumu temiz tutmak; Cezaevi, hükümlü ve tutukluların sürekli olarak bir arada bulunduğu yerlerdir. İnfaz koruma memurları, koşulların tuvaletini, yemek salonlarını temizletmelidir.
- 6- Nöbet tutmak; nöbetçi infaz koruma memuru, içerde meydana gelmesi ihtimali olan olayların belirtilerini tespit eder. Hastalık hallerini, yangın sabotaj, firar ve firara teşebbüs gibi olayları, engellemeye çalışır. idareye bildirir.
- 7- Zor Kullanma Yetkisi ve Görevi; Ceza infaz kurumlarında asayişin bozulduğunu gösteren olaylar görülmekte, öldürme, yaralama, yangın, isyan gibi suç teşkil eden kurumun disiplin ve asayişini bozma konusunda, tereddüt edilmeyecek olaylara rastlanmaktadır (36).

Tüzük gereği bu hadiseleri önlemek, başlamış hadiseleri durdurmak, infaz ve koruma memurlarının görevleri içindedir (36).

Ceza ve tutukevlerinde görev yapan personelin çalışma koşulları diğer kurumlarda çalışan personele göre daha zor ve yıpratıcıdır. Bu zorlukların başında, toplum tarafından dışlanmış insanlarla direk olarak ilişkide bulunan, mahkumların her türlü sorunlarına kendi bilgileri doğrultusunda 'yanıt arama' ve 'çaresiz kalmak' gelmektedir.

Mahkumların büyük çoğunluğunda mevcut olan kimseye güvenmeme ve menfaat duyguları, kendi koğuş arkadaşları ve koğuşlarından sorumlu infaz koruma memurlarına da yansımaktadır. Bunun sonucunda; koğuşlarda ve cezaevi genel yönetiminde uyulması gerekli olan kurallara uyum problemi çıkmaktadır.

TABLO 11: Mahkumların Cezaevi personeline karşı olan davranışlarına ilişkin görüşler

Mahkumların personele karşı davranışlarında olumlu değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	32	45.7
Değişiklik olmadı	38	54.3
TOPLAM	70	100

Toplumun sosyal yapısı içinde 'uyuma' ve 'çatışma' modellerinin yanı sıra huzursuzlukların, sapma davranışlarının azaltılması ve bunların normlarla ahenkleştirilmesi, gerginliklerin toplum yararına yöneltilmesinde spor önemli faktörlerden biridir. Toplumda çözülmeyi önleyici yönde dengesizlikleri doğuran gerginlikleri azaltarak sosyal hareketlerin anarşi ve terör niteliği kazanmaksızın hafifletilmesinde spor etkili bir önlemdir. Sporun teşvik görmesi ve toplumda sosyalleşebilmesi, sapma davranışlarının çoğalmasını önleyebilir. Ayrıca bu gibi davranışlar toplum için tehlikeli bir şekilde bürünmesi engellenerek sportif faaliyet yoluyla rekabet, işbirliği ve dayanışmanın kabulü ile başarıya ve sosyal gelişmeye yönelmek mümkün olur. Sporun ve bilhassa seyire dayanma özelliğinin sosyal hayattaki etkinliği o derece fazladır ki, bazı görüşlere göre adeta demokrasinin çimentosu durumundadır ve demokrasiyi pekiştiren bir özellik taşır (10).

Tablo 11 de spor uygulaması yapılan koğuştaki mahkumların personele karşı davranışlarında oldukça yüksek oranda olumlu değişiklikler olduğu görülmektedir. Bu

değişikliklerin; personele karşı saygılarının arttığı ve usulplarının daha yumuşak olduğu, mahkumlar ve personelin birbirlerini daha iyi tanımaya başladıkları ve personele karşı güvenlerinin arttığı yönünde olduğunu belirtmişlerdir.

4.1.12 Mahkumların Cezaevlerinde Yapılan Tadilat İşlerine Gönüllü Katılımları

Ceza ve tutukevlerinde mahkumların boş zamanlarını değerlendirmek ve aralarında mesleğe sahip olanları cezaevi içerisinde mesleklerine uygun işlerde çalıştırma yetkisi cezaevi tüzüğüne belirtilmiştir. Çıkabilecek her türlü tamirat ve tadilat işlerinde mahkumlar, cezaevi idaresinde bulunan dosyalarından bilinen mesleklerinden dolayı çağrılarak bu işlerin yapılması ile ilgili olarak görevlendirilebilirler. Bu işleri yapmama hakları yoktur. Cezaevi idaresi tarafından görevlendirilen bu mahkumlar, Cezaevleri içerisinde boya, sıhhi tesisat yıkım, duvar örme, yer döşeme, bahçe tanzimi gibi işlerde çalışırlar. Mahkumların büyük bir kısmı bu tip işlerde gönüllü olarak çalışmayı istemezler. Bunun nedeni, idareye karşı olan olumsuz düşünceleri, isteksizlik, topluma ve düzene karşı olan olumsuz izlenimleridir. Bu düşüncelere sahip olan mahkumların gönüllü olarak çalıştırılma imkanları olmamakta, mecbur tutulmalarından kaynaklanan ve idareye karşı daha da sert ve kopuk ilişkiler sergilemektedirler. Mevzuatta yer almasına rağmen mahkumlar bu işlerden kurtulabilmek için değişik bahaneler bulmakta ya da verilen görevi aksatmak, gerektiği gibi yapmamak gibi yollar bulmaktadır.

TABLO 12: Cezaevlerinde Olabilecek Tadilat işlerinde Mahkumların Gönüllü Katılımları Olup Olmadığına İlişkin Görüşler

Cezaevlerindeki tadilat işlerine mahkumların gönüllü katılımının olmasında değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	26	37.1
Değişiklik olmadı	44	62.9
TOPLAM	70	100

Sporun insanları yakınlaştırıp uluslararası anlayış ve yakınlaşmayı nasıl sağladığını UNESCO uluslararası spor ve bedensel boş zamanlar değerlendirme komitesi eski başkanı Noel Baker'ın şu sözleri ile açıklayabiliriz:

"Bana insan ilişkilerinin stadyumlardan ve spor karşılaşmalarından başka hiçbir konum ve kesimini gösteremezsiniz ki, insanlar orada öyle çok ortak noktalar olduğunu öylesine kolay anlasınlar, ana dilleri ne olursa olsun konuşacak ortak dili öylesine kolay bulabilsinler."

Tablo 12 de görüldüğü üzere mahkumların tadilat işlerine gönüllü olarak katılımlarında değişiklikler gösterdiği görülmektedir. Sporun, bireyin sorumlulukları olduğu duygusunu açığa çıkarmakta kullanılan iyi bir araç olduğu ve ekip çalışmasının birlikten güç doğabileceği düşüncesini bireye yerleştireceği işlevlerinin olduğu düşünülecek olursa bu tip işlere gönüllü katılımların artmasının sportif faaliyetlerin artması ile doğru orantı göstereceği görülecektir. Mahkumların, yaptıkları işten zevk alma ve işe karşı taleplerinin artması gibi değişiklikler gösterdiğini belirten infaz koruma memurları mahkumların bu tip davranışlarda bulunması ile yapılan işlerin kalitesinde de yükselme görüldüğünü bildirmişlerdir.

4.1.13 Personel ve Mahkumlar Arasındaki Güven İlişkileri

Ceza ve Tutukevleri Adalet Bakanlığına bağlıdır. Bu kurumlardaki teşkilatlanma yapısı aşağıdaki gibidir:

- 1- Ağır Ceza C. Savcısı
- 2- Kurum C. Savcısı
- 3- Kurum Müdürü
- 4- İkinci Müdür a) Yönetim Servisi ve İç güvenlikten sorumludur
- 5- İkinci Müdür b) Eğitim ve Öğretim Servisi,sağlık servisi,Psiko-Sosyal Hizmet Servisinden sorumludur
- 6- İkinci Müdür c)İşyurdu Servisi ve Yardımcı Hizmetler Servisinden sorumludur (36).

Ceza ve Tutukevlerindeki bu yapılanmaya göre mahkumlar ikinci müdürlerden birine bağlı olarak çalışan infaz koruma baş memuru ve diğer infaz koruma memurları ile sürekli ilişki içerisinde dirler. Cezaevinden sorumlu olan Cumhuriyet Savcısı ile sadece düzenlenmiş olan toplu bir etkinlik olursa bir araya gelmektedir. Cezaevi müdürleri ile ilişkileri de sık olmamakta cezaevinde veya koğuşlarda olabilecek gündem dışı olaylar olursa karşılaşılmaktadır. İkinci müdürlerle de aynı koşullar geçerli

olmaktadır. Mahkumların Cezaevlerinde görevlendirilmiş olan kadrolu öğretmenler infaz koruma memurlarından sonra sık olarak ilişkide oldukları personeldir.

Mahkumların içerisinde değişik yapıda, değişik meslek gruplarında, değişik ekonomik düzeyleri olan ve değişik eğitim durumlarına sahip kişiler vardır. Bu çeşitlilikteki insan gruplarının bulunduğu koşulları bekleyen infaz koruma memurlarını görevlerini yapmaları gerçekten zordur. Bunun yanı sıra İnfaz koruma Memurlarının Demografik özelliklerine de bakıldığında onların bu meslek grubuna uygunluğu da tartışılmalıdır. Adalet Bakanlığının Ceza ve tutuk Evlerine personel alımında izlediği yol ve mevcut olan personele yönelik iç hizmet eğitimlerinin azlığı dolayısıyla koşullar ve iç güvenlikten sorumlu infaz koruma memurları ile mahkumlar arasında güven duygusu gelişmemektedir. Bu duygunun gelişebilmesi için değişik boyutlarda çalışmalar yapılması ve uygulanır hale getirilmesi gerekliliği Tablo 13'deki değişiklik olduğu yönündeki yüzde oranından anlaşılmaktadır.

TABLO 13: Personelin mahkumlara olan güvenlerine ilişkin görüşler

Personelin mahkumlara olan güvenlerinde olumlu değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	36	51.4
Değişiklik olmadı	34	48.6
TOPLAM	70	100

İnfaz koruma memurlarının sürekli ilişkide olduğu mahkumların istek ve sorunlarına yeterli çözüm bulabilmesi için öncelikle onlara karşı güven ve tarafsız olabilme duygularını kazanmış olması gerekmektedir. Bu duyguların karşılıklı olması gerekliliğinden yola çıkarak iki taraf olarak adlandırılan bu insanların birbirlerini tanımaları, kimlikleri, duyguları, kaygıları, yaşam tarzları karşılıklı gözlenerek anlayabilme ortamları sağlanması gerekliliği vardır.

Bu ortamlardan birini sağlayacak olan aracı spor etkinlikleridir. Sporun ırk,dil,din,ideoloji,ekonomi meslek farklılıklarına bakmaksızın kişilerin eşit koşullarda rekabet etmesini sağlayan ortamlarda gerçekleştiği için çatışmaları önleyici bir rolü bulunmaktadır. Sporda Çatışma tipi ilişkilerle hedefe ulaşmak mümkün değildir. Çatışma durumunda sporcu ya kendi fiziksel ve ruhsal zorlamaya girdiğinden performansı düşecek ya da rakibine fiziksel ve ruhsal zarar vererek centilmenlik dışı davranışlarda bulunduğu için ceza alarak ortamdan uzaklaştırılacaktır.

Spor uygulaması yapılan koşuşlardaki mahkumların davranış ve yaşam tarzlarında değişiklik olup olmadığı olduysa bu değişikliklerin infaz koruma memurların mahkumlara karşı olan güven duygusunda olumlu değişiklik olup olmadığına ilişkin soruya Tablo 13’de görüldüğü üzere %51.4 yani 70 kişilik infaz koruma memurundan 36 kişi değişiklik olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.

Bu değişikliklerin; “mahkumların da toplumun bir üyesi olduğu, “onlara her konuda yardımcı olma isteğinde artış”, “potansiyel suçlu olarak görülmemeye başlanması” konularında olduğu ifade edilmiştir.

4.1.14 Hükümlü ve Tutukluların Disiplin Cezaları Alma Oranı

Hükümlü ve tutukluların suçlarını çekmek üzere kurulmuş olan Ceza ve Tevkif Evleri yönetmelikle belirlenmiş kurullarla yönetilmektedir. Bu kurullar Cezaevleri personelini, tutuklu ve hükümlüleri de kapsamaktadır.

Tutuklu ve hükümlünün infaz kurumuna kabul edilmesinden sonra kurum müdürü mahkumu odasına çağırarak kendisine kurumun düzenini, kurallarını, şartlarını, uyması gereken esasları, katılacağı eğitim çalışmalarını, nasıl hareket edeceğini, iyi halli olması nedeni ile verilecek ödülleri, aksine hareket etmesi durumunda verilecek disiplin cezalarının ve bunların infaza etkisini, anlatır ve öğüt verir (36).

Mahkumların koşuşlarda ve ortak alanlarda işlemiş oldukları suçlar ve kurallara karşı koyma davranışları Cezaevi disiplin kurulu tarafından karar alınarak esasa bağlanır.

Disiplin kurulu, kurum müdürünün başkanlığında, doktor,psikolog,sosyal çalışmacıdan uygun görülecek birisi, öğretmen idare memuru, atölye şefi ve bir infaz koruma baş memurundan oluşur.

Görevleri şunlardır:

- 1- Hükümlü ve tutukluların mükafatlandırılmasına karar vermek,
- 1- Hükümlü ve tutukluların disiplin bakımından cezalandırılmalarına karar vermek
- 2- Hükümlü ve tutuklular hakkında tedbir uygulamasına karar vermesi
- 3- Hükümlüler hakkında iyi hal kararı vermesi
- 4- Hükümlü ve tutuklulara disiplin hücre şartlarının uygulanmasına karar vermesi
- 5- Hükümlü ve tutukluların disiplin cezalarının kaldırılmasına karar vermesi

6- Kanun, tüzük ve yönetmeliklerle verilen diğer görevleri yapması (36).

Disiplin kurul kararları, kurum müdürü tarafından uygulanır. Kurul üyelerin çoğunluğu ile toplanır ve mevcudun çoğunluğu ile karar verilir. Oyların eşit olması halinde başkanın oy verdiği taraf karar haline gelir. Alınan kararlar, karar defterine yazılır.

Kurul, şahit dinler,delilleri toplar, savunma alır ve mutlaka bir araya gelerek karar verir. Mahkeme gibi toplanarak disiplin suçlusunu bir nevi yargılar.

Tablo 14: Mahkumların disiplin cezalarında azalma olup olmadığına ilişkin görüşler

Mahkumların disiplin cezalarında olumlu değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	32	45.7
Değişiklik olmadı	38	54.3
TOPLAM	70	100

Mahkumların eğitim ve sosyal durumlarından kaynaklanan, bunun dışında toplum içerisinde istenmeyen bir kişi olarak kendisini gören hükümlü ve tutuklularla idarenin görev yapması oldukça zor olmaktadır. Mahkumların cezaevinde buldukları süre içerisinde kendilerine yönelik meşgul edici, ne amaçlı olursa olsun, eğitim, eğlence, oyun kültürel ve buna benzer etkinliklerle oyalanması gerekliliği vardır. Bu insanların meşgul edilememeleri sonucu hem kendilerine hem de disiplin kurallarına uymamakla idarenin işini zorlaştırmaktadırlar.

Mahkumların hem ilgisini çekmek hem de onları eğitebilmek, belli alışkanlıklar kazandırmak amacı ile spor aktivitesi uygulanan mahkumların daha önce işlemiş oldukları disiplin suçlarının oranında azalma olup olmadığı sorulan infaz koruma memurları Tablo 14'de görüldüğü gibi 70 kişiden 32 kişisi disiplin cezalarında ve disiplin cezası almalarına neden olacak davranışlardan kaçındığını belirtmişlerdir. Bu davranış değişiklikleri genel kurallara uyumda itirazların azalması, Koğuş içerisinde kavga ve gruplaşmalar azaldı, kendine zarar vermenin azalması yönünde belirtmişlerdir.

4.1.15 Mahkumların Sportif Aktivite Sürecinden Geçmesinden Sonra Yapılan Koşu Aramalarına İlişkin Görüşler

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünce Hazırlanmış olan tüzük ve yönergelerine göre hükümlü ve tutukluların, koşularına zar, tavla, oyun kağıdı gibi oyun malzemeleri kesinlikle içeriye sokulmaz ve bulundurulmasına müsaade edilmez.

Ancak, kontrol altında, bütün cezaevlerinde eğitim amacıyla satranç oynanmasına müsaade edilmektedir.

Cezaevlerinde mahkumların herhangi bir etkinlik olmaması sebebi ile zamanlarını boş geçirmekte ve kendi ürettikleri, oyun malzemeleri ile vakit geçirmeye çalışmaktadırlar. Bu malzemelerin koşularda kumar amaçlı kullanılarak mahkumlar arasında gerginliklere hatta yaralamalara varan olaylara sebep olması dolayısıyla, koşularda bulunduğu anda, idarece el konulması gerekmektedir.

Sonuçta bu malzemeler tekrar yapılabildiğinden mahkumların bu tip eğilimlere başvurmasını önlemek için onları meşgul edecek etkinliklerle fiziki ve psikolojik rahatlatmaya gidilmesi gerekliliği Tablo 15’de değişiklik olduğu yönündeki elde edilen bulgulardan anlaşılmaktadır.

Mahkumların boş zamanlarının fazla olması nedeni ile kağıt kalemle oyun kağıdı imal etmeleri, sert kabuklu malzemelerden zar yapmaları, kibrit kutularından talih oyunları üretmeleri gibi kendi üretimleri olan malzemelerle kumara yönelik davranışlarda bulunmak sureti ile koşularda düzeni ve asayışı bozucu olayların meydana gelmesi en büyük sorunlardan birisidir.

TABLO 15: Mahkumların sportif aktivite sürecinden geçmesinden sonra ki dönemde yapılan koşu aramalarına ilişkin görüşler

Sistemli Spor uygulaması yapılan koşularda yapılan aramalarda daha önce karşılaşılabilen olumsuz yönlerde değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	24	34.3
Değişiklik olmadı	46	65.7
TOPLAM	70	100

Spor, bedene ve ruha hitap eden sosyal bir davranıştır. Hareketlerin gücü, biçimi, yoğunluğu, belli normlara yönelik oluşu, sağlıkla neşeyle, performansla ilgili oluşu açısından spor, tek tek davranış alanlarında ve tek tek kişiliklerde çok farklı niteliklere

ve standartlara ulaşabilir. Genellikle görgül kontrol yoluyla insanlar üzerinde sporun etkisi araştırılabilir. İnsan tarafından yaratılan hareket biçimi olan spor,değerlendirme ve normlara tabidir. Bu sırada dikkate değer bir etki gücünün kendi dinamiğini oluşturur. Böylece sosyal değişimin bir unsuru haline gelir.

Spor hareketi; otodisiplin, deneyim kendini ifade etme kendini gerçekleştirme ve bedensel ve fiziksel sınırların bir yaşantısıdır.

Spordan; gereksinimlere yönelik, haz unsuru ağır basan cisimlendirilmiş, özgül sportif değerler, amaçlar ve yaptırımlar tarafından yönlendirilen az ya da çok haz ve performans prensibine dayalı, bilinçli olarak zorluklar yaratan ve bunların aşılması için çabalar gösteren insan bedeninin gönüllü hareketlerini anlıyoruz.

Sporun seçilmiş olan mahkumlara boş zamanlarını geçirmelerinde bir etkinlik olarak sistemli olarak uygulanması sonucunda infaz koruma memurlarının yönetmelik gereği yaptıkları koğuş aramalarında mahkumların daha önce zamanlarını geçirmek amacıyla yapmış oldukları oyun gereçleri ve bunlarla kumar oynamaya yönelik davranışlarında azalma olup olmadığı yönünde değişiklik olup olmadığı Tablo 15’de sorulan infaz koruma memurlarının % 34,3’ü bu tip malzemelere rastlanmadığını ve malzeme imal etme davranışlarında bulunmadıklarını belirtmişlerdir.

4.1.16 Mahkumların Spor Aktivitelerine Katılımından Sonra Yapılan Koğuş Aramalarında Uygunuz Madde Bulunma Oranına İlişkin Görüşler

Ceza ve Tutuk Evleri kurallarına göre her türlü infaz kurumlarında ve tutukevlerinde içki uyuşturucu madde bulundurmak, kullanmak, içeriye sokmak kesinlikle suçtur ve yasaktır. Alkollü içkilerin, bira dahil her türlü, afyon, morfin, esrar, eroin gibi uyuşturucu maddeler, sık sık arama yapılarak, kapılarda ciddi tedbirler alınarak kuruma sokulmamalıdır (36).

Tüzüğün bu maddesi olmasına rağmen mahkumların içeriye bu maddeleri sokmak için değişik yollar denediği bu yollardan bazılarının başarılı olduğu yapılan koğuş aramalarında ele geçen maddelerden anlaşılmaktadır.

Mahkumların bu maddeleri içeriye sokmak için denedikleri yollardan bazıları: Bahçe duvarlarının dışına, taşa bağlı bir ip atarak veya sarkıtarak, çevreden birilerinin içki şişelerini ipe bağladığı, hükümlü ve tutukluların da ipi çekerek pencereden içeri almaları, mahallede top oynayan insanların, içinde uyuşturucu madde bulunan topu

cezaevi . bahçesine attıkları ve cezaevi bahçesinde bulunan hükümlülerinde başka boş bir topu dışarıya gönderdikleri ve bu yoldan uyuşturucu madde sağladıkları ceza ve tutukevleri görevlilerinin gözlemleri ve karşılaştıkları durumlar olarak görülmüştür.

Bunların dışında uyuşturucu maddeler şu yollardan cezaevlerine girmektedir:

- 1- Mektuplarda posta pullarının altına yerleştirilerek
- 2- Kağıdın uyuşturucu maddeli suya emdirilmesi ve kurutulup sonra da üzeri yazılarak mektup olarak gönderilme
- 3- Uyuşturucu madde suyuna batırılmış ve kurutulduktan sonra ceza evine gönderilmiş iç çamaşırıyla
- 4- Personelin aracı olarak kullanılmasıyla
- 5-Kitap ciltlerinin aralarına ince plakalar yerleştirilerek
- 6-Dışarıdan getirilen yumurta, ekmekek, pasta ve meyveler içine, hatta yemek kaplarının gizli bölmelerine konulmasıyla Sigara paketleri açılarak, sigaranın tütünleri arasına sıkıştırılarak

Belirtilen ve daha değişik yollarla koğuşlara girme olanağı olan bu maddelerden mahkumların kurtulabilmeleri ve ihtiyaç duymamalarını sağlayabilmek mahkumların etkinliklere yönlendirilmesi ile sağlanabilir.

Mahkumların dışarıda kazanmış oldukları madde bağımlılığını, suçlarını çekmekte oldukları ceza evlerinde devam ettirmek istemeleri sonucunda koğuşlarda her an problem çıkabilmektedir ve bu maddeleri temin etmek için de her türlü yola başvurmayı göze almaktadırlar. Bu alışkanlıklarını rehabilite edilebilmek amacıyla cezalarını geçirmekte oldukları ceza evlerinde bırakabilmelerini sağlamak kurumun temel hedeflerinden biri olması nedeni ile mahkumlara boş zaman bırakmamak ve değişik etkinlikler düzenlenerek meşgul edilmeleri ve bu maddelere ihtiyaç duymamaları sağlanmalıdır.

TABLO 16: Mahkumların spor uygulamasından sonraki dönemde idarece yapılan aramalarda uygunsuz madde bulunma oranına ilişkin görüşler

Mahkumların sistemli spor uygulamasından sonra yapılan koğuş aramalarında uygunsuz madde bulunma oranında değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	35	50.0
Değişiklik olmadı	35	50.0
TOPLAM	70	100

Spor kendi başına bir eğitim amacı değildir, fakat sporla eğitim ya da eğitimde spor önemli bir yer tutar. Kendini bilen ve geliştiren insanın aynı zamanda bir aydın olduğu dikkate alınır, Spor ve Aydınlanma ilişkisinin önemi daha da ortaya çıkacaktır. İlk olarak, insan kendi sportif tanımını bilirse, sonra yapabileceği sporlardan hangisini seviyorsa, hangisinde başarılı oluyorsa, hangisi ona sevinç veriyorsa, ona yönelmesi gerekir. Çünkü bir kez veya düzensizce, arada bir biraz sporla uğraşmak, spor yapmak değildir. Düzenli, sürekli yapıldığında birey spor yapmaktadır. Burada aydınlanma ile spor arasında önemli bir koşutluk ortaya çıkar.

Bireyin kendisindeki spor yapan insanı, ayrı deyişle kendi sportif yanının bir ölçüde de tanınması gerekmektedir. Spor yaptıkça kendini daha çok tanıyacaktır. Daha sonra mükemmelleşme önemli bir ilke olarak karşımıza çıkar. Sporun bir yaşama biçimi olarak insan yaşamına katılmasının büyük önemi de buradadır. İnsanın kendi çabalarıyla kendini aşmasından daha derin bir mutluluk verecek başka hangi eylem vardır? Aynı çizgi de sportif erdemler de yaşamımızda yerlerini alırlar. Bunlar hoş görü, dayanışma, yardımseverlik, dürüstlük, dostluk, kardeşlik, evrenselliştir ve mücadecilik olarak belirlenir.

Spor yapan insan kendisi olan insandır. Böylece gerektiği gibi yapıldığında bütün bu özellikler kendiliğinden belirir, ortaya çıkar ve gelişirler. Kendinde bulunan "Spor Yapan İnsan'ı" keşfeden kişi, ortaya çıkartıkça hem etkinlik kazanacak, hem yaşamının diğer yanları bundan etkilenecek ve hem de yeni bir eylem alanı ile yeni bir yaratıcılık, sevinç, mutluluk, özgürlük olanağı elde edecek ve yaşamı zenginleşecektir.

Sporun insan yaşamına katılması hem zaman bakımından ve hem de yaşamayla bütünleşmesi bakımından süreklilik ister. Bunun böyle olabilmesi için de sporun rasgele yapılmaması gerekmektedir. Sürekli olarak spor yapmak; zorla değil, tersine isteyerek, keyifle ve yapmayınca eksiklik, sıkıntı duyulduğunda sağlanabilir. Sürekli spor yapmak için spora rasgele başlanmaması gerekmektedir. Ayrıca, spordan zevk aldığımız, hoşlandığımız için yani sporu spor için yapmak gerekir. O zaman spordan gelişmiş olan bir yaşama anlayışına ve giderek bir dünya görüşüne kolayca ulaşılabilir. Böylece sportif etkinliğimiz gerekli düşünsel temellere ulaşmış olur. Aydınlanma da buna bağlıdır.

Sporun bu denli etkili olduğunu kabul ederek sportif etkinlikler mahkumlara sistemli ve sürekli uygulandıktan sonra koğuşlarda belirlenmiş zamanlarda yapılan aramalarda, yasak olan uygunsuz maddelere rastlanıp rastlanmadığı sorulan tablo 16'da 70 kişilik infaz koruma memur grubundan 35 kişisi uygunsuz maddelere artık hiç rastlamadıklarını ve bunları kullananların bu tip maddelerden uzak durarak ihtiyaçları olmadıklarını kendilerine ifade ettiklerini belirtmişlerdir

4.1.17 Mahkumların Sistemli ve Sürekli Spor Uygulamasından Sonra Moral Düzeylerine İlişkin Görüşler

Ceza ve Tutuk evlerinin suç işlemiş olan kişilerin cezalarını çekmeleri sebebi ile bulunduruldukları, belirli kurallar ve disiplin yapılarının olduğu bilinen kurumlar olması sebebi ile mahkumların kapalı bir yaşam alanında sınırlandırılmış olan özgürlükler nedeni ile ağır bir psikolojik baskı içinde buldukları ve her an sorun çıkarmaya hazır, agresif ve mutsuz bir durumda oldukları kaçınılmaz bir gerçektir.

Cezaevlerinin günlük yaşam programlarına uyum sağlamaları, kendilerine yetmeleri ve paylaşım da bulunabilecekleri çaresizlik duygusuna kapılarak bir şey yapamamanın vermiş olduğu gerginlikleri üzerlerinden atamamalarını ortadan kaldırebilmeleri için boş kalmamaları gerekmektedir.

Mahkumların, televizyon seyredirken dışarıda olan yakınları ile bağlantılı olan bir konu olduğunu; örneğin, köyünde deprem, sel, toprak kayması veya gecekondusunun yıkıldığı gibi olayları izlediğinde çaresizlik içinde kalmakta ve mutsuz, saldırgan ve kendine zarar verici davranışlar içine girmektedir. Bunun dışında yakınları ile görüş yaptığı günlerde aldığı üzücü haberler ve koğuş içerisindeki olsun

idare ile olan ilişkilerde olsun çıkan sorunların vermiş olduğu sıkıntılar mahkumun gerginliğini arttırmakta ve cezaevi yaşantısını zorlaştırmaktadır.

TABLO 17: Mahkumların sistemli spor uygulamasından sonra moral düzeylerindeki değişikliklere ilişkin görüşler

Mahkumların spor uygulamalarından sonra keder,sevinç,üzüntü ve mutluluk gibi duygularında olumlu değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	37	52.9
Değişiklik olmadı	33	47.1
TOPLAM	70	100

Her insan için özü gereği yapıldığında geliştirilip,yetkinleştirici yanı kuşku götürmez eylem bağlamları vardır. Özellikle çağımızda önemi giderek artan böyle bir eylem alanı da Spordur. İnsanın oyun özelliğinden kaynaklanan spor, rasgele, kişiye göre değişen, isteyeninin istediğini yaptığı bir eylem bağlamı değil, tersine bir kurallı eylemler bütünlüğüdür. Sporun insanı etkin kıldığı, eğlenceli, hoşça vakit geçirmesini sağladığı bir gerçektir, fakat bu sırada insanı, kendi isteğiyle sportif zorunluluklar uyarınca yaşamaya yönlendirdiği de bir gerçektir.

Sporun bireye kazandıracığı işlevlerinin mahkumlar üzerinde etkili olabilmesi spor etkinliklerinin sistemli ve sürekli olması ile mümkün olacaktır. Mersin E tipi ceza evinde bir grup mahkum üzerinde yapılan 8 haftalık spor etkinliklerinden sonra o mahkum grubundan sorumlu ve ilişki de olan infaz koruma memurlarına sorulan mahkumların keder, neşe, sevinç, saldırganlık düzeylerinde değişiklik olup olmadığına ilişkin sorulan soruya verilen yanıtlarda; 70 kişilik infaz koruma memurları ile koğuş sorumlusundan oluşan gruptan % 52.9'undan değişiklikler olduğuna ilişkin yanıt alınmış ve bu değişikliklerin mahkumların morallerinin yükseldiğini, yüksek sesle şarkı söylediklerini, umutlarının arttığını, daha sakin olduklarını belirtmişlerdir.

4.2 Mahkumların Dış Dünya ile Olan İlişki Pratikleri

Cezalarını geçirmek üzere cezaevlerine kapatılan suçlular, dış dünya ile iletişim kurabildiği ve haber alabildiği alanlar olan, gazete okuma, kütüphane kullanma, avukatları ile yaptıkları görüş süreleri, televizyon seyretme, cezaevlerinden yakınlarına

yazılan mektuplar ile ilgili davranışlarında spor uygulamalarından sonra değişiklik olup olmadığına ilişkin açıklamalar aşağıda yer almaktadır.

4.2.1 Mahkumların Gazete Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Görüşler.

Ceza ve tutukları yönergesine göre her mahkuma kitap, gazete, dergi, ansiklopedi ve eğitim, magazin, spor, ekonomi gibi yazıların çıktığı günlük gazeteleri okuma hakkı tanınmıştır. Cezaevleri idaresince mahkumlara günlük gazeteler sağlanmakta ve her koşula bu gazeteler ücreti karşılığında verilmektedir. Ancak gazete satış yüzdesine bakıldığında mahkumların gazete okuma alışkanlıkları olmadığı idarece belirtilmiştir. Gazete okuyan mahkumlar hep aynı kişiler olmakta ve bu kişilerin dışında diğer mahkumların ilgi göstermediği de belirlenmiştir (Tablo 18). Mahkumların eğitim düzeylerinin çoğunluğunun okur yazar olması nedeni ile gazete de dahil olmak üzere okuma alışkanlıkları bulunmamaktadır.

Mahkumların sürekli olarak huzursuz olmaları, fazla enerjilerini dışarıya atamamanın vermiş olduğu bıkkınlık ve demoralize olmuş bir yapı ile davranışları, mahkumların içten gelecek hiçbir etkinliğe, okumaya ilgi duyamamalarını sağlamaktadır.

TABLO 18 : Mahkumların gazete okuma alışkanlıklarına ilişkin görüşler

Mahkumların gazete okuma alışkanlıklarında değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	22	31.4
Değişiklik olmadı	48	68.6
TOPLAM	70	100

Rekreasyon, yenilenme, yeniden yaratılma anlamına gelen Latince recreation kelimesinden gelmektedir. Türkçe karşılığı yaygın bir şekilde boş zamanları değerlendirme olarak kullanılmaktadır. Bu ise bireylerin ya da toplumsal kümelerin boş zamanlarında gönüllü yaptıkları dinlendirici ve eğlendirici etkinlikler anlamını taşımaktadır (25).

Modern anlamda bir sosyal kurum, bilgiler topluluğu ve profesyonel bir çalışma alanı olarak rekreasyon; işten bağımsız, kendi içinde değerli olan, kişinin pek çok

önemli gereksinimini karşılayan, dolu ve mutlu bir yaşam aracıdır. Bu yaklaşımla rekreasyon en yaygın olarak insanların gönüllü olarak boş zamanlarında katıldıkları ve kişisel olarak doyum sağladıkları aktiviteler olarak tanımlanabilir.

İnsanın rutin yaşam tarzı veya olumsuz çevresel etkilerden tehlikeye giren veya olumsuz etkilenen bedeni veya ruhi sağlığını tekrar elde etme, korumak veya devam ettirmek gibi bir sorunu vardır. Aynı zamanda zevk ve haz almak amacıyla, kişisel doyum sağlayacak tamamen çalışma ve zorunlu gereksinimler için ayrılan zaman dışında kalan bağımsız ve bağlantısız boş zaman içinde, isteğe bağlı ve gönüllü ferdi veya grup içinde seçerek yaptığı etkinliklere rekreasyon etkinlikleri denir.

Mahkumlara, rekreasyon için seçtikleri spor etkinliklerinden voleybol eğitimi ve uygulamasını on haftalık süre ile sistemli bir şekilde verilmesi sonucunda, yine yukarıda da belirtildiği gibi rekreasyon etkinliğine giren gazete okuma alışkanlıklarında değişiklik olup olmadığına ilişkin görüşleri sorulan yetmiş infaz koruma memuru ve koğuş sorumlusundan yirmi iki tanesi değişiklik olduğunu belirtmişlerdir. Bu değişikliklerin koğuşlara giren gazete sayısının artması, değişik gazeteler istenmesi ve gazetelerin değişik bölümlerinin okunması yönünde oluşu ifade edilmiştir. Mahkumların. sportif etkinliklere katılımı ile koğuş ve çevresel faktörlerden etkilenen beden ve ruh sağlıkları olumlu yönde gelişme göstererek etrafında ilgi duyabileceği araç ve gereçleri farkedebilme imkanına kavuşacaklardır. Mahkumların gazetelerde okuduğu bölümlerden en fazla olanı spor sayfalarından oluştuğu, daha önce geçiştirerek bakan mahkumlar spor sayfalarını istekli ve bilinçli bir şekilde okudukları da gözlenmiştir.

4.2.2 Mahkumların Kütüphane Kullanımına İlişkin Görüşler

Hükümlü ve tutukluların eğitimlerini sağlamak ve boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla, ağır ceza merkezlerindeki infaz kurumlarında birer kütüphane, diğer ilçe cezaevlerinde ise kitaplık kurulması çalışmalarına 1982 yılında başlanılmış; uygulamaya açıklık getirmek ve bu konuda ki çalışmaları belirli, esaslara bağlamak üzere hazırlanan "Ceza İnfaz kurumları ve Tevkifevleri Kütüphane ve Kitaplık Yönetmeliği" 9.11.1983 tarihinde yürürlüğe konmuş bulunmaktadır (36).

Bütün Cumhuriyet Savcılıklarına dağıtımı yapılan bu yönetmelikte, kütüphane ve kitaplıkların kuruluşu, kitap edinme esasları, kuruma kabul edilecek eserlerde aranılacak nitelikler, ilgili personelin görev ve sorumlulukları, yıllık sayım ve faaliyet

raporu, kitapların ciltlenmesi ve korunması ile ilgili diğer esaslar kitaplık yönetmeliği ile belirlenmiştir.

Bakanlıkça gönderilen kitaplara ilaveten, Cumhuriyet Savcılıklarının başış yoluyla ve diğer imkanlarla temin ederek aldıkları kitap sayısı, bütün infaz kurumlarında toplam bir milyona ulaşmıştır. Milli, ahlaki ve kültürel nitelikteki bu eserlerden hükümlü ve tutukluların azami ölçüde yararlanmaları ve en iyi şekilde korunmaları hususunda gereken her türlü gayretin gösterilmesi gerekmektedir.

Kütüphane ve kitaplıkların kurulması, kitapların ciltlenip muhafaza edilmesi, hükümlü ve tutukluların eğitimi amacıyla zenginleştirilmesi, modern bir sisteme kavuşturulması ile ilgili çalışmalar, uygulanması mecburi olan çalışmalardır.

Kütüphane ve Kitaplık Yönetmeliğinin 26. Maddesinde “ Kütüphane ve Kitaplık Görevlileri, Ayniyat Talimatnamesinin 11. Maddesi gereğince her yıl sonunda, bütün kitap, yayın, doküman ve eşyanın sayımını yaparak bunlarla ilgili olarak Sayım Cetveli ve Sayım Tutanağı düzenlerler.”

TABLO 19 : Mahkumların kütüphane kullanma alışkanlıklarına ilişkin görüşler

Mahkumların kütüphane kullanma alışkanlıklarında değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	22	31.4
Değişiklik olmadı	48	68.6
TOPLAM	70	100

Ceza ve Tutukevlerinde kurulmuş olan kütüphanelerin, kullanımı ve mahkumların faydalanmalarına ilişkin düzenlenen program, idare ve mahkumların karşılaştıkları problemlerden dolayı yürütülememektedirler. Bu problemlerden ilki; kütüphane sorumlularının olmayışı, ikincisi kütüphanedeki kitaplara yeni, güncel kitaplar eklenememesi, üçüncüsü ise mahkumların isteklerinin olmayışı ve idarenin kütüphane kullanım konusunda teşvik edici çalışmalarda bulunmamasıdır.

S.Karaküçük boş zamanın üç temel fonksiyonundan söz etmektedir. Bu üç temel fonksiyon: Dinlenme veya kendini bırakma (delossement), eğlenme (diverlissement) ve kendini geliştirmedir (development) (16).

Bu üç temel fonksiyondan eğlenme fonksiyonu, can sıkıntısını yok eden veya sıkıntı sonrası, rahatlamayı ifade eden, yarışmanın oyun zevkine ağır basmadığı, tüm

spor uğraşları ile diğer etkinlikleri, ister gayretli ister pasif olsun günlük gereksinimlerin gerektirmediği bazı aktivite tiplerine katılım fırsatı sağlar (5).

Spor faaliyetleri ile uğraşan mahkumlarda da eğlenme fonksiyonunun yerine getirilmesi ile sıkıntılarının yok olması ve rahatlamlarının sonucunda diğer etkinliklere de katılma isteği ve ilgisinin arttığı, infaz koruma memurları ve koğuş sorumlularına sorulan “mahkumların kütüphane kullarımlarına ilişkin değişiklik olup olmadığı” sorusuna alınan yanıtlardan Tablo 19’da görüldüğü üzere % 31.4’ü mahkum davranışlarında değişiklik gözlemlediklerini belirtmişlerdir.

Bu değişikliklerin; yeni kitap talebinde bulunulması, daha çok kütüphanede bulunulma saatinin istenmesi ve kütüphanede geçirilen zamandan zevk alındığının gözlemlendiğinin belirtilmesidir.

4.2.3 Tutuklu ve Hükümlülerin Avukatları ile Yaptıkları Görüş Süreleri ile İlgili İtirazları

Ceza ve Tutukevleri İdaresi Yönetmeliğine göre her mahkum, resmi Avukatı ile talepte bulunulduğu her zaman açık görüş yapabilir. Bu görüşmeler için Cezaevlerinde ayrılmış olan Avukat görüş odaları vardır. Bu odada, mahkum ve avukat bir infaz koruma memuru gözetiminde açık görüş yapabilmektedir. Otuz dakika ile sınırlı olan bu görüşler mahkumlar için yeterli gelmemektedir. Avukatı ile yapmış olduğu bu görüşmelerle mahkumlar dış dünya ile olan bağlantılarını sağlayabilmekte, kendi durumlarının ne olacağı konusunda gelişmeleri takip ederek ailesi, dostları ve diğer yakınları ile ilgili bilgi almanın yanı sıra, umutlarını da güçlendirmektedir. Ancak mahkumların dış dünya ile bağlantısının olduğu ve açık görüşme yapabildiği tek kişi olan Avukatı ile geçirdiği zamanın az olduğu yönündeki itirazları ve görüş odasından ayrılmanın zorlukları idareyi de güç durumlarda bırakmaktadır. Mahkumların cezaevi içerisinde zamanının çoğunu boş geçirmesi sonucu avukatı ile yapacağı açık görüş gününü beklemekte ve avukatı ile yapacağı görüş süresi de bu sebepten kendilerine yeterli gelmediği cezaevi görevlileri tarafından ifade edilmektedir.

TABLO 20: Mahkumların Avukatları ile yaptıkları görüşlerin süresine itirazları olup olmadığına ilişkin görüşler

Avukatlar ile yapılan açık görüşlerin sürelerine itirazlarında değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	31	44.3
Değişiklik olmadı	39	55.7
TOPLAM	70	100

Spor etkinliklerine katılım ile mahkumun davranışları fonksiyonel açıdan iki motivasyon gücünün aynı anda etkisi altında kalmaktadır. Bu motivasyonlardan birisi, günlük hayatın monotonluğundan, sıradanlığından ve her günkü ortamdan uzaklaşmak, kişisel ve diğer kişilerle çıkabilecek olaylardan kaçmaktır. Diğeri ise spor etkinliklerine katılarak kendini belirleme, hakimiyet, üstünlük, mücadele, öğrenme, keşif, rahatlama gibi kişisel sosyal iletişim gibi psikolojik ödül beklentileridir (22).

Ceza ve Tutukevlerinde bulunan mahkumların en büyük sorunlarından biri olan zamanı boş geçirme, mahkumlar üzerinde kötü etkiler bırakmakta ve idarenin uygulamak istediği disiplin kurallarına uymada da büyük sorunlar yaşandığı koşullardan sorumlu gardiyanlar tarafından ifade edilmektedir..

Mahkumlar, koşullarında ve koşullarına ait olan havalandırma diye adlandırılan alanlarda tembelce ve hiçbir faaliyette bulunmadan geçirdikleri zamanlarının kendilerine hem fiziksel açıdan hem de ruhi açıdan verdiği zararları görememektedir. Bunun yansımaları idarenin kurallarına uymama yönüyle kendisini göstermektedir. Bu tür davranışlar koğuş sorumluları ve gardiyanlar tarafından gözlemlenmektedir.

Spor faaliyetleri sistemli olarak uygulanan mahkum grubunun, bir ceza evi kuralı olan avukat ile görüş süresinin otuz dakika ile sınırlı olması kuralına itirazlarında değişiklik olup olmadığı sorulan infaz koruma memurlarının % 44.3'ü mahkumların itiraz davranışlarında değişiklik olduğunu gözlemlediklerini bildirmişlerdir (Tablo 20).

Bu değişikliklerin başında görüş odasına gidiş ve oradan, zaman sona erdiğinde çıkma tarzlarının tamamen kurallar doğrultusunda olması, sürenin bittiği ikaz edildiğinde itiraz etmemesi ve avukatı ile morali yüksek, neşeli, kendine güvenir şekilde görüş yapması olarak belirtilmiştir.

4.2.4 Mahkumların Televizyon Seyretme Alışkanlıkları

Ceza ve tutukevlerinde kanunlarla belirlenip cezaevleri idarelerince uygulanmaları sağlanan; koğuşlarda televizyon bulundurulması, mahkumların dış dünya ile olan irtibatlarından en önemli olanıdır. Aynı zamanda mahkumların boş zamanlarını değerlendirdikleri ve eğlence aracı olarak da kullandıkları düşünülecek olursa televizyonun mahkumlar üzerinde etkileri olacağı söylenebilir.

Her koğuşta birer tane bulunan televizyonlar mevcudu fazla olan koğuşlarda değişik kanalları izleme istekleri yüzünden mahkumlar arasında her zaman problem çıkabilmektedir. Televizyon izleme dışında hiçbir boş zaman etkinliği olmaması nedeni ile mahkumlar özellikle akşamları sürekli televizyon izlemektedirler. Ancak herkesin ortak bir program seyretme de fikir birliği olmaması nedeni ile koğuşlarda huzursuzluk ve bununla birlikte arbeye yaşanmaktadır. Mahkumların televizyonda ortak bir program seyretmede fikir birliğinde olamamalarının sebepleri, kişisel kapris, koğuşta sıkıntıdan ve bunalımdan kaynaklanan nedensiz tepkiye kanal değiştirilmesini bahane etmek gibi sıradan olaylardır. Bu tip davranışların sebebi ise mahkumların günlük yaşamlarında meşgul edilememeleri ve ortak bir yaşam tarzı bulamamalarındandır.

TABLO 21 : Mahkumların Televizyon seyretme alışkanlıklarına ilişkin görüşler

Mahkumların Televizyon seyretme alışkanlıklarında değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	29	41.4
Değişiklik olmadı	41	58.6
TOPLAM	70	100

Sporun kolektiflik özelliğini, spor uygulaması yaptırılmak üzere seçilmiş mahkumlara kazandırmak amacı ile uygulanan program sonucunda mahkumların kolektif hareket edip edemediklerinin bir ölçüsü olan televizyon seyretme alışkanlıklarında değişiklik olup olmadığı infaz koruma memurlarına sorulmuş ve Tablo 21 de görüldüğü üzere eskiye nazaran oldukça yüksek oranda değişiklikler olduğu söylenmiştir. Bu değişikliklerin toplu halde televizyon seyretme, spor programlarının daha fazla izlenildiği ve haberlere yani dış dünyada olan olayları takip etme istekliliğinin artması yönünde değişiklikler olduğu belirtilmiştir.

4.2.5 Cezaevlerinden Yazılan Mektupların İçeriklerine İlişkin Görüşler

Kuruma gelen ve kurumdan giden mektuplar, kontrol ettirilir, idarenin talimatı ile idare memurunun veya bir katibin başkanlığında, her türlü yazıyı kolayca ve süratle okuyabilecek iki veya üç infaz koruma memuru seçilir ve “Mektup Okuma Komisyonu” kurulur. Bu komisyona, sakıncalı hususların tespit edilmesi için bir “Anahtar Metin” verilir. Buna göre kuruma gelen ve giden mektuplar, bu komisyonca incelenir. Resmi mercilere yazılan dilekçeler inceleme işleminin dışında tutulur ve ilgili makama gönderilir.

Zarfi kapatılmadan kurumun muhtelif yerlerindeki posta kutularına hükümlü ve tutuklularca atılan mektuplar, bu komisyon tarafından incelendikten sonra, sakıncasız olanların zarfları kapatılarak postaneye gönderilir.

Gelen mektuplar da açılarak aynı işlemde geçirildikten sonra sakıncasız olanları sahiplerine verilir.

Gelen ve giden mektuplardan sakıncalı görülenleri en geç 24 saat içinde Disiplin Kuruluna gönderilir. Disiplin Kurulu sakıncalı bulduğu yerleri okunmayacak şekilde çizerek veya hiç değişiklik yapmaksızın, geldiği gibi sahibine verilmesine veya posta ile iade edilmesine veya tamamen imha edilmesine karar verir. Tamamen sakıncalı görünen mektuplar Disiplin Kurulu kararı ile yakılır ve sahibine haber verilir.

Başka ceza ve tutukevlerine gönderilecek mektuplar, gönderen kurum tarafından incelenmez. Gönderilen kurum, gelen bu mektupları inceler ve gereğini yapar.

Mektup kontrollerinde, terörist vasıflı hükümlü ve tutuklulara dikkat etmek lazımdır. Şifreli, kodlu, imalı, rakamlı veya anlaşılmaz cümlelerle dolu, ideolojik mesajlı mektuplar, mutlaka ayrılmalı ve sahiplerine verilmemeli veya gönderilmemelidir (36).

Mahkumların cezaevlerinde, gündelik yaşamlarında karşılaştıkları güçlükler, özgürlüğünün kısıtlanması, kurallara uyma mecburiyeti, yeni insanlar, yeni arkadaşlıklar, dışarıya olan özlemleri bunların hepsi suçunun cezasını çekmek üzere cezaevinde bulunan bireye zor anlar yaşatmaktadır. Karşılaştığı olayları iyi veya kötü, zor ya da kolay nasıl olursa olsun dışarıya gönderdiği mektuplarda bahsederek, paylaşarak yazması mahkumu rahatlatabilmektedir. Mahkumların dışarıya yazdığı mektupların içerikleri mahkumlara yardımcı olabilmek, onlara ulaşabilmek ve onların

isteklerinin neler olduğu, onların gerçekten cezaevlerinde rehabilite edilip cezalarını çektikten sonra topluma geri döndüklerinde toplumla uyum içerisinde olmaları sağlanabilir.

TABLO 22: Cezaevlerinden yazılan mahkum mektuplarının içeriğine ilişkin görüşler

Cezaevlerinden, mahkumların yakınlarına yazdıkları mektupların içeriğinde olumlu değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	18	25.7
Değişiklik olmadı	52	74.3
TOPLAM	70	100

Gereksinimlerin doyurulmasında bir kalite standardı tutturmanın yanında sporun tatmin ettiği ve bunlardan ayrı başka gereksinimler de vardır. Elbette bedensel faaliyet sportif aktivitenin temel amacı değildir. Ama sportif eylem için zorunludur. Güç, dayanıklılık, çabukluk, beceriklilik gibi bedensel özellikler yanında sağlıklı kalmak, günlük yaşamdaki hareketsizliğin ödünlenmesi, hareket yeteneğinin yarışmalarla ortaya konması, kendini gerçekleştirme ve anonimlikten çıkma, centilmenlik dayanışma, kendi kendisiyle yarışma, riziko üstlenmeye hazır olma, cesaret, istenç ve bunların başka toplumsal alanlara kaydırılması, yeniden sosyalleşme ve rehabilitasyon, sosyal engellerin aşılması, çatışmaların sona erdirilme yollarının öğrenilmesi, saldırgan içgüdüleri denetleme gibi işlevler, çok az ve bireysel düzlemde de olsa bedensel faaliyetlerde bir kalite standardının oluşturulması açısından önemlidir (3).

Spor aktivitelerine sistemli, istekli katılan ve programa uyan mahkumların sporun hedeflerine ve motif kombinasyonlarına daha çabuk ulaşacaklarını düşünerek Mersin E Tipi Cezaevinde bir grup Mahkum üzerinde uygulanan 10 haftalık spor uygulamasından sonra mahkumların kendi iç dünyalarının dışı ifadesinin somut örneği olabilecek, yakınlarına ve dostlarına yazdıkları mektupların kurallar gereği idare tarafından okunması ile mahkumlardaki değişiklikler infaz koruma memurlarına sorularak ne gibi değişiklikler olduğu saptanmaya çalışılmıştır.

Bu değişikliklerin, bulunduğu ortamı kabullenme ve yaşıdığı yerde kurallara uyma da artış olması, kendilerini daha sakin ve moralli hissetmeleri, yaşama sevincinin arttığı, uyku sorunlarının azaldığı gibi konularda olduğu belirtilmiştir.

4.3 Mahkumlar Arası İlişki Pratikleri

Mahkumların birbirleri ile iletişim kurabilecekleri yerler olan kendi kaldıkları koğuşlar ve farklı koğuşlarda bulunan diğer mahkumlarla olan ilişkileri ile koğuşlarında çıkan sorunların idareye yansması alanlarına ilişkin görüşler aşağıdadır.

4.3.1 Mahkumlar Arasındaki Arkadaşlık İlişkilerine Ait Görüşler

Ceza ve Tutukevlerinde metrekareye düşen insan sayısı, dışarıdakilerden çok fazladır. Bir yerde nüfus çoğaldıkça ve oturlan yer veya arazi daraldıkça insanların hürriyetleri de o oranda azalır veya sınırları daralmış olur. Bu bakımdan cezaevindeki bir hükümlü ve tutuklunun hürriyet sahası ve sınırları, arkadaşlarının çokluğu karşısında oldukça daralır. Cezaevlerinde bulunan insanların doğal olarak, suç işlemeleri sebebi ile özgürlüklerinin kısıtlanması tabiidir ve suç işlemiş olan kişiler buna katlanmak zorundadır (2).

Türkiye’de cezaevlerinde genellikle kalabalık koğuş sistemi uygulanmaktadır. Her koğuş aileden büyük bir topluluktur.

Toplum içindeki her meslekten, her türden insan, bu topluluklarda mevcuttur. Öğretmen, ressam, müzisyen, doktor, mühendis, avukat, işçi, esnaf gibi toplumun her kesimini temsil eden ve bir çok değişik suç işleyen insanlar koğuşlarda bir arada yaşamaktadırlar. En önemlisi cezaevlerinde koşullar ne olursa olsun yaşam devam etmektedir. Bu durumda her toplum ve toplulukta olduğu gibi Cezaevlerinde de uyulması gereken kurallar, programlar vardır. Koğuşlarda bulunan mahkumların kendi aralarında iş bölümü yapmaları, disiplin kurallarına uymaları, birbirlerine yardım ve destekte bulunmaları kaçınılmazdır. Bunun aksine davranışta bulunan cezasını geçirmekte olduğu koğuşta mutlaka yalnız kalacak ve koğuş arkadaşları tarafından dışlanacaktır. Koğuş sorumluları koğuşlardaki genel hizmet işleri ile koğuştaki mahkumları sırası ile görevlendirir. Bu düzene mahkumla uymak zorundadır. Yapılması istenen işe anlaşılamadığı bir koğuş arkadaşı işe gitmek zorunda kalan kişi veya kişiler arasında her an problem çıkabilmektedir. Dar bir yaşam alanı, kısıtlı ve zamanın

geçmesini sağlayacak etkinlikler olmaması sebebi ilke koşullarda gruplaşmalar olmakta ve bunun sonucunda aynı koşulda arkadaşlık ve dostluk ilişkileri oluşmamaktadır. Koşullarda bulunan her mahkum birbirine güvenmemekte ve birbirlerini tanımak için çaba harcamamaktadır. Koşullarda mahkumların birbirlerini tanımalarına yardımcı olacak ortamların yaratılabilme ve herkesin kaynaşması sağlanabildiğinde koşullardan idareye aktarılan sorunlar ve kurallara uyumda da değişiklikler görülebileceği saptanmıştır.

TABLO 23: Mahkumlar arasındaki arkadaşlık ilişkilerinin durumuna ilişkin görüşler

Mahkumlar arasındaki arkadaşlık ilişkilerinde gelişme olup olmadığına ait değişiklik	N	%
Değişiklik oldu	40	57.1
Değişiklik olmadı	30	42.9
TOPLAM	70	100

Mahkumların birbirleri ile diyalog kurabilmeleri için onların ortak bir noktada buluşabilmeleri gerekmektedir. Bu ortamların sağlanabileceği etkinlikler resim, müzik, halk oyunları veya spor etkinlikleri olacaktır. Koşullarda bulunan insanların kendi yeteneklerinin farkında olabilmeleri, kendilerini koşulda bulunan diğer mahkumlara gösterebilmesi ve herkesin kendi yetenekleri ile ön plana çıkma çabası mahkumlar arasında arkadaşlık ve dostlukların gelişmesinde olanaklar ve kolaylıklar sağlayacaktır.

Arkadaşlık ilişkilerini geliştirici ve koşullarda bulunan mahkum gruplarının birbirleri ile kaynaşmalarını sağlayacak spor etkinliklerinin uygulanması sonucunda, infaz koruma memurları ve koşul sorumlusuna sorulan mahkumlar arası ilişkilerde olumlu yönde değişiklik olup olmadığına ilişkin soruya verilen yanıtlarda Tablo 23'de de görüldüğü üzere % 57.1 gibi bir oranda yani 70 infaz koruma memuru ve koşul sorumlusundan 40 kişisi mahkumların birbiri ile olan ilişkilerinde olumlu yönde değişiklikler olduğunu belirtmişlerdir. Bu değişikliklerin : Birbirleri ile diyalog kurmaya başlamaları, toplu olarak sohbet etmeleri, kavgaların azalması, paylaşımın artması, toplu olarak ortak bir fikirde buluşabilmeleri, birbirlerine destek ve yardım etmede çaba sarfettikleri yönünde değişiklikler olduğunu belirtmişlerdir.

4.3.2 Farklı Koşullarda Bulunan Mahkumlar Arası İlişkiler

E Tipi Ceza ve Tutuk evlerinde mahkumların gruplar halinde bulunduruldukları koşu sistemi hakimdir. Bu tip Cezaevlerinde; sübyan koşu, kadınlar koşu, işçi koşu ve işledikleri suçlara göre ayrılmış olan koşular vardır. Ceza ve Tutukevleri yönetmeliğine göre mahkumlar işledikleri suç ve durumlarına göre belirlenmiş koşulara konulmak zorundadır (36).

Bu koşularda kalan mahkumların birbirleri ile ilişkide olabildikleri ortamlar çok azdır. Farklı koşularda bulunan mahkumların bir araya geldikleri ve birbirlerini görebildikleri ortamlar: Görüş günleri, okuma yazma kursları, yemek dağıtım için mutfağa gidildiği zamanlar, genel temizlik işlerinde görevlendirildikleri günler ve idarenin düzenlemiş olduğu etkinliklere katılım zamanlardır. Bu zamanlar dışında koşular arası diyalog imkanı bulunamamaktadır. Mahkumların kendi kalmış oldukları koşular dışında farklı koşularda kalan mahkumlar arasında akrabaları, arkadaşları ve tam tersi olarak hasımları, kanlıları düşmanları da olabilmektedir. Mahkumların bir birleri ile aralarında bir koridor veya bir duvar olması sebebi ile özlemlerini ya da kinlerini gösterememelerinin vermiş olduğu baskı bir araya gelinen ortamlarda problemler doğmasına neden olmaktadır.

Toplu olarak veya değişik koşulardan ortak işler için gelen mahkumların yakınları, arkadaşları için özlem, hasımları için duydukları kin dolayısıyla idarede zor anlar yaşamaktadır. Toplu ders uygulama da zorluklar çıkmakta, genel işlerde aksamalar olmakta ve kurallara riayet edilmemektedir.

TABLO 24 : Farklı koşullarda bulunan mahkumların birbirleri ile olan ilişkilerine ait görüşler

Koşular arasında ilişkilerde değişiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	23	32.9
Değişiklik olmadı	47	67.1
TOPLAM	70	100

Mahkumların koşularda sürekli aynı kişilerle beraber olması ve hiçbir etkinlikte bulunamaması fizik ve ruh sağlığı olarak kişiyi sorunlu hale getirmektedir. Koşularda insanların eğitilebilmeleri sorunlarının azalmasına yardımcı olunabilmesi amacı ile bir

etkinlik sağlanması gerekliliği şarttır. Bu etkinliklerden, uygulanması ve katılımın daha çok olacağı etkinliğin tespit edilerek bu etkinliğin uygulanmasının sonucunda mahkumların davranışlarında değişiklik olup olmadığı saptanabilecektir.

Sporun eğitimde yararlı olabilmesi için bir topluluk içerisinde bireysel özgürlüğün egzersizi, kendini ve başkalarını daha iyi tanıma, iletişim ve değişim duygulanım gücünün gelişmesi, sevinç ve mutluluk kaynağının olması, çeşitli bedeni, ahlaki ve entelektüel değerleri yaşanmış deneyimler haline getirmesi gerekir (14). Eğitimin başlangıç noktasında da kısa ve uzun vadeli amaçlarının temelinde de insan vardır. Bu anlamda eğitimin bir parçası olarak spor, toplumsal sağlık, huzur ve barış için insanın bütünlüğüne ve tüm kişiliğine katkıda bulunulacak şekilde değerlendirilmelidir. Her bireyin karşılanması gereken sosyal ihtiyaçları arasında, ait olma sevilme, tanınma ve kabul edilme isteği bulunur. Bu ihtiyaçları karşılandığında, bireyin topluma uyumu kolaylaşacaktır. Spor, eğitim sistemi içinde gereken yeri ve önemi alıyor ise, bireye bu ihtiyaçlarını karşılama olanağı sağlanmış olur. Sosyal tatmini yaşayan birey mesleki yönden eğitilmek, toplumsal idealleri benimsemek ve toplumsal gelişmeye katkıda bulunabilir.

Koşullarda spor etkinlikleri uygulanarak sporun bireye kazandıracaklarını, eğitilebileceğinin ve davranışlarında değişiklik olup olmadığının gözlemlenebildiği olaylardan olan “farklı koşullardaki mahkumlara karşı olan davranışlarda değişiklik olup olmadığı”nın sorulduğu infaz koruma memurları ve koşul sorumlularından alınan yanıtlardan tablo 24’te görüldüğü gibi 23 infaz koruma memuru, yani %32.9’u mahkum davranışlarında değişiklik olduğunu belirtmişlerdir. Bu değişiklikler: birbirlerine karşı saldırgan davranmadıkları, kin duydukları kişiyle diyalog kurabildiği daha sakin olduğu yapılan işlerde aksama yaratmadıkları, görevlerini ve sorumluluklarını zamanında yerine getirdikleri yönünde değişikliklerdir.

4.3.3 Koşullarda Çıkan Sorunların İdareye Yansıma Oranında Değişiklik

E tipi ceza ve Tutukevlerinin yapısını oluşturan kalabalık koşul sistemi (onar-yirmişer ve daha kalabalık) bu koşullarda bulunan mahkumların birbirleri ile geçinmeleri ve birbirlerine karşı anlayışlı olmalarını zorlaştırmaktadır. Bu koşul sisteminde fiziki koşullar müsaade ettiği sürece genelde suç tiplerine göre mahkumları aynı koşullara koymak mecburiyeti vardır. Anarşik ve ideolojik suçlardan mahkum

olan veya tutuklanan mahkumlar, diğler hükümlü ve tutuklularla aynı koğuşlara konulmazlar.

Koğuşlar, iki katlı olmak üzere, üst kat ranzalı sistem yatakhane, alt kat mutfak, lavabo ve havalandırma avlusundan oluşmaktadır. Mahkumlar diledikleri zaman havalandırma avlusuna çıkabilmektedir. Koğuşlarda mahkumların sabah kalkışlarından sonra ki günlük yaşamlarında yapabilecekleri bir etkinlik olmamasından dolayı, arkadaşlarıyla havalandırma diye adlandırılan açık alanda yürüyüş yaparak sohbet etmektedirler.

Her koğuşun mümessil diye adlandırılan birer koğuş sorumlusu vardır. Bu sorumlular, koğuşun idare ile olan diyalogunu sağlar. İdareden gelen direktifler bu sorumlu aracılığı ile koğuşlara iletilir. Koğuş içerisinde günlük yaşam düzenini koğuş sorumlusu programlar ve hangi mahkumun ne iş yapacağını, idareden eleman istendiğinde kimlerin gideceğini belirler. Ayrıca revire gitmek için doldurulan formlarda da kimlerin gidebileceğine koğuş sorumlusu karar verir.

Koğuşlarda bulunan mahkumlar, bu sorumlunun otoritesini kabul ederek, onun uygulamalarına karşı bir tavır ya da karşı çıkma gibi davranışlarda bulunmamaktadırlar.

Mahkumların, koğuşlarda boş zamanlarını değişik etkinliklerle değerlendirememeleri, onların her an en ufak bir olayda birbirlerine zarar verecek şekilde kavga etmelerine neden olmaktadır. Boş oturan insanlar, zamanın değerini bilmezler. Ömürlerinin her dakikasının sayılı ve kıymetli olduğunu düşünmezler. Cezaevi hayatı, boş zamanın en çok olduğu yer olması nedeni ile mahkumlar zamanlarını tamamen tek düze olarak geçirirler.

Koğuşlarda ve cezaevi içerisinde herhangi bir etkinlik olmaması sebebi ile mahkumlar koğuşlarında olsun, ana koridorlara çıktıklarında olsun her an personel ve diğler mahkumlarla değişik boyutlarda sorunlar yaşamaktadırlar.

Koğuş sorumluları koğuşlarda çıkan kavga, anlaşmazlık, tartışma gibi genelde kendi otoritesi ile çözmeye çalışırlar. Eğer çözemeyeceği bir problem ise, bu sorunu infaz koruma memurları aracılığı ile idareye aktarırlar.

TABLO 25: Koşullarda çözümlenemeyip idareye aktarılan sorunlara ilişkin görüşler

Koşullarda çözümlenemeyip idareye aktarılan sorunlarda azalma olup olmadığına değışiklik		
	N	%
Değişiklik oldu	33	47.1
Değişiklik olmadı	37	52.9
TOPLAM	70	100

Sporun tanımları ve insanlara ne gibi yararları olabileceğini belirttiğinden sonra koşullarda bulunan seçilmiş olan mahkum grubuna yaptırılan spor faaliyetlerinden sonra İnfaz koruma memurlarına ve koşu sorumlularına sorulan sorunun yanıtı olarak Tablo 25 de görülen % 47.1 oranında ki olumlu değışiklik olduğu ve bu değışikliklerin sorunların büyütülmeden halledildiği, karşılıklı konuşma üslubunun yumuşaması ve saygının arttığı yanıtı sporun, gerçekten özellikle koşu içerisinde ortaya çıkabilecek sorunların çözümlenmesine katkı sağlayacaktır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırma, giriş bölümünde de belirtildiği gibi, sporun ya da spor etkinliklerinin toplumsal ilişkilerde uyumluluğu, bütünleşmişliği artıran ya da azaltan bir araç olarak yerini belirlemeye yönelikti. Beklenen sonuç, sporun toplumsal bütünleşmeyi artırması; daha uyumlu insan ilişkilerinin gelişimine katkıda bulunması doğrultusunda idi.

Yapılan alan araştırmasının, cezaevi koşullarında, mahkum davranışlarında sporun toplumsal bütünleşme ve uyumlu insan özelliklerinin kazanılmasına etkilerini en yakından gözleyen infaz koruma memurları ve koğuş sorumlusu mahkum liderlerinin ifadeleri temelinde, bu beklentilerin doğrulandığı söylenebilir. Tekrar belirtilirse, bu araştırmada insan ilişkilerinde uyumluluk, 1) mahkumlar ile idare arasındaki ilişkiler, 2) mahkumlar ile dışarıdaki dünya arasındaki ilişkiler, 3) mahkumlar arası ilişkiler olmak üzere üç ana düzlemde izlenmiştir. İlk gözlem düzeyinde 17 alt göstergeye bakılmıştır. Bu bağlamda, sabah ve akşam yoklamalarına katılan mahkum davranışlarında; kültür derslerine katılanların istekliliğinde; gereksiz revire çıkma isteğinin azalmasında; yemek dağıtımında ve temizlik işlerinde görevli mahkumların işlerini yapmasında; görüş günlerinde ziyaretçi haberi bekleyen mahkum davranışlarındaki gerginliğin azalmasında; koğuş aramalarına gösterilen direncin azalmasında; idarenin düzenlediği el-ışi, beceri geliştirme, meslek edindirme vb. kurslarına ve bakanlık tarafından düzenlenen etkinliklere mahkumların gönüllü katılımında; mahkumların infaz koruma memurları ile girdikleri ilişkilerde nezaketin ve uyumun artmasında; cezaevinin küçük tamirat işlerine mahkumların gönüllü katılımlarının sağlanmasında; infaz koruma memurlarının mahkumlara karşı olan güveninde; mahkumların aldıkları disiplin cezalarının azalmasında; koğuş aramalarında bulunan yasak, uygunsuz madde oranında bir azalmada ve son olarak da, mahkumların moral düzeylerinin iyileşmesinde gözle görünür bir genel iyileşmenin sağlanmasında olumlu yönde değişikliklerin olduğu belirlenmiştir.

Mahkumlar ile dış dünya arasındaki ilişkiler düzleminde toplumsal ilişkilerin gözlemlenmesi 5 alt-gösterge üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla, sırasıyla, mahkumların kitap, gazete okuma ve televizyon seyretme alışkanlıklarına; kütüphane

kullanımlarına; avukatları ile yaptıkları görüşmelerde konan süre sınırlamasına itiraz etmelerine; ve son olarak, cezaevinden dışarıya yazılan mahkum mektuplarına bakılmış ve tüm bu alanlarda olumlu yönde değişiklikler gözlenmiştir. Mahkum davranışlarında sporun toplumsal bütünleşme ve uyumlu insan özelliklerinin kazanılmasına etkilerinin gözlemlendiği üçüncü düzlem mahkumlar kendi iç alanlarında gerçekleşen ilişki pratikleridir. Bu ilişkilerde, mahkumlar arası ilişkilerde gelişmeler; farklı koşullardaki mahkumlar arası ilişkilerde gelişmeler ve koğuş içi sorunların büyütülerek resmileştirilip idareye yansması durumları özelinde tanımlanan üç alt-gösterge aracılığı ile gözlemlenmiştir.

Sonuçta, tüm bu gözlem alanlarında olumlu yönde değişiklikler olduğu gözlenmiş ve araştırma amacına ulaşılmıştır. Bununla beraber, olumlu değişiklikler bazı alanlarda zayıf bazı alanlarda çok daha belirgindir.

Olumlu değişikliğin en belirgin olduğu alanlar şunlardır: Sabah ve akşam yapılması zorunlu olan yoklamalarda, bir koğuşta daha evvel 20 dakika olan sayım süresi 7-10 dakikaya inmiş ve mahkumların, sayıma gelen infaz koruma memurlarına uyumlu ve saygılı davranmaları saptanmıştır. Ayrıca, revire gereksiz çıkma da ciddi boyutta azalma, idarece verilen görevlerde istekli ve uyumlu hareket etmek, personelin mahkumlara karşı güvenlerinin artması, mahkumların koğuşlarında uygunsuz madde bulundurma oranlarının oldukça belirgin bir düzeye inmesi, mahkumların kendi aralarında paylaşmanın artması ve kavgaların azalması yönünde belirgin değişiklik görülen davranışlar, infaz koruma memurları tarafından saptanmıştır.

Mahkum grubunun, aşağıda belirtilen alanlarda da değişikliklerin zayıf olduğu belirlenmiştir. Bu davranışlar: Görüş günlerinde ziyaretçi anonsu bekleyen mahkum davranışları, koğuş aramalarına itirazlar, İdarenin düzenlediği el-ışi, beceri kursları ve benzeri kurslara gönüllü katılım, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğüne düzenlenen etkinliklere mahkum katılımı, cezaevinde olabilecek tadilat işlerinde mahkumların gönüllü katılımları, spor aktivitesi uygulama sürecinden sonra yapılan koğuş aramalarındaki mahkum davranışları, gazete okuma alışkanlıkları, kütüphane kullanma alışkanlıkları, televizyon seyretme alışkanlıkları, cezaevlerinden yazılan mahkum mektuplarının içeriği, farklı koşullarda bulunan mahkumların birbirleri ile ilişkileridir. Bu davranışlarda da belirtildiği gibi değişiklikler gözlemlenmiş fakat mahkum grubunda sayısal açıdan zayıf olduğu saptanmıştır.

Bu gözlem ve değerlendirmeler temelinde, araştırmamızın anlamlılığını artırmasını umduğumuz somut siyasa önerilerini iki ana biçimde formüle edebiliriz: 1) Ceza ve tutuk evlerinde spor yapma olanakları sağlanmalı ve özellikle takım sporlarının yapılması desteklenmelidir. Bu destek, tutuklu ve hükümlülerin cezaevinde daha uyumlu insanlar olarak yaşamalarını kolaylaştıracak ve bu yolla cezaevi yönetimi kolaylaştıracaktır. 2) Ceza ve tutukevlerinde spor yapma olanakları diplomalı Beden Eğitimi öğretmenleri aracılığı ile sağlanmalıdır. Aslında 1992'ye kadar kültür dersleri kapsamında yürütülen haftada 6'şar saatlik beden eğitimi dersleri kaldırılmıştır. Bu saatlerin yeniden uygulanabilir hale gelmesi gerekmektedir. Ülkemizde, Spor Yüksek Okulları tarafından yetiştirilen Beden Eğitimi öğretmenleri aracılığı ile sporun bir disiplin olarak gerçek anlamda koşullarının sağlanması, mahkumların kendi iç-disiplinlerini geliştirmelerinde kolaylık sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

1. **Abrahamson M**, *İşlevselcilik Çeşitleri*. (Çev:N.Çelebi) Seminer, 1984;(2/3):135-152.
2. **Amnsty International**, *Turkey Amnesty International concers about prosposed amendments to Anti-Terror Law M2 Presswire*; Couentry:Apr 30 2001
3. **Anderson L**, *Sports illustrated*. Volume 94, Fb 12, issue:6, Page 24 New York:2001
4. **Aron R**, *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri*. (Çev.K.Alemdar) Bilgi Yayınevi Ankara, 1994.
5. **Batherton B**, *Konaklama, Turizm ve Eğlence Tanımları:Görüş Açıkları, Problemler ve Çıkan Sonuçlar*. Turizmde Seçme Makaleler. İstanbul Tugev Yayını.:1991.
6. **Bottomore T., Nisbet R**, *Yapısalcılık*, (Çev. B. Toprak), T. Bottomore, R. Nisbet (Der.) .Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi. Ankara: V Yayınları, 1990: 572-613.
7. **Coser L**. *Masters of Socilogicay Thought*. . Harcourt Brace Javanovich, New York, 1971.
8. **Çobanoğlu Y**, *Spor Sosyolojisine Giriş*. C.B.Ü. BESYO Manisa, 1997.
9. **Durkheim E**, *Toplumbilimsel Yöntemin Kuralları*. (Çev C.B.Akal), İstanbul Bilim/Felsefe Sanat Yayınları, 1985.
10. **Erkal M**, *Sosyolojik Açıdan Spor*. M.E.G.S.B. yayın no:30 Ankara.1986.
11. **Giddens A**, *Max Weber Düşüncesinde Siyaset ve Sosyoloji*. İstanbul: Vadi Yayınları, 1992.
12. **Goffman E**, *The Presentation of Self in Everyday Life*. Newyork, 1959.
13. **Gökhan N., Olgun P., Gürses Ç.**, *Sportif Yetenek Araştırma Metodu Türkiye Uygulaması*, T.S.V., İstanbul, 1979.
14. **Gür A**, *Spor ve Sosyal Sınıflar*. Aydınlık Yayınları. İstanbul, 1983.
15. **Kale R**, *Toplum ve Olimpik Başarı*. Türkiye ve Olimpiyat Sempozyumu, İstanbul 17-18 Kasım 1984.
16. **Karaküçük S**. *Rekreasyon*. Gazi Üniversitesi, Ankara:1995.

17. Kurtan F, *Spor Yönetimi*. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:525 Ankara, 1983.
18. Kurtan F, *Yüz Soruda Türkiye Spor Tarihi*. Gerçek Yay. İstanbul, 1985.
19. Merton R.K, *Social Theory and Social Structure*. The Free Press, New York, 1967.
20. Merton, R.K, *On Theoretical Sociology*, Free Press, New York, 1967.
21. Moore W.E., *İşlevselcilik*, (Çev. Ş. Tekeli) (içinde)), T. Bottomore, R. Nisbet (Der.) .Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi. Ankara: V Yayınları, 1990: 336-379.
22. Müftügil S, *Dinlence ve Turizm İlişkisi*. (Der:Ş.Yarcan) *Seyahat Yönetimi*, İstanbul Boğaziçi Üniversitesi yayınları. 1993.
23. Oskay Ü, *Çatışma Kuramı Açısından İşlevselci Kuramın Eleştirisi*. Seminer, 1984;(2/3):135-152.
24. Oskay Ü, *Geçiş Dönemi Tipi Olarak Zonguldak Kömürhavzası Maden İşçisi*. İzmir:Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:25, 1983.
25. Ozankaya Ö, *Toplum Bilimler Sözlüğü*, 2.Baskı Ankara:TDK yayını, 1980.
26. Ömer B., *Ayrımsal Sosyoloji ve Toplumsal Yapı*. Ankara: TODAİE, 1972
27. Parsons T, *Sociological Theory and Modern Society*. The Free Press. New York, 1967.
28. Philip M, *Michel Foucault*. (Çev:A.Demirhan) (içinde) Q.Skinner (der.) *Çağdaş Temel Kuramlar*. (2.Basım), Ankara:Vadi Yayınları, 1997:90-109.
29. Poloma M, *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. (Çev. H.Erbaş) Ankara: Gündoğan Yayınları:1993.
30. Samp M, *Post-Yapısalcılık ve Postmodernite*. (Çev.A.B.Güçlü). Ankara:1997.
31. Sayın Ö, *Sosyolojiye Giriş*. İzmir:Erdem Kitabevi, 1985.
32. Snyder E.E., *Sociology of Sport, Sport and Fitness Management*. Parks, J.B., Zanger. B.K., Human Kinetics, Champaign, 1990.
33. Swingewood A., *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*. (Çev. Osman Akınhay). Ankara : Bilim ve Sanat, 1998
34. Szacki J, *History of Sociological Thought*. London: Aldwych Press, 1979
35. Touraine A, *Modernliğin Eleştirisi*. (Çev.H.Tufan) 2.Baskı, İstanbul:Yapı Kredi Yayınları, 1995.
36. Turgut H, *Cezaevi İdaresi*. Ankara: Adalet Bakanlığı Yayınevi. 1986.

37. Zeitlin I. M., *Ideology and The Development of Sociological Theory*. New Jersey: Prentice-Hall Inc, 1968.

EK-1

ÖN SORU KAĞIDI

Bu sorular, cezaevlerinde bulunan vatandaşlarımızın spor etkinlikleri ile, hem birbirlerine hem de cezaevi idaresinin yönetim ve disiplin kurallarına uyumlarının artırılabilmesi amacı ile kullanılacaktır.

Soru kağıtlarına isim yazılmayacaktır. Elde edilecek bilgiler, kesinlikle bilimsel araştırmanın dışında kullanılmayacak ve hiç kimse bu bilgilerin kimler tarafından verildiğini bilmeyecektir.

Soruları dikkatle okuyarak size uygun gelen yanıtları parantez içerisine çarpı koyarak işaretleyiniz.

Nokta nokta ile boş bırakılan yerleri soruların özelliğine göre doldurunuz. Bir derecelendirme yapmanız isteniyorsa, parantez içerisine önem sırasına göre 1. 2. 3. Rakamlarını koyarak işaretleyiniz ve bir derecelendirme yapınız.

1-Doğum yeriniz

İl merkezi İlçe Kasaba Köy Yurt dışı

2-Eğitim durumunuz

Okur yazar değil Okur yazar İlkokul Ortaokul Lise

Yüksekokul 2 yıllık Yüksekokul 4 yıllık

3-Mesleğiniz

Çiftçi İşçi Esnaf Memur Diğer

Belirtiniz.....

4-Yaşınız

20-25 26-30 31-35 36-40 41-45 46 ve daha yukarı

5-Medeni durumunuz

Evli Bekar Dul Boşanmış

6-Babanızın mesleği

Çiftçi İşçi Esnaf Memur Emekli

7-Babanızın eğitim durumu

Okur yazar değil Okur yazar İlkokul Ortaokul Lise

Yüksekokul 2 yıllık Yüksekokul 4 yıllık

8-Anninizin eğitim durumu

Okur yazar değil Okur yazar İlkokul Ortaokul Lise

Yüksekokul 2 yıllık Yüksekokul 4 yıllık

9-Aile kaç kardeş

1-3 4-6 Daha fazla

10-Çalışan kardeş sayısı

1-3 4-6 Daha fazla

11-Ailenizin ortalama aylık geliri

0-100 milyon 101-150 milyon 151-200 milyon Daha fazla

12-Ailenizin en uzun yaşadığı yer

İl merkezi İlçe Kasaba Köy Yurt dışı

13-Düzenli olarak gazete okurmusunuz ?

Evet Hayır

14-Yanıtınız evet ise gazetede en çok okuduğunuz bölüm hangisidir ?

Spor sayfası Ekonomi Sosyal içerikli yazılar Magazin Kültürel

Siyasi içerikli Başkaca belirtiniz

15-Boş zamanlarınızın çeşitli etkinliklerle değerlendirilmesinin sizce bir yararı olacağına inanıyormusunuz ?

Evet Hayır Başkaca belirtiniz.....

16-Boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz ?

Spor yaparak Müzik ile uğraşarak Kitap okuyarak Atölyede çalışarak

Resim yaparak Başkaca belirtiniz.....

17-Sizce cezaevlerinde boş zamanları değerlendirme ile ilgili faaliyetler yeterli mi?

Evet Hayır Başkaca belirtiniz.....

18-Cezaevlerinde boş zamanları değerlendirmek amacı ile ne gibi faaliyetler yapılmaktadır ?

El becerileri Resim çalışmaları Müzik çalışmaları Sportif çalışmalar

Kültürel çalışmalar Başkaca belirtiniz.....

19-Eğer boş zaman faaliyetleri yapılıyorsa hangilerine katılıyorsunuz ?

El becerileri Resim çalışmaları Müzik çalışmaları Sportif çalışmalar

Kültürel çalışmalar Başkaca belirtiniz.....

20-Sizce, cezaevlerinde boş zamanlarınızı değerlendirmek amacı ile ne tür etkinliklerin programlı ve disiplinli yapılmasını istersiniz ?

- () El becerileri () Resim çalışmaları () Müzik çalışmaları () Sportif çalışmalar
() Kültürel çalışmalar () Başkaca belirtiniz.....

21-Yanıtınız spor faaliyetleri ise hangi branşı istersiniz ?

- () Basketbol () Voleybol () Futbol () Uzak doğu sporları () Masa tenisi
() Başkaca belirtiniz.....

22-Bu tür etkinliklerin size kimler tarafından verilmesini istersiniz ?

- () Cezaevi görevlileri tarafından () Kendi aramızdan biri () Dışarıdan uzman biri
() Başkaca belirtiniz.....

23-Bu tür faaliyetler ne gibi yararlar sağlayacaktır. 1 , 2 , 3 , diye önem sırasına göre derecelendiriniz.

- () Boş zamanlarımı iyi bir şekilde değerlendirmek
() Stres atmak için
() Arkadaşlarımla beraber olmak için
() Sağlık için
() Yeni bir branş öğrenmek için
() Arkadaşlar arası dostluğu pekiştirmek için
() Yeteneklerimi ortaya çıkarmak için
() Cezaevi yetkilileri ile olumlu ilişkiler sağlamak için
() Yeni arkadaşlar edinmek için
() Başkaca belirtiniz.....

Sorularıma yanıt verdiğiniz için teşekkür ederim

Öğün AKÇALI

EK 2

CEZA ve TUTUK EVLERİNDE SPOR ARAŞTIRMASI SORU KAĞIDI

Aşağıda belirtilen alanlarda mahkumların davranışlarında, spor yaptıktan sonra olumlu değişiklikler olup olmadığını belirtir misiniz?

- 1- Sabah ve akşam yoklamalarında karşılaşılan olumsuz mahkum davranışlarında azalma oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

- 2- Kültür derslerine katılanların istekliliğinde artış oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

- 3- Gereksiz revire çıkmada olumlu bir değişiklik;

1-Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz

.....

- 4- Yemek dağıtımında görevli mahkumların işlerini yapmasında olumlu yönde değişiklik oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

- 5- Temizlik işlerinde görevli mahkumların işlerini yapmasında olumlu yönde değişiklik oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

6- Görüş günlerinde ziyaretçi olup olmadığı haberini bekleyen mahkumların davranışlarında olumlu yönde değişiklik oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

7- Mahkumların sabah kalkış ve akşam yatış saatlerine gösterdikleri itirazlarda azalma ya da uyumlarında olumlu yönde artma oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

8- Mahkumların koğuş aramaları sırasında gösterdikleri itirazlarda azalma oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

9- İdarenin düzenlediği el işi, beceri geliştirme vb. kurslarına mahkumların gönüllü katılımında bir artma oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

10- Bakanlık tarafından düzenlenen etkinliklere mahkum katılımının sağlanmasında olumlu bir değişiklik oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

11- Mahkumların size karşı olan davranışlarında olumlu yönde değişiklik oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

12- Cezaevinde talep edilen, boya, badana gibi tamirat ve tadilat işlerine mahkumların gönüllü katılımının artmasında olumlu bir değişiklik oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

13- Koğuşlarda çözümlenemeyip idareye aktarılan sorunlarda bir azalma oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

14- Mahkumların televizyon izleme alışkanlıklarında olumlu değişiklik oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

15- Mahkumların gazete okuma alışkanlıklarında bir artış oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

16- Mahkumların kütüphane kullanma alışkanlıklarında olumlu değişiklikler oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

17- Avukatları ile yaptıkları açık görüşmelerde mahkumların süre sınırına itirazlarında bir azalma oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

18- Mahkumlar arasındaki arkadaşlık ilişkilerinin gelişmesinde bir ilerleme oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

19- Farklı mahkum koşulları arasındaki ilişkilerin artmasına yönelik olumlu değişiklikler oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

20- Mahkumlara olan güveninizde olumlu yönde değişiklikler oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

21- Mahkumların disiplin cezalarında olumlu değişiklikler oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

22- Mahkumların spor uygulaması sonrasında koğuş aramalarında içki ve kumar gibi şeylere rastlanmasında olumlu değişiklik oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

23- Mahkumların spor uygulamasından sonra, idarece yapılan koğuş aramalarında zaman zaman rastlanılabilen uyuşturucu madde miktarında olumlu bir değişiklik oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

24- Mahkumların spor uygulamasından sonra moral düzeylerinde (keder, sevinç, üzüntü, mutluluk) gözlemlediğiniz olumlu bir değişiklik oldu mu?

1- Olmadı 2- Oldu Olduysa belirtiniz:

.....

25- Cezaevinden yazılan mahkum mektuplarının içeriğinde olumlu yönde bir değişiklik oldu mu? (Koğuş sorumlularına sorulmayacak)

1-Olmadı 2-Oldu Olduysa belirtiniz:.....

Sorulara yanıt verdiğiniz için teşekkür ederiz

Öğün AKÇALI

ÖZGEÇMİŞ

11.07.1963 yılında babası vatani görevini yaparken Urfa'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Mersin'de tamamladı. 1985 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümünden mezun olan Öğün AKÇALI 1994 yılından beri Mersin Üniversitesinde Öğretim Elemanı olarak görev yapmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

